

ZAYMUS GYULA

B.K.

a rejtélyes örökség

KORDA R.T. KIADÁSA

A REJTÉLYES ÖRÖKSÉG

IRTA:
ZAYMUS GYULA

BUDAPEST, 1940.
K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. P. Joannes Hemm S. J. censor dioecesanus.
Nr. 5900|1940. Imprimatur. Strigonii, die 26. Augusti 1940. Dr. Joannes Drahos
vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. könyvnyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-u. 2.

I.

A breznói hegyek felől sötét, havas esőfelhőket üzött a goromba, őszi szél. Az erdők fái síró hangon panaszkodtak a világtalan éjtszakának, de az némán hallgatott viharvert köpenyének száguldó fellegei alatt. A szél néha egy miatyánknyi időre alábbhagyott, de aztán mintha csak valaki ingerelte volna, újra sívítani kezdett és az útszélen álló ösztövérfákról vad kegyetlenséggel tördelte le a száraz ágakat.

A kihalt országúton ponyvával letakart vásári kordé döcögött a feneketlen sárban. Két fáradt lovacska húzta, amolyan jámbor tót lovacska, amelyek igen közeli rokonságban vannak az öszvérek derék családjával. A szekér oldalán füstös lámpa himbálódzott s hunyorgó fénye meg-megvilágította az egyszerű bádogtáblát, amelyről akárki leolvashatta volna, ha ebben a kutyának való időben utazni vagy vándorolni kényszeríti a sorsa, hogy ez a szekér Makuska Vendel bádogos- és kovácsmester tulajdona Körnöcbányán.

A két lovacska kedvetlenül gyúrta a ragadós agyagot és legszívesebben megállt volna, ha a ponyva mélységéből időnként biztató szó nem riasztgatta volna őket.

— Ejnye, galambocskáim, csak nem álltok meg itt az út közepén ilyen cudar időben! Gyorsabban szedegessétek a lábatokat, mert igazán nem szeretnék rátok ütni ezzel az ostorral, itt ni. Még hogy ti vagytok fáradtak? — folytatta. — Hiszen én dolgoztam egész nap! Vagy nem kaptatok elég ennivalót? Zab kellett volna, mi? Csakhogy azt megették itt maguk az emberek és nektek csak a széna maradt,

de abból éppen eleget kaptatok. Zab majd lesz otthon, csak keveredjünk haza valahogy. Ott aztán pihenhetek majd akár egész télen is. No gyió, fiacskáim...

Igy beszélt az öreg Vendel apó a bakon és így tartotta ébren nemcsak a lovacskákat, hanem saját magát is.

A kocsi belsejében, a nagykendő alatt, a szalmán valami megmozdult. Vendel apó hátranyúlt a kezével és megtapogatta a mozgó jószágot, hogy vajjon nem bújt-e ki a meleg gyapjúkendők alól és jól pihen-e a feje az összehajtogatott üres zsákokon.

A két lovacska mintha csak megérezte volna, hogy gazdájuk figyelme másra terelődik, megállt. A szél vadul sivitott felettük, és messze valahol az erdők rejtekében Meluzina, a szerencsétlen királyné, elveszett gyermekeit siratta. A kocsi belsejében már nem mozgott semmi. Vendel apó megigazgatta félrecsúszott báránybőr süvegét és megrángatta a gyeplőket.

— Ejnye, ejnye haszontalanok, csak nem fogadtok szót! Hát mondtam én nektek, hogy álljatok meg? Én nem mondtam, Szent Círill és Metódra mondom, hogy nem. Én csak megtapogattam, hogy a mi kislányunk, az Annuska, nem takaródzott-e ki ebben a fujakos időben. Nem kocog-e oda a feje a szekér zörgő löcséhez. És ti erre megálltok. Hátha volna bennetek csak egy szemernyi tisztesség, akkor azon igyekeznétek, hogy minél hamarabb otthon legyünk és kipihenjük a fáradalmainkat. Hány lábost, tepsit, üstöt vittünk a vásárra, tele volt a kocsink, és akkor üggettetek, most pedig, amikor a sok fazék helyén egy szőke kislányt viszünk haza, akkor alig cammogtok. No gyerünk!... — Itt megsuhogtatta az ostort és szelíden megveregette vele a lovak hátát.

Makuska Vendel bádogos- és kovácsmester ilyen ember volt. Nem szerette az erőszakoskodást, sem a gorombaságot. A többi kovács szájából ki nem fogyott a káromkodó szó, ő azonban szép szóval mindig többre

jutott, mintha minduntalan ráförmedt volna az emberekre.

A kocsi közben felért a dombtetőre. A lovacskák most hirtelen meggyorsították lépéseiket. Az út szárazabb lett és a völgyben gyér fények jelezték, hogy itt-ott még ébren vannak az emberek.

A kocsmá elött maguktól álltak meg a lovak. Makuska mester levackolódott az ülésről. Gémberedett lábaival néhányat rúgott jobbra-balra, majd felemelte a ponyvát és beszólt a kocsiába:

— Gyere, Annuskám, megiszunk egy bögre jó meleg teát és eszünk hozzá valamit, ha ugyan akad még ilyen késői órában. No gyere. Töröld ki az álmot a szemedből, oszt ugorj le.

A kocsi belsejéből kikandikált egy szőke fejecske, aztán egy ugrással a földön termett a kislány.

— A kendődet hozd csak magaddal, ha már télikabátod nincsen, mert ha kijövünk a meleg ivóból és megcsap a hideg, könnyen megfázhatsz. Nem szeretném, ha betegséggel kezdenéd az új életedet.

Annuska szótfogadott és magára terítette a hatalmas kendőt. Majdnem a bokájáig ért le.

Az ivóban már éppen zárni készült a kocsmáros, amikor a két vendég betoppant.

— Két bögre meleg tea kellene, kocsmáros uram, de hamarosan, mert nagy út előtt állunk még — mondta Makuska uram s nagy lendülettel vette le fejéről a báránybőr süveget.

A vendéglős megismerte a kovácsmestert.

— Hozta Isten, öreg barátom — üdvözölte hangos szóval és megrázta a feléje nyújtott kezét. — Hát csak foglaljanak helyet, Makuska uram, tüstént hozom a teát. Nem parancsolnának valami harapnivalót? A kisleánynak két tojásból rántottát, Makuska úrnak meg talán kisüthetnénk egy darabka húst úgy hamarosan.

A kovácsmester helyeslően bólintott, levette magáról a nehéz bundát s lassan leereszkedett az egyik székre.

— Tedd le te is a kendődöt — fordult a mellette álló kisleányhoz, aki még mindig az álmodással küzdött.

A vendéglős e közben visszatért a konyhából s melljük telepedett az asztalhoz.

— Kié ez a kislány? — kérdezte a kócos jószágra nézve, aki félösen szintén odakuporodott az asztalhoz.

— Ez az én legfiatalabb leányom — válaszolta a kovácsmester és nagy tenyerét ráhelyezte a gyermek vállára.

A vendéglős erre a válaszra úgy megrázta az orrát, mintha légy szállott volna rá.

— Én úgy tudom, hogy legfiatalabb leányát a mult évben adta férjhez. Két fia és két leánya volt, ha jól emlékszem.

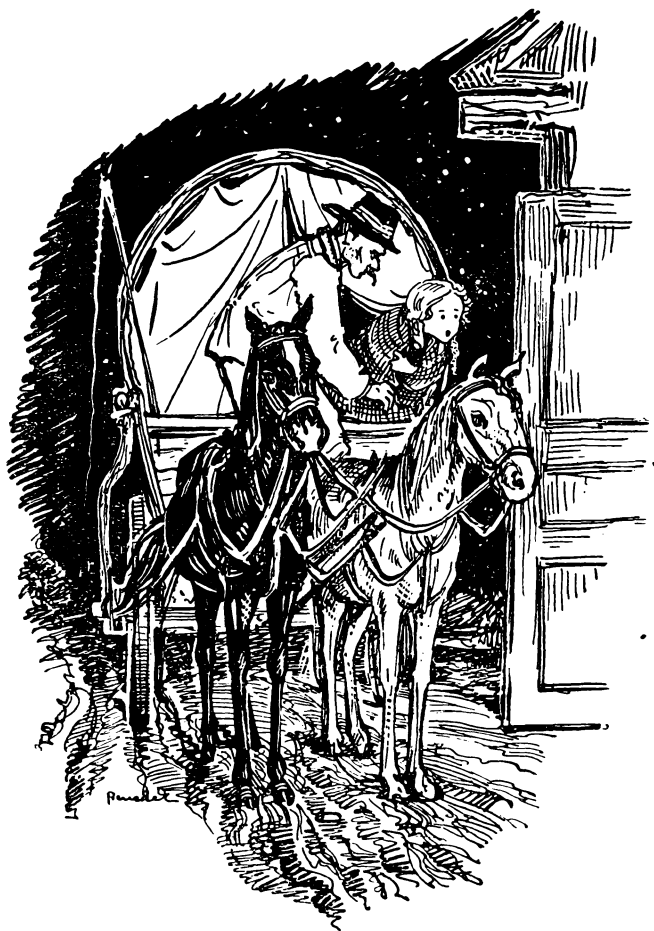
Makuska megsimogatta fehér szakállát és mosolygott.

— Két fiam volt és két lányom. Most még ez került hozzájuk, ez a szőke kis angyal. Tudja, Weisinger úr, nem tudok gyerek nélkül élni. Úgy érzem magam otthon, mintha mindenki meghalt volna körülöttem. Ha a feleségem élne, akkor csak megvolnék valahogy, de így nem nekem való az élet. Egész életemben gyermekeimért dolgoztam és nekik szereztem örömet, most aztán, hogy elmentek, úgy éreztem, hogy valahol meggyújtották már a halotti mécsesemet. Annuska esete kapóra jött. Megszerettem, ahogy megláttam ott a vásárban vizeskannát cipelni. Nem bírta még a gyenge karja, hát kivettem a kezéből és magam vittem el helyette. Így ismerkedtünk meg, igaz-e, aranyom?

Annuska szégyenlősen bólintott és lesütötte a tekintetét.

— Szülei meghaltak — folytatta az öreg. — Nem volt senki, aki gondozásba vegye. Agyondolgoztatták és minden kis hibáért meghúzkodták a haját, igaz-e, aranyom?

Annuska megint bólintott és egy világért se vette volna le a szemét a kopott asztallap mintáiról.

— No, mondok, ez éppen nekem való. Megkérdeztem tőle, hogy eljönne-e velem, ha vinném. Hej, de hogy, felelte. Előbb csak bámult rám, mint a gyerek a mézeskalácsra, aztán kiesett két nagy könnysepp a szeméből. Ebből megértettem mindent. Magamhoz öleltem és ő megcsókolta a kezemet. Látja, Wiesinger úr, ezt a kezemet ni, igaz-e Annuska? — És aztán magammal hoztam. A gazdája ugyan kiabált és a rendőrséggel fenyegetődzött, de adtam neki két szép fazekat és egy tepsit. Így szépen kibékült és elengedte a kisleányt. Most itt van és nemsokára megkapja a vacsoráját is.

Annuska lehajtott fejjel hallgatta ezeket az egyszerű szavakat és két piros, agyonfagyott kezét maga elé tette az asztalra.

— Aztán hány éves vagy, kisleányom? — kérdezte a kocsmáros a hallgatógon ülő gyermeket.

— Tizennégy.

Csak ennyit mondott, de tekintetét egy pillanatra sem emelte fel.

— Tizennégy! — hitetlenkedett a vendéglős. — Nagyon gyenge jószág lehetsz, lelkem, mert én megesküdtem volna, hogy nem vagy több tizenkettőnél.

Annuska felemelte átlátszóan kék szemét a vendéglősre és mosolygott.

— Nehéz sora volt eddig szegénynek — vette védelmébe Makuska mester. — Atyja korán meghalt és édesanyja, amíg élt, bizony nehezen kereste meg a mindennapit.

— Édesanyám is nagyon vékonycsontú volt, — szólt közbe a kislány — olyan volt, mint egy madárka. Szél vitte, szél hajtotta, a plébános úr azt mondta róla, hogy még árnyéka sincsen.

A vendéglős ide-oda ingatta a fejét.

— Az édesapád mi volt? — kérdezte aztán.

— Festőművész. Virágokat szeretett festeni.

— Hát persze, akkor már értem, hogy mért nem volt elég enniválója — jegyezte meg a vendéglős fanyar fintorral.

Ekkor lépett be a szolgálóleány. Tálcán hozta a vacsorát.

— Mikor lesz belőled ilyen takaros leányzó, mint ez itt? — kérdezte a vendéglős a szolgálóra mutatva, aki pirosan, egészségesen izmos két kezével letette a tálcat az asztalra.

— Én nem akarok ilyen erős lenni — válaszolta, de olyan halkan, hogy alig lehetett hallani.

— Aztán mért nem akarsz ilyen erős lenni? — kérdezte a vendéglős.

A kislány egyideig gondolkozott, megvárta, amíg a szolgáló elmegy és csak aztán válaszolt.

— Azért, mert az nem finom.

A két férfi egymásra nézett, majd a vendéglős csettintett az ujjáival.

— Hű, a ponciusát, ezt aztán megmondtad egyenesen. De én azt hiszem, hogy a gazdád jobban örülne, ha olyan erős lennél, mint a Juli. Mert tán Makuska úr mégis csak azért vett maga mellé, hogy dolgozz a ház körül, mintsem hogy finomkodj.

— Ha Makuska úrnak olyan lányra lett volna szüksége, mint Juli, akkor bizonyosan olyat keresett volna magának. Úgy-e, Vendel bácsi?

A kovácmester megtörölte zsiros bajuszát, és úgy oldalról rápislantott a lányra.

— Okosan beszélsz, gyermekem, — mondta — nagyon okosan. Én nem azért vettelek magamhoz, hogy szolgáló legyen belőled, hanem, hogy legyen valaki körülöttem, akit szívelek. Az természetes, hogy a háztartás körül segédkezned kell a tantinak. Amit rád bíz, azt el kell végezned. Mert egyszer, ha majd férjhez mégy, illő, hogy elegendő tudással vedd át a háztartás vezetését. Dámának nem nevellek, de jó polgárasszonynak mindenesetre.

A rántotta közben elfogyott és már a párolgó teát iszogatta a kislány.

— Fizetnék — mondta egy idő múlva Makuska. — Hosszú út vár még ránk. Éjfél is lesz, mire hazaérünk.

— Aludjanak itt nálunk — tanácsolta a vendéglős. — Nem biztonságos ilyenkor az utazás.

Makuska megrázta bozontos fejét.

— Nem félek én senkitől. Rabló meg ezen az úton úgysem jár. Jól tudják, hogy ez a szegény emberek országútja. Negyven év óta járom már ezt a vidéket, de haramiafajtaival bizony még sohasem találkoztam. No meg aztán pisztoly az akad nálam is, ha netán mégis szükség lenne rá.

A vendéglős közben egy marék régi pénzt emelt ki az asztal fiókjából és Makuska elé tartotta.

— Ha még gyűjti a régi pénzt, volna itt néhány darab — mondta és a zöld patinás obulusokat lerakta az asztalra.

Makuska a nélkül, hogy megvizsgálta volna a pénzeket, rábólintott, hogy súly szerint becseréli.

— Egy kiló régi pénzért adok egy kiló újat. De szívesebben árut, mert így gazdaságosabb. Ezüst van-e? — kérdezte aztán, amikor a rézpénzek dolgát elintézték.

— Volna egy Mária Terézia-tallér.

— Azért adok három koronát, mert úgy mondják, az ezüstje nem ér többet.

A vendéglős ráhagyta, bizonyosan még annál is olcsóbban szerezte.

Igy aztán a tallér is becsúszott a többi közé. Annuska magára terítette a nagykendőt és illő köszöntések után visszamászott a kocsi belsejébe, a szalmarakás közé.

Éjfél már el is múlt, amikor hazakerültek Körmöcbányára. A város aludt és csak a kutyák társalogtak itt-ott; éberen őrködtek a polgárok biztonsága felett.

II.

Zács Annuska szép, tiszta ágyba került azon a különös éjtszakán. A kályhában haldokló parázs üszkösödött még, és a kéményben bánatos zümmögéssé halkult a künn nyargalászó szél süvöltése. Magára húzta a nagy, meleg dunyhát, befúrta fejét a pehelyvankosba, de a kívánt álom elkerülte a szemét. Furcsa és szokatlan volt minden, ami körülvette. Öröm és fájdalom tusakodott benne, és a jövő bizonytalan képe ködlött előtte. Ha az édesanyja élt volna valahol, akkor öröme még nagyobb lett volna, hogy ilyen jó helyre keveredett, de így az öröme is csak félig volt öröm. Nem lehetett vele a mamának eldicsekedni. Összeszorult a szíve és mind a két szeme tele lett könnyel. Keresztet vetett magára és imádkozott. Az édesanyjáért imádkozott. Úgy érezte, hogy az a jó, gyengéd asszony ilyenkor mellette van és simogatja, babusgatja, úgy mint régen. Néha meg szárnyakat kapott a lelke. Repült végtelen tereken át és kereste a jó édesanya lelkét, mert szentül hitte, hogy valahol léteznie kell.

Megigázította a vánkost a feje alatt, és közben édesdeden elaludt. Arra serkent fel, hogy Liza tanti ébresztgeti.

— Ejnye, ki látott ilyet, ennyi ideig aludni! Hét óra múlt. Vendel bácsi már lent van a műhelyben.

Annuska hirtelenében nem tudta, hogy hol is van? Zavartan nézett körül a sötét szobában.

— Vess keresztet magadra, aztán usgyi — folytatta az asszony. — A reggelit majd neked kell levinned mindennap a segédeknek, mert én már nehezen bírom a lépcsőket.

A kislány keresgélni kezdett a kezével.

— Kapd a ruhádat a hónod alá, — rendelkezett tovább Liza tanti — aztán hozd ki a konyhába, mert ott meleg van.

A konyhában valóban meleg volt, és frissen főtt kávénak az illata terjengett. A sarokpatkán egy fehérfoltos fekete macska nyújtózkodott, és fölötte egy rézkalitkában stiglicmadár ugrándozott.

— Először mosakodj meg, — tanácsolta a néni — aztán kösd kendővel hátra a hajadat. Fésülködni majd aztán is ráérsz, ha elvégezted a munkát, ami rád vár. Amikor mindenki megreggelizett, akkor kerül rád a sor, mert csak így fogsz kedvvel dolgozni, a saját gyomrod lesz a legjobb hajtód.

Komolyan beszélt ez a Liza néni, de nem ellenségesen. Nem úgy, mint az előbbi helyén, ahol vizet kellett hordania nagy kannákban és moslékot cipelnie végig az udvaron a disznóólak felé. Ott repedezett úgy ki a keze és lett olyan lila, mint a viola. Minden darabka kenyérért nagyon meg kellett dolgoznia. Szegény Annuska sírva ette száraz kenyerét minden nap.

De tegnap hirtelen megváltozott minden. Mintha a szél kapta volna fel s vitte volna messze, hetedhét országon is túl, csak a rossz emlékét hagyva maga után.

Vendel apó úgy jelent meg a színen, mintha az Őr anyala lett volna álruhában. Szinte gondolkozási időt sem hagyott neki. És Annuska úgy ment, mintha csak édesanyja biztatgatta volna és súgta volna a fülébe, hogy csak menjen és fogadja el a felajánlott helyet, mert ezt ő imádkozta ki számára az égben.

A nagy levesestál remegett a kezében, amikor az emeletről a műhelybe vitte a ropogó, recsegő, öreg falépcsőkön. Jó illatú zöldségleves volt, sok babbal és kolbászdarabokkal vegyítve, hogy erőt adjon a nehezen dolgozó legényeknek, akik már egy óra óta verték lent a vasat és élesztgették hatalmas fújtatóval a tüzet.

Makuska mester felgyűrt ingujjakkal állt a hatalmas üllő előtt és a lángok rőt fénye visszaverődött egészséges, piros homlokán és fehér haján.

— Hát kialudtad magadat, Annuskám? — fordult a kislány felé és letéve a kalapácsot, kivette kezéből a nehéz tálat.

A kislány ráemelte bárány szelídségű szemét és mosolygott.

— Nagyon jól aludtam, Vendel bácsi, nem is emlékszem, hogy mikor aludtam ilyen jól. Most aztán annál buzgóbban igyekszem majd meghálálni a jószágát.

Makuska letette a levesestálat a műhely sarkában terpeszkedő asztalra és intett a legényeknek, hogy kiki elfoglalhatja a helyét.

A legények abbahagyták a munkát, leöblítették a kezüket, aztán asztalhoz ültek, a hosszú falócákra. A bádogtányérok már ott váraкоztak a nagy kancsó körül, és akkora darab kenyerek, hogy Annuskának két napra elegendő lett volna egy darab belőlük.

Mikor a legények már körülülték az asztalt, Makuska így szólt hozzájuk:

— Bemutatom nektek új kislányunkat. Annuska a neve. Rajtunk kívül nincsen senkije a világon. Szeressétek azért és oltalmazzatok, — ezzel keresztet vetett magára és mielőtt bemerítette volna a merőkanalat a tálba, elmondta a rövid reggeli imádságot.

Igy kezdődött Annuska új életének első napja.

Reggeli után Liza néni elmosta az edényeket és Annuska törölgette el. Az inasoknak semmi keresnivalójuk sem volt a konyhában. Azoknak úgy kellett dolgozniuk, mintha már segédek lettek volna. Makuska mester lelkiismeretes munkásokat nevelt és nem akarta, hogy az inasok, ha majd felszabadulnak, azt mondhassák, hogy az üllő helyett a mosóteknő mellett kellett állniuk, vagy kint kellett dolgozniuk a földeken.

Ebéd után egy óra hosszat csend borult a műhelyre. A legények lepihentek, mialatt a két inas kissé

rendbeszedte a műhelyt. Öt órakor vége lett a munkának és mindenki szabad volt másnap reggelig. Szerették is ezért az emberséges bánásmódért Makuskát a legényei, és jó hírét messze földre elvitték az emberek. De keze alól nem is került ki olyan segéd, aki nem felelt volna meg a szakmájában. Akin meglátszott, hogy nem oda való, azt idejében eltanácsolta a műhelyből.

A vásárokon a Makuska-féle holmiknak olyan keletjük volt, mint a sollingeni acélkaszáknak, meg a selmeci kis, fehér pipáknak. Ritkán hozott valamit vissza a vásárról, ha egy s más mégis megmaradt, azt szívesen átvették tőle a helybeli kereskedők.

Este aztán Makuska uram bezárkózott a szobájába és elnézegette a régi pénzeket, amelyeket a vásárból hozott magával. Nemcsak a korcsmáros adott el neki, hanem sokan mások is, akik hallották, hogy egy marék régi pénzért szívesen ad egy marék újat. Hordták is neki az emberek, ő meg gyűjtögette abba a hatalmas pántos ládába, amely hálószobájának két ablaka között állott a fal mellett, földigérő medvébőrrel letakarva.

Liza néni ezalatt mindig talált valami munkát, sőt Annuskát sem hagyta csak úgy ölbetett kézzel ülni.

— Tanulj meg, gyermekem, ruhát foltozni, aztán ha jól tudod már a tűt forgatni, akkor majd elküldünk a varrodába. Szép mesterség a varrás, minden asszonynak illő tudni, akár pór asszony, akár nemes. Főzni, varrni, mosni minden asszonynak tudni kell. Aki ezt nem tudja, nem is érdemli meg az asszony nevet. Tenisz, zongora, kártya . . . — itt felnevetett — ez másodrendű foglalkozás és csak annak való, aki helyett más dolgozik.

Annuska hallgatta a bölcs beszédet, de kimondani nem merte, amit gondolt. Ő olyan szívesen tanult volna zongorázni! Már tanult is egyszer. Akkor azt mondta róla a tanítónője, hogy van érzéke hozzá. De

aztán abba kellett hagyni; édesanyja koporsójába zártak mindent, ami neki szép, jó és kellemes volt.

Liza néni a naptárt forgatta és a szemüvegét igazgatta az orrán.

— A százéves jóvendőmondó szerint ezidén kemény telünk lesz. Januárban méteres havat jósol és tavaszra áradásokat az egész világon. Így majd megérjük, hogy a farkasok még bemerészkednek a városba is.

Annuska kezében megállt a tű.

— És akkor mi lesz? — kérdezte kíváncsian.

— Akkor majd este nem merünk kimenni a házból és még a kutyát is bezárjuk, mert a farkasok erősebbek és dühösebbek, mint a kutyák. Gyerekkoromban mind a két kutyánkat széttépték a farkasok egy éjjel. Reggelre csak a véres csontok egyrészét találtuk meg a feldúlt havon. A farkasok borzalmas vonításával tele voltak az éjtszakák. Akkoriban engem is, hajszálon múlt, hogy szét nem téptek a farkasok.

Annuska keze újra lehanyatlott és szeme kérdően meredt az öregedő asszonyra.

— Az úgy volt, hogy apám meg akart büntetni, mert mikor este hazajött és kikérdezte tőlem a leckét, nem tudtam rendesen elmondani. Haragos lett és kizárt az ajtó elé a sötétbe. Sírva álltam ott és egész testemben remegtem a félelemtől. Hát egyszer csak látom, hogy az udvar felől két sötétzöldesen fénylő pont közeledik felém. Már olyan közel volt, hogy csak néhány lépés választott el tőlük. Rémülten felsikoltottam. Szerencsére apám az ajtó mögött állott és egy rántással behúzott. Az ajtón kicsapódó fényben a farkas — mert az volt — megtorpant, aztán elinalt. Apám utána lött, de a sötétben nem találta el. Én azonban olyan beteg lettem a rémülettől, hogy egy hétig alig bírtak velem az orvosok. Apám akkor megfogadta, hogy többé egyikünket sem büntet meg így. Azóta nagyon félek a farkasoktól. Ha éjjel egyedül megyek az úton, még mindig előttem rémlenek a zöld szemek, pedig hát, Istenem, ennek már

több mint ötven esztendeje. Vagy ha rosszat álmodom, akkor biztosan farkas van a nyomomban, és én nem tudok előle elmenekülni.

Vacsora után aztán Vendel bácsi mesélt tovább. Rágyujtott hosszú szárú pipájára és hátradőlt karosszékében. Ilyenkor rendesen átjöttek a szomszédból, és vége-hossza nem volt az érdekesebbnél-érdekesebb történeteknek. Annuska ezért legjobban az estéket szerette. A tűzhelyen lobogott a láng és olyan nagyon jó volt hallgatni, amit az öregek beszéltek. Csincsák bácsi, a nyugalmazott levélhordó, sohasem fogyott ki a mesékből. Néha ugyan kétszer is elmondta ugyanazt, de ezen nem akadt fenn senki. Vagy az öreg Koncsek néni, aki valamikor, fiatalabb korában vonat-takarító-nő volt és egyszer olyan vonalakon utazott, amelyeken királyok jártak álruhában, máskor meg olyanokon, amelyeken csendőrök rabokat szállítottak egyik börtönből a másikba. Vagy Loicsik bácsi, a sekrestyés, aki már nem dolgozott egyik templomban sem, mert nagyon elromlott a szemével, az rémes történeteket tudott kísértetekről, szellemekről, akiket ő maga látott, de még akkoriban, amikor a szemének semmi baja sem volt.

Sokszor tíz óra is lett és még mindig ültek és hallgattak, és csak akkor szedelőzködtek fel, amikor a takaréktűzhelyben elszunnyadt a parázs és hűvösödni kezdett a konyhában a levegő.

Annuska ilyenkor magával vitte a meséket az ágyába és elbibilődött velük, amíg az álom rá nem terítette hímes palástját.

III.

A szépnek ígérkező karácsonyt Elvira megérkezése rontotta meg. Elvira néni Makuska mester idősebbik lánya volt, aki úgy rontott a lakásba, mint aki pörölni akar mindenáron. Fején hegyes tollú piros kalap virított, hurka formájú alakját meg lilaszínű ruha takarta, melyet derekán vajsínű szalag szorított össze, hogy valami formát adjon formátlanságának.

Annuska megérezte a fenyegető vihart, azért tüstént kezét csókolta neki és máris el akart tűnni, de Elvira visszatartotta.

— Az utazókosaramat hozd fel, de vigyázz, hogy ki ne nyíljon, mert csak spárgával van átkötve.

Mire Annuska felcipelte a ládaformájú kosarat, a szobában már állt a bál.

— Hát kicsoda ez a teremtés, hogy az én ágyamba fektettétek? — kiáltozta, nem törődve azzal, hogy a kislány ott áll és ijedten nézi. — Mióta szokás minden jöttment népséget az ágyamba helyezni? Most hol fogok aludni én? Ha tudtam volna, hát el sem jövök. De így van az, ha az utolsó gyerek is kitette a lábát a házból; az idegenek mindent a feje tetejére állítanak.

Annuska riadtan hátrált az ajtó felé és majdnem beleütközött Vendel bácsiba. Makuska apó épp akkor lépett a szobába. Látszott rajta, hogy örül a viszontlátásnak.

— Hogy vagy, édes gyermekem? — kérdezte és hangja remegett a meghatódástól.

— Éppen veszekszem, apám — válaszolta a viszontlátás örömének minden jele nélkül. — Hát nem taláztatok más helyet a cselédeknek, mint éppen az én ágyamat?

— Ugyan, Elvira, hogy beszélhetsz így! — szólt rá feddőleg az apja. — Először is ez a szoba csak addig volt a tied az ágyával együtt, amíg itt laktál, másodszer pedig ez a kislány itt nem cseléd, hanem egy kis árva, akit magamhoz vettem, hogy apja helyett apja legyek neki.

Elvira szeme erre a kijelentésre olyan lett, mint két keményre főtt tojás, szinte kidülledt alacsony homloka mögül.

— Hát így állunk! Akkor mégis csak igaz az a hír, amit hallottunk — gurgulázta. Előszedte zsebkendőjét és törölgetni kezdte a szemét. — Mi tehát nem voltunk elég jó gyerekei magának, mi tehát már nem számítunk, újat hoz a helyünkre, hogy legyen majd, aki megrövidíthesse örökségünket?

Makuska apó nem haragudott meg, csak a fejét ingatta jobbra-balra.

— Ejnye, ejnye Elvira lányom, te csak nem akarsz megváltozni, házsártos voltál lánykorodban és úgylátszik, az maradsz asszonykorodban is. A felől pedig előre megnyugtatlak, hogy ez a leányka nem kurtít majd meg semmivel benneteket, mert hiszen nem fogadtam örökbe, csak rásegítem szegényt az élet útjára, mint ahogy az ember a fészekből kiesett madárkát visszateszi oda, ahonnan kiesett. Ez keresztényi kötelesség és kedvesebb az Isten előtt, mint a te önző kifakadásod.

Annuska rémulten ült a konyhában a patkán. Levegővé szeretett volna válni, hogy amíg itt lesz a házban Elvira tanti, ne láthassa őt.

Karácsony napjának reggelén megérkezett aztán Makuska apó idősebbik fia, Mátyás is, aki hentes és mészáros volt, és egy arasszal még szélesebb vállú, mint az apja. A jobb kezén három, a balján meg két aranygyűrűt hordott, óraláncán meg akkora arany-

malac fityegett, mint egy sült gesztenye. Ő nem törődött Annuskával, neki mindegy volt, hogy ott van-e vagy nincsen. Örökké szomjas volt és egyik pohár bort a másik után itta.

— Kár, hogy Máté fiam és Juliska lányom nem tudott eljönni, — mondta a vacsoránál az öreg — mert nekem csak akkor teljes az örömem, ha gyermekeim mind itt vannak körülöttem. Szegény Juliska szívesen jött volna, dehát kisbabával utazni ilyen időben nem tanácsos.

Annuska az asztal végén ült és egész este egy szó sem hagyta el az ajkát. Ez a messziről jött két ember jéggő dermesztett maga körül mindent s elűzte szent karácsony ünnepének meleg hangulatát.

Egy év előtt még élt az édesanyja. Együtt ültek az apró karácsonyfa alatt és mákoskalácsot ettek. Milyen más volt akkor minden, mint most. Könny csíkozta be a szeme szélét, és a mézesguba sehogy sem akart lecsúszni a torkán. Pedig a jó Makuska bácsi nem feledkezett ám meg róla. Vett neki titokban egy szép, kék télikabátot aranygombokkal, meleg ruhára való anyagot, barna finom harisnyát, olyat, mint az úrigyerekeké, hogy ha kimegy az utcára, szép, módos legyen az öltözeke.

Elvira harmadnapra elutazott Mátyással együtt.

— Az újévet otthon akarom megünnepelni — mondta fontoskodva Mátyás — a vevőim társaságában, akik ilyenkor elvárják tőlem, hogy én legyek a borgazda.

Ennek a szokásnak legjobban Annuska örült, mert amint kiléptek a házból, abban a pillanatban visszaszállt a békesség a régi falak közé.

De ettől a karácsonytól kezdve Annuskának úgy tűnt fel, hogy Makuska bácsi viselkedése megváltozott. Többet gondolkodott és kevesebbet beszélt. Bántotta valami és ez a titkos érzés ránehezedett a lelkére.

Az esti mesélgetések sem tudták többé úgy felélnékelteni, mint eddig. Egyre gyakrabban zárkózott be a szobájába. Ilyenkor előszedegette ládájából a régi

pénzeket, hogy elbeszélgessen velük úgy gondolatban és megsimogassa patinás testüket.

A tavasz aztán meghozta a kedvét. A zöldelő ligetek, a madárdaltól hangos erdők feledtették vele a gondokat, és amikor felült vásáros szekereére, amelyen frissen mosott ponyva takarta a téli hónapok fáradságos munkájának remekeit, már megint a régi, jókedvű Makuska Vendel volt.

Annuska mellette ült a bakon, Franci, az inas meg a hátuk mögött lógatta le a lábát a saroglyáról, úgy vigyázott, hogy valami le ne potyoghasson a kocsiról.

A két lovacska vidáman húzta a régi terhet és a hegyipásztor Isten hozzádot kurjantott feléjük a dombtetőről.

A változásnak azonban Annuska örült tán legjobban. Néha elkérte a bácsitól a gyeplőt, kezébe vette az ostort és belepattogott a csípős hajnali levegőbe.

Az egyik lovacska hátrakacsintott, mert megérezte, hogy a gyeplő gyengédebb kezekbe került. Vidáman nyerített és valamit odasúgott a társának, aki ma kedvetlenebbnek látszott, mint máskor.

Annuska szőke haja szabadon lengett a tavaszi szélben és gyengéden piros arca olyan üde volt, mint a fakadó rózsabimbó.

Makuska bácsi kimondhatatlanul szerette a kis-leányt. A néhány hónap alatt, amit együtt töltöttek, őszinte vonzódás alakult ki köztük. Ha valaki azt mondta volna neki, hogy Annuskát elveszi tőle, tán nyomban meghasadt volna a szíve. Mert öreg ember volt már Makuska apó és a szíve volt leggyengébb pontja világeletében.

Annuska is nagyon szerette és egy napon egyszerre csak kibújt száján a szó: — nagyapa.

Vendel apó szeme erre a megszólításra felragyogott. Hagyta, hogy ettől a naptól kezdve Annuska nagyapónak szólítsa.

A kocsi hegynek ment, majd völgynek ereszke-

dett, és a sok mindenféle edény és szerszám halkan zörgött a ponyva alatt.

A vásárra igyekvő emberek megsüvegelték Makuska mestert és a kocsi mellett haladva szót váltottak a világ folyásáról.

Igy járta be Makuska bádogos- és kovácsmester a közeli és távolabbi városokat a portékájával. Annuska, amikor csak tehetett, vele ment, és így lassan megismerkedett a kereskedés, az alkudozás fortélyjaival. Tudta, hogy melyik tepsi mibe kerül, sőt azt is, hogy mennyit szabad az árából engedni. Mert hát az alkudozó falusiak szentül hitték, hogy csak akkor vásárolnak jól, ha néhány fillért lealkudtak a kimondott árból.

A kifeszített ponyva alatt egymás hegyén-hátán feküdt az asztalon a portéka. Volt ott kapa, csákány, ásó, patkó, üst, fazék, kályhacső, szélkakas és még sok mindenféle hasznos holmi, ami nélkülözhetetlen a ház körül.

— Tessék, gazduram, válogasson a mi szép és jó árunkban! — No, lépjen csak közelébb! — hívogatta Annuska a ponyva árnyékába a nézelődő vásári népet. Ránevetett a jó falusiakra és újból elkezdte: — Nénémasszony, csak nem megy úgy haza, hogy nem visz magával valami hasznosat tőlünk. A régi áron adjuk, pedig hát tavaly óta megnövekedett a munkabér és drágább lett az anyag is.

Makuska hagyta, hadd beszéljen. Eszébe jutott, hogy az ő leányai sírtak, valahányszor magával akarta őket vinni. Szégyelték magukat, méltóságukon alulnak tartották, hogy a falusiakkal fillérek miatt vitakozzanak.

Makuska mestert már messziről meg lehetett ismerni különös formájú kalapjáról, olyan cilinderféle alkalmatosság volt az, aminővel az ember csak papi városokban találkozik. Ott ezek a kalapok büszkén, rátartian viselkednek az utcákon, néha felemelkednek egy köszöntésnyi időre, aztán ünnepélyesen újból elfoglalják helyüket az őszülő hajfűrtökön.

Néha esernyő borul föléjük, de legritkább esetben viszik csak úgy egyszerűen kézben, mert a méltóságukat abban a pillanatban veszítik el, amikor nem azon a helyen vannak, ahová valók.

Hogy Makuska uram hol szerette meg ezeket a korcs cilindereket, azt a helyi kalaposok nem tudták megállapítani, ő pedig a viláért sem árulta volna el. Ha kérdezték, csak annyit mondott:

— Tartsd csukva a szádat, öcsém, mert akkor nem repül beléje a légy — és ezzel el volt intézve a válasz.

Estére azonban az áru legnagyobb része gazdát cserélt. Makuska az évek során megtanulta, hogy miből mennyit kell vinnie. Nagyban növelte a vásárló kedvét az is, hogy divatjamúlt pénzekért is lehetett vásárolni. A többi bádogos és kovács, aki vele egysorban rakodott ki, csak a rendes váltópénzért adta oda a holmiját, Makuska azonban mindenfajta pénzt elfogadott, csak pénz legyen. Erre rendszeren estefelé került a sor, amikor már nemigen lehetett válogatni.

— Mit hoztál, Stefkó? — kérdezte a mester, amikor látta, hogy az egyik tót legény ott ólálkodik a sátor körül.

— Volna egy bögrére való öreg pénzem — súgta oda bátortalanul.

— Add csak ide, majd valahogy megalkuszunk.

— A parasztlegény összedrótozott agyagkorsócskát húzott elő a halinája alól, amely színültig tele volt pénzzel.

— Hol szedtéél ennyit össze, Stefkó? — kérdezte tőle, amíg a korsócska tartalmát zöld kötényébe öntötte.

A legény előbb óvatosan körülnézett, hogy nem hallja-e meg illetéktelen fül a nagy titkot, csak azután válaszolt:

— Az ekeszarva emelte ki a földből.

Makuska kezében megcsörrentek a régi pénzek. Volt ott ezüst és bronz, sőt olyan is, amely a patina alatt aranynak látszott. Nem sokat értett hozzájuk

az öreg, nem tudta egyikről sem, hogy melyik korból való, sőt még azt sem, hogy hol volt forgalomban. Neki csak egy volt a fontos, éspedig az, hogy már nem használták.

Egyideig nézegette a sárral, porral borított sok kerek jószágot, azután úgy, ahogy voltak, befördította valamennyit egy vödör vízbe, hogy a piszok leázzon róluk. A tót legény bólogatott és boldogan nézte, hogy Makuska keze hogyan gyúrja a vizet és mossa le pénzecskeiről a sárga agyagot.

— Így ni, — mondta a kovácsmester egy idő múlva — most aztán megtudjuk, hogy nem vettünk-e zsákbamacskát.

A vödör tartalmát szitára öntötte és a fennakadt pénzeket újból besodorta a kötényébe.

— Most szétválogatom — folytatta magába mélyedten, és a keze végigtapogatta valamennyit. Aztán mérlegre rakta. Először a rézpénzeket, majd meg az ezüstöt.

— Másfél kiló rézpénz és kereken negyven deka ezüst volt a korsócskában, Stefkó — jelentette ki Makuska határozottan. — Ez a mai értékben ... itt elővett egy darab papirost és számolni kezdett. Kisvártatva így szólt:

— A rézpénz tíz koronát ér, az ezüst meg nyolcvanatot, tehát összesen kilencven korona értékű árut adok neked érte.

A tót legény szeme erre a kijelentésre akkorát villant, mintha a fejében villámlott volna, és nyomban válogatni kezdett, alku nélkül, a kapák, kaszák és egyéb holmi között, amíg a kilencven korona árát össze nem szedte. Aztán a vállára lódította az egészet és tántorogva megindult a súlyos teherrel a bámészködök sorfala közt.

Annuska ilyenkor sajnálkozva nézett a sok értékes holmi után. Nem értette, hogy Vendel apó miért is gyűjti ezt a sok haszontalan pénzt, amitől mindenki csak menekül, mint értéktelen lim-lomtól. De szólni nem mert. Vendel apó közben a nagy izgalomtól égé-

szen piros lett. Legszívesebben mindent összecsomagolt volna, hogy minél előbb otthon lehessen és elszórakozhasson új drágaságaival. Ilyenkor már nem volt fontos semmi, vásároltak-e vagy nem, ráköszöntek-e vagy nem, ő már a pénzei között volt a lelkével.

— Nagyon sok pénzed lehet már, nagyapó — szólt hozzá halkan a kislány.

Az öreg felnézett rá ültében és szinte eszelősen nevetett.

— Abból sohasem lehet elege az embernek, lányom — válaszolta kissé rekedten. — Minél többje van, annál többet kíván. Majd egyszer megmutatom neked őket, lásd meg te is, hogy szorgalommal és kitartással mit gyűjthet össze az ember.

Mátyás fia kinevette az öreget a szenvedélyéért, Elvira lánya meg csak sóhajtozott és halkan annak a véleményének adott kifejezést, hogy a papa bizony elvesztette a józan esztét.

— En rendes pénzért nagyon ritkán vettem régit, csak akkor, ha nem volt árum, — beszélte az öreg — de bélyegekért, amiért olyan sokan vagyonokat adnak, még tepsiket sem adnék. A régi pénz mégis csak többet ér, mint a gyúlékony papíros.

— De legalább értene hozzájuk! — nyelvelt vissza a lánya. — Akkor tudnám, hogy miért foglalkozik velük. De mégcsak azt sem tudja megállapítani róluk, hogy igaziak-e vagy pedig hamisak.

Az öreg nevetett. Nem lehetett kihozni a sodrából.

— Bárcsak volna köztük néhány hamis! Egy hozzáértő azt mondta nekem egyszer, hogy azok még értékesebbek, mert régi világban nagyon ritkán fordult elő, hogy a pénzt hamisítani tudta volna valaki. Hogy pedig nem érték hozzájuk, abban neked, édes lányom, teljesen igazad van, mert nagy tudomány kell ám ahhoz és sokkal több iskola, mint amennyit én jártam. Tudni kellene hozzá latinul, görögül, oroszul, törökül, és én bizony egyiken sem tudok. Így hát csak simogatom őket és nézegetem, és ha majd egyszer nyugalomba megyek, akkor hozatok egy hozzáértő embert és

az rendbehozza majd a gyűjteményemet. Akkor majd nagyot néztek, fülesek, hogy mit gyűjtött össze ez a bolondos apátok.

— És a felét majd el fogja lopni magától — szolt közbe Elvira.

— Attól ne félj, én nemcsak megszerezni tudtam, de meg is tudom őrizni azt, ami az enyém.

— És aztán, ha el lesz rendezve szépen, akkor mit kezd majd azzal a töméntelen pénzzel? — kérdezte a lánya, akinek szüntelenül csak az örökségen járt az esze.

— Mindenesetre előre megnyugtatlak, lányom, hogy neked egy fillért sem hagyok belőlük, nehogy szidjál a halálom után. Bíz csak rám, majd csak elintézem én a dolgaimat valahogy.

És hogy ne kelljen tovább válaszolgatnia a lányának, vagy átment a másik szobába, vagy pedig fejére nyomta a kalapját és lassan kísétált a házból.

Elvira asszony akkor nagyon megneheztelt az apjára és hónapokon át feléje sem nézett.

Juliska, a húga, egészen más természet volt, sohasem avatkozott apja dolgaiba. Ha eljött néhány napra látogatóba, akkor összecsókolgatta az öreget és eljátszogatott fiacskájával a kis kertben. Aztán olyan csendben, ahogy jött, el is ment megint. Makuska apó ezért jobban is szerette, mint a másik lányát, pénzt adott neki búcsúzóban, kis unokájának is bedugott mindig valamit a ruhácskája zsebébe.

A nyár végén aztán egyedül maradtak. Az őszi vásárok ugyan hoztak egy kis változatosságot, de örömet keveset. Az eső bevágódott a ponyva alá, a cipőkbe beszivárgott a víz. És nem lehetett elbújni, oltalmat találni a hosszú utakon, ha útközben érte őket a vihar vagy a korai fagy. A parasztok sáros csizmában lődörögtek a sátrak körül, és bizony csak az bújt ki a meleg otthonából, akinek halaszthatatlan dolga akadt.

Makuska apó is lassúbb lett az utóbbi időben. Nehezeére kezdett válni a napokig tartó szekerezés, a

be- és kirakodás. Mondogatta is már, hogy lassan felhagy a vásárookra menéssel és majd csak a helyi kereskedelemre tér át. De ezt csak mondta, amikor a fáradtság erőt vett rajta. Ha aztán a vásár napja közeledett, mégsem tudott otthon maradni. Valami űzte-hajtotta. Egyszerre csak újra ott ült a bakon és belecsattogott ostorával a levegőbe.

Egy őszi napon azonban lázasan érkezett haza. Orvost hívtak hozzá, az nyomban ágyba fektette és orvosságot írt neki.

— Nincs ugyan komolyabb baj, öregem, — mondta megnyugtatólag — de még egy ilyen megfázás és máris megrendelheti a koporsóját. Ilyen korban már jobban illenék vigyáznia magára.

Makuska uram bólogatott hozzá és megígért mindent, aztán a mennyezetre nézett és a szeme megtelt könnyel. Tán észre sem vette, amikor az orvos halkan kiment a szobából.

IV.

Egy este azzal állított be Csincsák, a postás, hogy Loicsik bácsi a halálán van, és bizony nem ártana, ha átnéznének hozzá és ha akadna a házban szentelt gyertya, vinnék magukkal.

Annuska tüstént megkereste a szentelt gyertyát a szekrényben, magára terítette a nagykendőt és nagy sietve átszaladt a szomszédba, hogy kéznél legyen, ha valamire szüksége volna a betegnek.

Loicsik bácsi nehezen lélekzett és homlokán már ott gyöngyözött a halál veritéke.

— Gyere, kislányom — suttogta és reszkető kezét kinyújtotta Annuska felé.

— Ne szaladjak el a plébános úráért? — kérdezte, mielőtt a beteg folytathatta volna a szavait.

— Már tegnap nálam járt, a lelkem ügye rendben volna; még csak a temetésem dolgában szeretnék valamit mondani.

A szó nehezen jött ki sípoló melléből és a köhögés szüntelenül gyötörte.

— Igen, a temetésemről szeretnék beszélni. Tölgyfa-koporsóba tegyétek a testemet és a nagykereszt mellett, jobbra földeljete el. Egy hosszú életen át szolgáltam az Istent, mellette szeretnék hát pihenni halálom után is. Pénzem ugyan nincsen a tölgyfa-koporsóra, éppen azért szeretném, ha a segítségemre volnátok.

Itt elhallgatott és soká nézte a szembenlévő falon a feszületet.

— Arra kérlek, — kezdte hosszú hallgatás után — mondd meg Makuska úrnak, aki mindig olyan jó volt hozzám, hogy vegye meg tőlem ezt az öreg földgömböt, amely itt van már vagy húsz év óta a szekrényem tetején és annak árából fedezze a temetési költségeket. Személyesen mentem volna el hozzá, hogy erre megkérjem, de nem bírnak már a lábaim és fulladozik a tüdőm. A földgömb nagyon értékes holmi, az árából, ha ügyesen adja el, még majd az ő temetése is kitelik.

Itt megint hallgatásba merült és meglátszott révedező tekintetén, hogy lelke régmúlt idők ködös vizein evez.

— Egyszer én is így jutottam hozzá. Kifizettem az orvost és a patikát, mire jutalmul megkaptam a gömböt. Makuska úr jó volt hozzám egész életemben, remélem, hogy utolsó kérésemet nem fogja elutasítani.

Annuska, amikor hazament, tüstést elmondta Loicsik bácsi kérését Vendel apónak. Az öreg felült az ágyában, kivette vánkosa alól a kulcsokat és az íróasztalára mutatott.

— Itt vannak a kulcsok, lányom, menj oda az asztalfiókhoz és nyisd ki. Találsz ott egy borítékot, azt hozd ide.

Annuska úgy cselekedett, ahogy mondták neki, és máris vitte a kért borítékot. Az öreg mester reszkető kézzel nyitotta ki, majd kihúzott belőle egy ötven koronást.

— Itt a pénz, vidd át és hozd el a földgömböt, legyen nyugodt a haldoklása szegénynek.

Annuska nyomban átszaladt a pénzzel. A földgömb pedig nemsokára már ott barnult Makuska mester szobájának az asztalán. Vendel apó meg se nézte, őt nem érdekelte a vásár, de hogy jót tehetett mással, az megnyugtatta.

Loicsik bácsi azonban nem halt meg mindjárt. Egy hónapig húzta még, mintha meg akarta volna várni, hogy utolsó útjára Vendel barátja is elkísérhesse.

— Nemsokára tavasz lesz, — mondta Makuska a temetőből hazamenet — érzem már nagyon az erjedő föld szagát.

— De vásárra nem megyünk többé — tette hozzá tüstént Annuska, aki megsejtette, hogy az öreg apó újra azon járhatja az esztét.

— Nem-é? Ki mondta? — kérdezte és megállt. — Én bizony megyek, amíg csak bírnak a lábaim. Majd magammal viszem valamelyik segédet, hogy ne kelljen annyit hajolnom, de itthon nem maradok még akkor sem, ha tíz orvos tanácsolja is. Érzem, hogy lassan visszatér inaimba az erő és a kedvem is a régi lesz.

A piactér sarkán, a városkapu mellett rájuk köszöntött egy fiatalember.

— Jó napot kívánok, Vendel bácsi.

Makuska megállt és rápassogott a hosszúnadrágosra.

— Ejnye, ejnye, ne legyek újra fiatal, ha nem te vagy a Kampós Karcsi — kiáltott fel az öreg, kezét rátéve a fiatalember vállára.

— De bizony az vagyok, tetőtől-talpig — és itt Annuskára pillantott, aki kissé visszahúzódott Vendel apó háta mögé.

— Nem láttalak már vagy tíz éve, fiam. Hol voltál és mi lett belőled ennyi idő óta? Megsántultál tán, hogy bottal jársz?

— A futballpályán megrúgták a lábamat és most egyideig gipszben kell hordanom.

— Mi az, csak nem lett belőled futballista? — bizalmatlankodott az öreg.

— Csak mellékesen, Vendel bácsi, különben harmadéves tanárjelölt vagyok Pesten.

Makuska megsimogatta a szakállát.

— Most rémlik, mintha valamit olvastam volna is rólad az újságban.

Kampós Károly felnevetett.

— Egy hónap előtt írtak rólam a lapok. De szabad bemutatkoznom a kisasszonynak? — kérdezte és kalapját megemelve kezét fogott Annuskával.

— Ez az én legújabb kislányom — mutatott Makuska a piruló leányra. — Ez az uracska itt meg Kampós Karcsi, akit egyszer úgy elnadrágtam gyerekkorában, hogy egy hétig gyógyíttatta és simogatta a nadrágocskáját. Szilvát jött csenni este a kertünkbe. De ez lett volna a kisebbik baj, a nagyobbik az volt, hogy a szilva éretlen volt és a gyerekek sorban megbetegedtek tőle. Az édesapja akkoriban átjött hozzám, megköszönte a szívességemet és arra kért, hogy hasonló esetben csak lássam el megint a baját. De nem lett rá többé szükség. Még a házunk tájékára sem jött, sőt még csak el sem búcsúzott tőlem. Azóta azonban, úgy látom, már megbocsátott az úr — és itt egyszerre magázni kezdte Kampóst.

— Hát olyan veszedelmes játék a labdarúgás, — kérdezte Annuska — hogy az ember még a lábát is eltörheti benne? Akkor az inkább verekedés, mint játék.

Kampós Karcsi megigazította a nyakkendőjét és lassan megindult a továbbmenő Makuska oldalán.

— Egyeseknek játék, kisasszony, — válaszolta — sokak számára azonban valóságos szenvedély. A győzelem vágya még a leghiggadtabb játékost is kihozza néha a sodrából.

— Nagyon örülnék, ha egyszer meglátogatna, Kampós uram — szólt közbe Makuska, akit nem valami nagyon érdekelt a labarúgás. — Esténként mindig szabad vagyok. Jól esnék elbeszélgetni egyről-másról.

— Gyűjt-e még régi pénzeket, Makuska bácsi?

— Gyűjtök ám. Van már egy ládára való belőlük. Szívesen venném, ha ellátogatna hozzám és segítené egy kicsit az elrendezésükben, mert sehogy sem ismerem ki magamat közöttük. Görögül kellene tudnom meg latinul. Könyvek is kellenének, azt hiszem, dehát nekem nincsenek könyveim.

— Nagyon szívesen eljövök, Makuska uram, — válaszolta Kampós — csak az a baj, hogy jövő héten már elutazom Pestre és így nem sok időm marad a rendezésre. De a vakációm egyrészét itt töltöm a nagymamánál; akkor majd jobban elmélyedhetünk a szakmában. Engem nagyon érdekel a numizmatika. A régi pénzek és érmek régi korokat és történeteket örökítenek meg és elevenítenek fel. Ha az ember a kezében tart egy öt-hatszáz éves pénzdarabot, hát bizony egy kicsit ott motoszkál körülötte az a kor is, amelyben forgalmi érték volt valaha.

— Ez okos beszéd — válaszolta egészen felvidulva Makuska. — Én is éreztem ezt valahogy, amit a tanár úr most mondott, de nem tudtam érzésemet a héjából kihámozni. Az a baj, hogy nincsen hozzá elegendő tudásom.

A Szentháromság szobra alatt elváltak egymástól.

— Az esti viszontlátásra, Kampós úr — mondta Makuska. — Biztosan várjuk!

Kampós Karcsi elsántikált. Amikor később visszafordult, hogy jobban megnézze Makuska bácsi legújabb kisleányát, akit a beszélgetés közben figyelemre se méltatott, már eltűntek a szeme elől.

— Milyen derék fiatalember lett belőle, — jegyezte meg Makuska — pedig valamikor egyik legvásottabb gyerek volt a városban. Gumipuskával célbavette még a vártemplom színes ablakát is, ami szegény apjának bizony belekerült vagy száz koronájába.

— Mi az apja? — kérdezte Annuska.

— Tanár ember ő is, de Pesten.

— Kampós úr a nagymamájánál lakik? — kérdezte tovább.

— Nagyon szereti a nagyanyját, aztán amikor csak teheti, hozzá menekül a pesti lárma elől. Itt van egy kis házacskája a vártemplom alatt. Kedves öregasszony, aki él-hal az unokájáért.

— Miért választotta a tanári pályát? — kérdezte

Annuska, amikor Kampós este beállított. — A tanárok fiai nemígen szoktak tanárok lenni.

— Én kivétel vagyok — válaszolta a fiatalember. — Szeretem a szaktárgyaimat, különösen a történelmet.

Makuska uramnak tetszett a válasz.

— Így már értem, hogy ezt a pályát választotta. Okosan tette. Biztosan jó tanár lesz magából.

— Szabad-e nekem is kérdezni valamit? — szólalt meg Annuska.

— Tessék csak bátran — biztatta a vendég.

A kislány ekkor leemelt egy könyvet a polcról és kinyitotta. Nem keresgélt benne, ott kezdett olvasni belőle, ahol kinyitotta.

— Mikor volt a szatmári békekötés?

Kampós nevetni kezdett.

— Nehezebbet kérdezzen, Annuska. Ezt az évszámot még a bukott diáknak is tudnia kell. De azért, hogy megnyugtassam, megmondom: 1711-ben.

— Jól van. Mikor volt a szőnyi béke?

— II. Ferdinánd alatt, 1627-ben.

— Hű, ezt is eltalálta.

Makuska itt közbeszólt:

— Ugyan, Annuska, hadd már abba, még megharagszik ránk a tanár úr, aztán máskor nem jön el. Kampós mosolygott.

— Szívesen válaszolhatok, legalább gyakorlom magamat. No csak rajta, Annuska.

— Csak egyet kérdezek még — szólt a kislány nagy zavartan és ide-odaforgatta az ujjai között a könyvet.

— No, megvan. Mikor halt meg Pipin?

— Pipin több volt. Volt kis Pipin és volt nagy Pipin, az első meghalt 714-ben, a másik meg, ha jól emlékszem, 751-ben.

— Nagyszerű! — lelkesedett a kislány. — Ilyen embert, aki ennyire ismerné a történelmet, még nem is láttam. Maga biztosan jobban tudja az évszámokat, mint a tanárja.

— Az évszámokat jól tudom, — válaszolta Kámpós — csakhogy a történelemtudomány az évszámokon kívül egyéb fontos tudnivalók ismeretét is megköveteli. A számok mindenesetre megkönnyítik a tájékozódást, de nem világítják meg a korok lelkét és a korok összefüggését.

— Mikor én katona voltam, — szolt közbe Vendel apó — volt a mi századunkban egy szakaszvezető, aki arról volt nevezetes, hogy könyv nélkül tudta az egész naptárt. Erről a rendkívüli tulajdonságáról tudomást szerzett ezredesünk, de nem akarta elhinni. A tiszturak fogadtak. Majd telefonon átszóltak a század parancsnokának, hogy Guriga Mihály szakaszvezetőt azonnal küldje az ezredes úrhoz kihallgatásra. Alig egy félórával azelőtt érkezünk haza holtfáradtan a gyakorlatról. Cudar téli idő volt. Guriga már kényelemben helyezkedett és éppen bontogatni kezdte a hazulról kapott csomagot, amikor a parancs mellbevágta. Az ezredes szállása jó egy órányira volt a századunktól. Az út hegynek vezetett fel, erdőn keresztül. Guriga megvakarta a fületövé; nem tudta, hogy mi lehet a váratlan parancs mögött. A csomagot hamarjában az ágya alá dugta, és futólépésben lódult neki a nagy útnak.

A tisztikar még együtt ült az ebédlőben, amikor Guriga veritékező homlokkal, feszesen tisztelegve jelentkezett az ezredes úr előtt.

— Te vagy az a híres Guriga Mihály? — kérdezte tőle az ezredes.

— Ezredes úrnak alázatosan jelentem, Guriga Mihály a nevem — ismételte még egyszer a szakaszvezető.

— No, akkor a személyben nincsen baj. Meg tudnád-e mondani, fiam, hogy augusztus hatodikán kinek van a nevenapja?

Guriga minden gondolkozás nélkül válaszolt:

— Círijék.

— És huszonkettedikén?

— Timót.

- És elsején?
- Vasas Péter.
- Köszönöm, leléphetsz.

Szegény Gurigával fordult a világ. A szeme szikrát szórt, de meg se mukkant. Tudta ő, hogy mi a regula! Sarkon fordult és a nagy hóban megindult hazafelé. Szitkozódva állított be, pedig akkor még nem is tudta, hogy a csomagja felét közben megettük. Egy hónap múlva azonban soronkívül előlépett. Az ezredes így hálálta meg a fáradságát.

— Most azonban néznénk tán bele egy kicsit a pénzesládába — folytatta Vendel apó s leemelte a ládáról a hatalmas medvebőr takarót.

— Én is bent maradhatok? — kérdezte Annuska. — Egyszer már úgy szeretném én is látni azokat a kincseket.

— Csak maradj — válaszolta Makuska. — Egy kis műveltség neked sem fog ártani.

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és Liszka néni titokzatos arccal bekukkantott.

— Egy úri formájú ember szeretne beszélni a mester úrral. Beengedhetem?

Makuska először letakarta gondosan a vaspántos ládát és csak aztán válaszolt.

— Most már jöhet.

Mind a hárman az ajtóra néztek, melynek kere-tében láthatóvá lett a vendég. Kampós szerényen hátrébb húzta a székét, hogy ne zavarja házigazdájá-nak tárgyalását az idegennel.

— Dr. Wilkins a nevem — hadarta és monokli-jához kapva beljebb lépett a szobába.

— Mivel lehetek szolgálatára? — kérdezte Ma-kuska és elébe ment a vendégének.

Dr. Wilkins újból megigazította rakoncátlan szemüvegét.

— Műgyűjtő vagyok. Hallottam, hogy Makuska úr szintén gyűjtő, és pedig numizmatikus, azaz érem-és régi pénz gyűjtő. Nagyon lekötelezne, ha kegyes-

kednék megmutatni a gyűjteményét. Igazán nagyon lekötölte.

Makuska úgy nézett rá, mint a vadászkutya a rókára.

— Kitől hallotta az úr, hogy én mutogatni szoktam a gyűjteményemet — kérdezte nehezen palástolható haraggal.

— Felvidéki utazásaim során többször volt szerencsém Makuska úr nevével találkozni, — válaszolta dr. Wilkins — és mivel részben az állam szolgálatában állok, szükségesnek láttam, hogy Makuska úrral személyesen is megismerkedhessem. Esetleg segítségére lehetnék a másodpéldányok elhelyezésében.

Makuska csípőre tett kézzel állt meg látogatója előtt és így szólt:

— Nézze, uram, ez a kislány itt az én nevelt lányom és nálam van már több mint két éve. Kérdezze meg tőle, hogy látta-e már a gyűjteményemet. Amint pedig ő nem látta, úgy nem látta más sem. Hogy van néhány öreg pénzem, ahhoz senkinek semmi köze. Még az államnak sem. Ha majd elkészültem a munkámmal, akkor jöhet az úr, de most legnagyobb sajnálatomra nem mutathatok az úrnak más régiséget, mint azt az öreg földgömböt ott ni, a szekrény tetején.

Dr. Wilkins szeméről levált a monokli. Méltatlankodva hátrált egy lépést.

— Pedig én segítségére akartam lenni. Hajlandó lettem volna vásárolni is a gyűjteményéből.

— Én még nem adtam el soha egyet sem a pénzeimből, — mondta Makuska — de ha akadna az úr zsebében néhány öreg pénz, szívesen adnék érte cserébe néhány műhelyemben készült tepsit vagy hasonló holmit.

— He-he, nagyon kedves ajánlat, de én nem hordom a gyűjteményemet a zsebemben. Ami pedig azt a féltekét illeti ott, a szekrény tetején, arról csak akkor mondhatnék véleményt, ha közelebről megsejmlélhetném.

Makuska szó nélkül leemelte a földgömböt a szekrény tetejéről és letette az asztal közepére.

Dr. Wilkins újra feltette a monoklit a szemére és jobbkezének hosszú, aszott ujjával, mint valami póklábbal, végiglépkedett a sötét gömb felületén, melyet fémkörök és pántok öveztek.

— Minek nevezi ön ezt a gömböt? — kérdezte Wilkins egyik szemével a kovácsmesterre sandítva.

— Én csak annyit tudok róla, hogy egy öreg földgömb.

— Én azt hiszem, hogy inkább napóra.

— Napóra? — csodálkozott el a bádogosmester. — Hát ilyen volna a napóra? Nálunk van egy a torony tetején, de az csak egy falból kiálló vasrúd.

— Napóra nagyon sokféle van, uram — hangzott a válasz. — Ez a gömb nagyon hasonlít Gualterus Arsenius Armillarspherajához és Schmidt Kristóf salzburgi mechanikus gömbórájához.

— Akkor jól van — mondta Makuska és leg-szívesebben már az ajtón kívül látta volna a vendégét.

— Talán eladó? — kérdezte Wilkins.

— Ha jó pénzt adna érte, miért ne? Száz koronáért odaadnám.

— Nagyon túlértékeli ezt az öreg holmit, uram — válaszolta fejét csóválva a vendég. — Ilyen ócska holmit az árverésen néhány koronáért vehet az ember.

Makuska ingerülten kapta fel a gömböt és visszahelyezte a szekrény tetejére.

— Én lassan öregember lettem már, doktor úr, és sok árverésen vettem részt, de ilyen holmit még sohasem láttam, de még csak hozzá hasonlót sem.

— Tehát akkor hiába fáradtam ide — mondta lehangoltan dr. Wilkins és kalapja után nyúlt.

— Hiába éppen nem, — jegyezte meg Makuska kissé gúnyosan — mert legalább megtudtuk, hogy ez a gömb nem földgömb, hanem talán óra. Tehát azt már tudjuk, hogy mi nem, csak azt nem tudjuk, hogy akkor hát tulajdonképen micsoda. Ez is valami.

Wilkins fanyarul mosolygott.

— Mikor jelentkezhethetnek tehát mégis? Ha majd egyszer jobb kedve lesz, talán akkor megmutatja. Hallottam, hogy nem régen egy parasztleánytól néhány tepsziért egy fazék bronz- és ezüstpénzt kapott.

Makuskának tátva maradt a szája.

— Ugy-e, csodálkozik, hogy ezt tudom — mondta az idegen fontoskodó arccal. — Tudom például azt is, hogy Makuska úr birtokában van Dárius Codomanus dupla dareikosa, ami igen ritka, és Makuska úr tíz vödörért és négy kocsiabroncsért szerezte.

— Én nem tudok róla — válaszolta egész őszintén Makuska. — Az igaz, hogy egyszer adtam egy húszkoronás nagyságú aranyért tíz vödört és kocsiabroncsokat, de hogy miféle pénz volt az, azt igazán nem tudtam.

A monokli megint megmozdult dr. Wilkens szemén.

— Vannak szigorú törvények, amelyek előírják, hogy bizonyos leletek részben az államot illetik. Bejelentette ön, hogy szántóföldön talált, fazékra való pénzt vett át a tulajdonába?

— Azt nem nekem kellett volna bejelentenem, — válaszolta Makuska elszántan — hanem annak, aki találta. Vonják felelősségre az atyafit és ne engem. A régi pénzekkel való kereskedést nem tiltja a törvény. Engem pedig ne ijesztgessen az úr, mert van ám nekem is magamhoz való eszem.

Wilkins úr látta, hogy hiábavaló minden fáradozása, hűvössé vált arckifejezéssel megbiccentette a fejét és méltóságának tudatában elhagyta a szobát.

Mikor az ajtó becsukódott a hivatlan látogató mögött, Makuska mester izgatottan fordult Kampós felé:

— Milyen pénz is az, kedves tanár uram, amit én egyszer tíz vödörért vettem?

— Az Dárius perzsa király korából való dareikos. Legalább is 2250 éves. Mert Dárius Codomanus Kr. e. 337-től 330-ig uralkodott.

— Ez aztán valami! — vidult fel Vendel apó, és zsebre téve mind a két kezét, fel és alá lépegetett a kis szobában.

— Lám, mit tudna ez a pénz beszélni, ha volna szája. Hát van-e szebb foglalkozás, mint régi korok pénzét gyűjteni? De erről a Dáriusról többet is szeretnék tudni, nemcsak azt, hogy király volt és még az antik világban élt.

— Lassan a testtel, mester uram! A történelmi vonatkozásokra majd csak akkor térhetünk át, — válaszolta Kampós — amikor a rendezés első részén már túl leszünk.

— Ma nem mutatok nektek semmit, — mondta Makuska — mert még vissza talál jönni az az üveg-szemű és akkor nem tudom, hogy mihez kezdjek hamarjában.

Az ablakhoz lépett és kinézett a szép holdvilágos estében az utcára.

— Nézzétek, ott megy ni — mutatott ki az ablakon. Ez a látvány kissé megnyugtatta. — Annuska, te állj ide és figyeld, hogy nem fordul-e vissza. Ha visszafordul, jelentsd azonnal, hogy legyen időm visszarakni mindent.

Annuska szépen odaállt az ablakhoz és kinézett az utcára. Dr. Wilkins alakja addigra eltűnt a homályban és csak egy öreg anyóka lépegetett a gidres-gödrös kövezeten, rözsét cipelve a hátán.

A medvebőr újra lekerült a ládáról és így lát-hatóvá lettek a hatalmas lakatok, amelyek lelógtak az araszos pántokról. Makuska különféle kulcsokat szedegetett elő zsebeiből és lassú mozdulatokkal nyitogatta a lakatokat és az alattuk lévő zárat. Amikor ezzel elkészült, két kézre fogta a láda tetejét és úgy emelte fel. Egy kézzel nehezen ment volna, mert vastag vaspáncél borította a tetejét.

Kampós kíváncsian figyelte az öreg minden mozdulatát.

Amikor a láda teteje felemelkedett, ugyanakkor előrebillent a láda mellső része és egyszerre három

fiók lett láthatóvá, amelyek persze külön kulcsra jártak megint.

— Ide aztán nehéz volna behatolni idegen kezeknek — mondta Kampós. — Hacsak az egész ládát el nem lopná.

Makuska mester felemelkedett. Az arcán nevetés ült.

— Volt rá gondom, hogy elő ne fordulhasson — válaszolta jókedvűen. Belülről odasrófoltam a padlóhoz, úgyhogy a megemelése tisztára lehetetlen.

— És ha tűz ütne ki? — kétségeskedett Kampós.

— A tűz sem árthat sokat, mert a ládát aszbesztlapokkal béleltem ki, a deszkáját meg olyan anyaggal szivattam tele, amin nem fog a tűz, sőt olyannal is, amit nem árulok el senkinek, mert így nem kell félnem attól, hogy a titkom idő előtt napfényre kerülhet.

— Én egy szót sem szólok senkinek, ha nem szabad — mondta Kampós, önkénytelenül is a szívére téve a kezét.

— Kérni is akartam rá, hogy amit itt lát, arról ne beszéljen mások előtt. Már így is többet beszélnek rólam az emberek a kelleténél.

Ezzel kihúzta az első fiókot. Kampós temérdek rézpénzt pillantott meg egymás hegyén-hátán. A nagy fiók majdnem tele volt.

— Szent I...! — csak ennyit mondott és összecsapta a kezét. — Ennyi rengeteg pénz, biztosan van egy mázsa is!

— Egy mázsára való lesz — hagyta helyben Vendel apó, lassan simogatva a szakállát. — Éppen elegendő munkát fog adni mindkettőnknek, azt hiszem.

Kampós jobban szemügyre vette a pénzeket.

— Először selejtezni kell, mert amint látom, sok a haszontalan érem is köztük — mondta kisvártatva. — Némelyik nem érdemli meg, hogy itt helyet kapjon.

Annuska közben otthagyta az ablakot és ő is odamerészkedett a nagy ládához, hogy a soha nem látott kincset megbámolja.

Makuska visszatolta a fiókot a helyére és kihúzta a másodikat.

— Ez meg csupa ezüst itt ni — mondta és belemarkolt a pénzekbe. — Sajnos, ebből a fajtából nem sikerült többet összegyűjtenem, mint erre a szakajtóra valót. A harmadik fiókban, emitt, azt a néhány aranyat őrzöm, amit nagynehezen szereztem.

Kihúzta a fiókot, de arany nem csillant meg benne. Csak egy bádogdoboz feküdt az alján. Makuska kivette a dobozt és odatette az asztalra, a lámpa alá. Aztán felemelte a fedelét.

Annuska ámulva nézte a ládikóban olyan féltő gonddal őrzött aranypénzeket. Nem volt belőlük sok, lehetett úgy húsz vagy huszonöt, de kettő közülük akkora volt, mint egy zsebóra.

— Ezekkel végzünk majd a leghamarább — mondta Kampós csillogó szemekkel. — De azt ajánlanám, tegye az arany- és ezüstpénzeket közös fiókba, Makuska uram, hogy a bronznak több helye legyen.

Az öreg bólogatott, de válasz helyett kiemelte a ládikóban lévő fatányérkát, amelyen az aranyak feküdtek, majd félretolt egy szarvasbőr darabot, mire akkora aranypénz lett láthatóvá, mint egy tenyér.

— Hű, az árgyélusát! — kiáltott fel Kampós. — Hát ez meg micsoda?

— Ez egy Apafi korából való aranydukát; a hozzáértők százdukátosnak hívják és azt mondják, hogy annyit ér, mint egy ház. Apafi erdélyi fejedelem ilyen aranypénzeket osztogatott jó barátainak és ilyet adott Lipót császárnak is. Egyszer láttam ennek a pénznek a képét valami nagy könyvben.

— Akkora, mint egy diszkosz — csodálkozott Kampós, miközben a különös ritkaságot ujjai között forgatta.

— Ez volt az első pénzem. Ezzel alapoztam meg a gyűjteményemet — mondta Makuska és visszatette az aranypénzt a helyére. — Majd egyszer elmondom, hogy miként került hozzám.

Ebben a pillanatban kívülről szóváltás hallatszott. Makuska felkapta az aranyakat és ügyes mozdulattal eltüntette a nagy ládába, majd még mielőtt kinyílt volna az ajtó, hirtelen rádobta a medvebőr takarót is.

— Nézd csak meg, kislányom, hogy mi történik odakint?

De még mielőtt Annuska kinézhetett volna, dr. Wilkins alakja ismét láthatóvá lett a kitárt ajtóban.

— Engedelmet kérek az ismételt zavarásért, — hadarta — de amikor hazaértem, eszembe jutott, hogy az a gömb ott fent a szekrény tetején, mégsem napóra, hanem egy régi fajtájú planetárium, azaz a csillagos ég gömbje, amelyen a kiálló abroncsok jelzik a csillagok és bolygók útjait, meg a Nap pályáját. Meggondoltam a dolgot és hajlandó vagyok érte a száz koronát megadni. Remélem, az üzletnek nincsen akadálya.

Ezzel elővette a pénztárcáját és letett az asztalra öt darab szép piros húszkoronást.

— Elkésett, uram, — mondta csendben Kampós — a planetáriumra én tartok igényt.

A monokli e szavak hallatára, szinte lerepült dr. Wilkins szeméről.

— Igaz ez, uram? — kérdezte és tenyerével rácsapott az asztalra.

— Ha Kampós úr mondja, akkor igaz — válaszolta Makuska. — Ő ugyanis földrajz szakos tanár és szüksége lesz erre a régi szerszámmra.

Dr. Wilkins arca a haragtól egy árnyalattal sápadtabb lett.

— Rendben van. De a dareikost, remélem, nem vette meg?

— Az nem is eladó — csattant fel az öreg. — Sőt ha akad valahol még egy, szívesen adok érte valamit.

Dr. Wilkins halkabbra fogta a szót.

— Értse meg, uram, én azért utaztam fel ide Pestről, hogy valami vásárt csináljak magával. És most üres kézzel kell visszatérnem.

Vendel apó hümmintett egyet, de az arca ettől még nem lett barátságosabb.

— Én a pénzemet nem adom el. Jöjjön majd akkor, ha meghaltam. Akkor tán olcsóbban kapja meg.

— Ez volna hát az utolsó szava?

— Ez, visszavonhatatlanul.

Dr. Wilkins megvakarta a füle tövét, aztán biccentett egyet és kihátrált a szobából.

— Ki mondhatta el ennek a figurának, hogy én pénzt gyűjtök? — füstölgött magában Makuska a lámpafénybe nézve.

— Biztosan azok közül említhette valaki, aki ide szokta hozni a régi pénzét, ha akad — mondta Kampós.

— De az is meglehet, — fűzte tovább Makuska — hogy a lányaim közül járt el valamelyiknek a szája. Elvira aludni sem tud a kapzsiságtól. De ha megtudom, hogy ő volt, nem hagyok neki egy fillért sem. És a gömböt komolyan meg akarja venni a tanár úr? — fordult hirtelen Kampós felé.

— Dehogyan akarom — válaszolta a tanárjelölt. — Maradjon az csak Makuska uram tulajdonában, mert ha ilyen műgyűjtőnek, mint ez a Wilkins is, megér száz koronát, akkor bizonyára háromszor annyi az értéke. Nem tudjuk, hányadán vagyunk vele. Előbb meg kell vizsgáltatnunk szakemberrel, csak azután mondhatunk véleményt. Ha meggyőződünk róla, hogy még száz koronát sem ér, akkor majd megveszem én, már csupán becsületből is. De most már megyek, későre jár az idő. Holnap majd korábban jövök, hogy elkezdhessük a rendezés munkáját.

Annuska a kedves vendéget a kapuig kísérte, ahol a mélyedésbe húzódva, még egyideig elbeszélgettek. Aztán az egyik felszaladt az emeletre, a másik meg sántikálva megindult a holdfényes, csendes esti utcán.

V.

Az idő közben múlt és Annuska lassan szép karcsú hajadonná fejlődött. Nyúlánk leánya lett belőle, olyan fejedelmi tartással, mintha legalább is királyi vér csörgedezett volna az ereiben. Kijárta a varróiskolát, és ha Makuska megengedte volna neki, hát annyi munkája lett volna, amennyit csak akar. De az öreg nem engedte dolgozni.

— Majd ráérsz dolgozni akkor, ha már én nem leszek. Amíg élek, légy úrikisasszony, úgyis nehéz sorod lesz azután, mert nincsen senki, aki szeressen. Egyedül az Istenben bízatsz, az szereti az árvákat, tehát nem kell félni.

Igy beszélt a jó öreg kovácmester és ilyenkor tele lett a szeme könnyel. Annuska átölelte a nyakát, megcsókolta a homlokát és fehér zsebkendőjével megtörölte a szemét.

— Aztán miért szeretsz te úgy engem, nagypapa? — kérdezte tőle egyszer, amikor azok a könnyek újból és újból előbújtak a borostás szemöldökök alól.

Nagyapó vállat vont.

— Hogy miért szeret az ember valakit, azt nehéz megmondani. Talán azért, mert jó voltam hozzád és eddig nem csalatkoztam benned.

— Nem is fogsz, nagypapa — válaszolta a kislány.

Aztán csendesen ültek egymás mellett, és az idő tovaszállt a fejük felett.

Gyermekei elhagyták őt és nem törődtek vele, hogy öreg, megözevedett apjuk mit is fog egyedül

csinálni. Annuskára haragudtak és ki szerették volna túrni a házból, nehogy valami baj legyen az örökség körül. Minden lépését figyelték és belekaptak, ahol csak lehetett.

— Mi, akik a véréből valók vagyunk, — dörögte Mátyás — megadjuk az apánknak a tiszteletet, ez a senki, ez a kegyelemkenyéren élő mihaszna megtegezni meri.

— Én engedtem meg neki — szólt közbe csitítólag az apjuk. — Nagyon szeret engem.

— Hát mi nem szeretjük? — sivitott közbe Elvira, olyan pirossá válva, mint egy gyulladt daganat.

Makuska uram szomorkásan mosolygott.

— Hiszen szerettek ti is, nem mondom, de vajjon tiszta szívből-e? Ha úgy fordulna a dolog, hogy a házam meg a földem egyrészét Annuskára íratom, mert életem alkonyát bearanyozta, tudom, hogy mindjárt kibújna a szög a zsákból.

Elvira, aki eddig az ablakmélyedésben ült és egy képes ujságot nézegetett, hirtelen felugrott és még vörösebb lett, mint volt.

— Itt van ni, most elárulta, hogy miben töri az esztét. Síma szavakkal kísérletezik, hogy vajjon mit szólnánk hozzá, mi a hites örökösök, ha ilyen cselekedetre határozná el magát. Előre kijelentem, hogy mindent elkövetnék a végrendelet érvénytelenítésére. Hát ez mégis csak felháborító! — sziszegte hurkaformájú ruhájában forgolódva az asztal körül. — Megéreztem én mindjárt a veszedelmet, amikor először megláttam ezt a lápvirágot.

— És mit szólnátok hozzá, ha még életemben adom neki oda? — kérdezte fejét csóválva az öreg.

— Ne beszéljen ilyeneket, apám, mert még olyat találok mondani, hogy aztán magam is megbánom.

Makuska halkán nevetett.

— No látod, csak azt akartam tudni, hogy szeretsz-e engem, és kisült, hogy az örökséget szereted, nem engem. Pedig már kikaptad a részedet, amikor férjhez mentél. Azért neked már nincsen rajtam semmi

követelnivalód. De megnyugtatlak, én Annuskát nem fogadtam örökbe és ez nincs is szándékomban. Amíg élek, addig segítem, aztán majd gondoskodik róla a jó Isten. — Ezzel vette kalapját és szokásához híven lement a műhelybe, hogy folytassa a munkát. Itt aztán szabadon engedte haragjának csikóit, és akkorákat vert kalapácsával az izzó vásra, hogy csillagszórónak tűnt fel a leendő patkó.

Annuska ezekről a veszekedésekről semmit sem tudott. Varrodában volt, vagy a piacon járt Liszka néni helyett bevásárolni. Amikor hazaért, nem tudta mire vélni azokat a haragos pillantásokat, amelyeket Elvira asszonytól kapott.

Makuska uram kisebbik leánya, Juliska, egészen más természet volt, mint a nővére. Nem vette annyira a szívére a dolgokat, és bizony sokszor pártját fogta Annuskának, amikor Elvira okot keresett, hogy veszekedjék vele. Hálából Annuska, amikor csak tehetett, eljátszogatott a kis Ferkével, aki úgy megszerette a kislányt, hogy ilyenkor még az édesanyja hívó szavára sem hallgatott. Annuska csákót csinált neki, kardot faragott öreg zsindelyből és sípot fűzfavesszőből. No, Ferkének se kellett több; kitárt karokkal szaladt eléje, ha meglátta. Elvira nénijét nem szerette, elhúzódott tőle és sírva fakadt, ha az néhanapján kedveskedett neki. Elvira asszony figyelmét nem kerülte el ez az ösztönös megkülönböztetés és e miatt még jobban haragudott Annusra.

Amikor a vakáció végén elbúcsúztak egymástól, Ferke annyira sírt, hogy Annuskának a legközelebbi állomásig el kellett őket kísérnie.

Vendel apó ennek a nagy szeretetnek láttára jóízűt nevetett.

— Ferke nem tagadhatja el, hogy az én unokám, rám üt. Éppen olyan szíve van, mint nekem.

Kampós Karcsi betartotta az ígérését. A nagymamájánál töltötte a vakációt és majdnem minden nap Makuskáék vendége volt. Vonzották a régi pénzek, de Annuska szép, fehér lelke is, amely annyira külön-

bőzött azoktól az éjjelig tanuló, titokban vagy nyíltan cigarettázó lányoktól, akikkel Pesten az egyetemre járt. Szinte megtisztult mellette. Annuska úgy nőtt fel, mint a mezei virág, nem ismerte a város zaját, különös szórakozásait. Egy kis üveg kölnivíz volt egyetlen szépitőszere, amit Juliska asszony hozott neki Pestről. Ezzel takarékoskodott, hogy vásárnap, ha templomba megy, legyen neki is egy kis ünnepi illata.

Kampós hozott magával egy csomó régi könyvet, katalógust, ami rendkívül megkönnyítette a rendezés és a meghatározás munkáját. Hozott nagyítót, keféket, választóvizet. Így kezdtek neki a munkának.

Makuska mester lázálomban járt. Diákgyerek lett belőle és olyan figyelemmel hallgatta Kampós előadásait, mintha csak vizsgára készülne.

Az egyik pénzt soká elnézte Kampós, és amikor megszólalt, szinte fátyolos volt a hangja a meghatórástól.

— Ezt az ezüstpénzt jól nézze meg, Vendel bácsi, ez abból az évből való, amikor az Úr Jézust halálra ítélték. Görög felírás van rajta és egy pálmaág. HERODOY TETRARCHOY és az évszám. Ez annyit jelent, hogy Heródes tetrarcha uralkodása alatt. Ez Heródes Antipas volt, aki 4-től 40-ig uralkodott Kr. u. Negyedes fejedelme volt Galileának. Őt nevezi az Üdvözítő rokonának. Pilátus ő eléje küldte Jézust a szenvedések idején, mint galileait, hogy a felelősséget elhárítsa magáról. Rossz szelleme Heródiás volt, testvérének, Fülöpnek a felesége. Heródes e nő miatt taszította el magától hitese feleségét, Arétas király leányát. Ennek a Heródiásnak volt egy Salome nevű, feltűnően szép, de aljasan rút lelkű leánya. Ez a Salome volt az, aki egy alkalommal szép táncával annyira elkábította Antipast, hogy az megígérte neki minden kérésének teljesítését. És Salome Keresztelő Szent János fejét kérte tőle, akit akkor Antipas már börtönbe vetett. És Heródes megtartotta a szavát. Keresztelő Szent János feje a porba hullt.

Makuska kezében remegett a kis ezüstpénz és ajka úgy mozgott, mintha imádkozott volna.

— Ezt a pénzt külön teszem, — mondta Vendel apó — mert még sokszor meg akarom nézni.

Aznap este még egy érdekes pénz került Kampós kezébe. Kisebb volt, mint az előbbi, de ugyanabból a korból való.

— Ez meg itt, — mondta Kampós — Pilátus idejéből való, akinek Pontius volt a mellékeve. IOYDIA KAISAROS a felírás rajta. Abban az időben, amikor Jézust elfogták és kivégezték, Pilátus volt Júdea helytartója. Kegyetlen természetű és megvesztegethető ember volt, amint azt Josephus Flavius zsidó történetíró is megállapítja róla. Ha ő erélyesebben lép fel, akkor a zsidók nem merték volna Krisztust keresztre feszíteni. De ő gyáván a kezét mosta és Jézust rábízta a nép kénye-kedvére. Sok bűn és vér tapadt a kezéhez. Ezért bevádolták Vitelliusnál, Szíria kormányzójánál. Pilátust erre Rómába rendelték és büntetésből Galliába küldték, ahol állítólag önkezeléssel vetett véget életének.

Makuska ezt a pénzt is soká elnézte. Forgatta, nagytitka alá tette, nem tudott vele betelni.

— Ezt is a másik mellé teszem és úgy fogok rá nézni, mintha azok közül a pénzek közül való lenne, amellyel Júdást megvesztegették a főpapok.

Makuska mester másnap alig győzte várni Kampóst. Egész nap türelmetlenül járt-kelt és a műhelyben folyton a pénzeiről beszélt a segédeknek. Sőt megtette azt is, hogy elvitte a pénzeket és megmutatta a plébános úrnak, hogy ő is érezze ujjai között azt a kort, amely Jézust a magáénak mondhatta.

A szakajtó mélyéből szebbnél-szebb pénzek kerültek elő.

Találtak különféle drachmákat, dareikosokat, dénárokat, akadt egy antwerpeni aranyforint még abból az időből, amikor az egész német-római császárság katolikus volt. Találtak magyar mintájú dukátokat, milánói sovránót és sok erdélyi dukátot, a Báthoryak,

Zápolyaiak és Hunyadiak korából. Volt egy brassói szükségpénz is, amelyet 1605-ben II. Rudolf veretett. Volt azonkívül egy braunschweigi harangtallér, egy nürnbergi és egy augsburgi látképes tallér, néhány negyedtallér és még sokféle más, amelyekről Kampós nem tudta megállapítani, hogy milyen korból valók és a földkerekség melyik részén volt a hazájuk.

Kampós maga is kimondhatatlanul élvezte ezeket az estéket. Történelmi készülsége folytonosan felfrissült, előadó képessége csiszolódott. Valami volt a hangjában, a szöfűzésében, ami érdekessé és széppé tette minden elbeszélését. Marcus Sitticus hercegérsek érméről, amely 1615-ből származott, egész estén át beszélt. Színesen lerajzolta a salzburgi vár életét a középkorban és a püspökök uralmát a tartomány fölött. Beszélt a vörös farkasról, a rab érsekről s a napoleoni hadjáratokról, amelyek aztán megint véget vetettek a püspöki uralomnak.

Annuska szemére az elbeszélés alatt sokszor rápirosodott az álom, de azért ült tovább rendületlenül, mert az ilyen kalandozás a múltban neki is nagy öröme szolgált.

Az aranyak egyikén ez a felírás volt olvasható: NERO. CAESAR AUG. IMP. A másik felén meg koszorú ékesítette ezeket a szavakat: PONTIFEX MAXIMUS.

Erről a pénzről majdnem éjfélig magyarázott a fiatal tudós.

Sokszor már délután eljött és dolgozott fáradhatatlanul, hogy egy kis rendet teremtsen a nagy rendetlenségben, de a vakáció végére még így sem tudott elkészülni.

— Majd jövőre folytatjuk, ha élünk — mondta búcsúzóban, és kezet szorított a hálálkodó Makuska mesterrel.

Annuska aznap este elkísérte egy darabon. Mentek, mentek szépen egymás mellett a búcsúzó nyár csillagos égboltja alatt. A hold szelíden nézett le

rájuk és a bágyadt fényű gázlámpák álltak őrt az utcasarkokon.

— Aztán fog írni, ugy-e? — kérdezte halkán Annuska. — Tudja, nekem még sohasem írt senki. Hogy mégis valamit hozzon a postás, hát árjegyzéket kértem magamnak Pestről. Ó, milyen boldog voltam, amikor a postás beállított és nevetve mondta:

— Zács Anna úrhölgynek levelet hoztam.

— Ha most nem kérdezi, akkor is írtam volna — válaszolta Kampós és ajkához emelte Annuska kezét. Aztán visszakísérte a kislányt a házuk kapujáig. Annuska felszaladt a szobájába és a nyitott ablakon kinézett az alvó városra. Kampós lassan lépkedett az út közepén. Majd megállt, hátranézett, mintha megérezte volna, hogy figyelik. Annuska fehér zsebkenője meglibbent az ablakban, és messze a sarkon mégegyszer lekerült a fejről a fehér szalmakalap.

VI.

Makuska mester az utolsó őszi vásáron megint megfázott. Hiába vigyázott magára, hiába öltözködött úgy fel, mint máskor a legnagyobb hidegben sem, egyszerre csak meglepte a láz. Térdei felmondták a szolgálatot, szeme kivörösödött és mellében különös hangú sípolások keltek szárnyra. Muzsikált, cincogott, duruzsolt benne valami, mintha ott is fagyni kezdett volna, mint kint, a lombjukat veszített erdők szomorú, téli világában.

Annuska majdnem egész nap ott ült mellette, ápolta és szórakoztatta. Teát főzött neki, borogatást rakott rá és esténként felolvasott neki azokból a könyvekből, amelyeket Kampós küldözgetett Pestről.

Az öreg pislogott, majd kinyitotta a szemét és közelebb húzta magához a lányt.

— Többé nem fogok vásárra járni — suttogetta. — Elfáradtam. Elkoptatott az élet és most jön rohanva a vég. Meghalok, Annuska. Érzem... Háromszáz forintot tettem el neked, — folytatta szinte suttogetva — többet nem tudtam összegyűjteni. Becsülettel szerzett pénz, minden fillérén áldásnak kell lennie. Ott van a szekrényemben a fehérenemű alatt, a bádogskatulyában. Ez a tied, ezt ne add oda nekik. Ők úgyszemint kaptak már tőlem és kapnak is még. Veszekedhetnek még eleget.

— Ne beszélj így, nagypapa — szólt kérőleg a lányka. — Neked még nem szabad meghalnod. Én mindennap imádkozom érted és kérem a jó Istent, hogy gyógyítson meg téged.

Vendel apó elgondolkozva nézett a távolba, túl a falakon, még a felhőkön is túl.

— Egyszer csak meg kell halni. Legyen inkább most, mint később. Nem félek a haláltól...

De Makuska bácsi mégsem halt meg. Erős szervezete legyőzte a kórt, és mire megjött a tavasz, addigra újból lent volt a műhelyben és ha nem dolgozott is, de elnézte a legényeket, hogyan dolgoznak, hogyan húzzák a nyikorgó, dohogó fújtató vasát.

Elvira nagy, üres kosarakkal érkezett a betegség hírének hallatára és nagyon elcsodálkozott, amikor azt mondták neki, hogy apjának állapota határozottan jobbra fordult.

— Mit hoztál azokban a nagy kosarakban? — kérdezte az apja.

— Semmit, édesapám, de tudja, otthon a szűk lakásban olyan sok helyet foglalnak el, hogy jobbnak láttam, ha idehozom őket.

Az öreg némán bólogatott. Mintha csak azt mondta volna: értem, értem... Nagyon fájt neki a lánya kapzsisága.

— Hiszen úgyis a tiétek lesz minden, miért kell hát a harácsolásra gondolni, amíg még élek. Vagy már mindenáron azt akarod, hogy meghaljak?

Elvira zavartan nézegetett jobbra-balra.

— Igazán nem tudom, hogy miért mondja ezt nekem. Vagy már kosarat sem szabad idehozni? — méltatlankodott.

— Hoztál volna bennük valamit, akkor nem lett volna ennyire feltűnő, de így csakis arra gondolhat az ember, hogy vinni akarsz innen valamit.

— Hát persze, hogy akarok, — nyelvelt Elvira asszony — gyümölcsöt rakok majd beléjük a nyáron, itt biztosan olcsóbban kapom, mint Pesten.

— Kapsz vadkörtét meg savanyú almát. Azért meg ugyan kár volt cipekedni — válaszolta lehangoltan a szegény beteg.

Elvira úgy megharagudott az apjára, hogy a következő nyáron meg sem látogatta, helyette Máté fia, a végrehajtó jött el feleségével és két gyermekével. De csak két hétig maradtak az apjuk házában. Az

asszonynak nem tetszett a régi sárga ház és a folytonos kopácsolás, amely alulról hallatszott. Azt mondta, hogy ebben a házban mindennek füstszaga van és e miatt egy falatot sem tud jóétvággyal megenni.

Kampós tanár úr azonban pontosan beállított. Végzett tanár volt, már túl minden vizsgán és szigorlaton. A beérkezettség boldogsága sugárzott egész lényéből.

— Hogy van, Makuska bácsi? — rontott a szobába és megölelte az öreget. — Van-e sok új régi pénze?

— Már nem csereberélek többé — válaszolta csüggedten. — Rosszul megy az üzlet, az én kezem munkája nagyon hiányzik ám belőle. Egy segédet és egy inast el is küldtem.

— Annuska hol van? — kérdezte Kampós és körülnézett a kis szobában, mintha bizony ott lett volna valahol.

— Varrodába jár megint — szólt az öreg. — Szabni tanul. Muszáj a lelkemnek valamit kitanulni, mert ha én elmegyek, a saját lábán kell majd megállnia.

— Hallottam, hogy beteg volt, Makuska uram.

— Beteg bizony. Még most is az vagyok, csak nemígen mutatom. A régi erőm sehogy sem akar visszatérni. De különben hagyjuk ezt. Sokkal fontosabb, hogy Kampós úr végzett és most már kész tanár. Annuska beszélte. Sok szerencsét kívánok az okleveléhez, az Ég vezérelje útjain! Én is szerettem volna, ha a fiaim tanulnak, de egyiknek sem volt kedve hozzá. Mátyás fiam inkább mészáros lett, Máté meg éppen csak hogy elvégezte valahogy a négy középiskolát. Most aztán sajnálja, hogy akkor nem hallgatott rám és nem tette le legalább az érettségit. Pesten mi ujság? — kérdezte aztán később és bajlódni kezdett a pipájával.

— Találkoztam dr. Wilkinssel. Meghívott magához, de még nem volt alkalmam meglátogatni. Érdeklődött Makuska uram felől és szíves üdvözlétét küldi.

Az öreg csendesesen bólogatott, de már nem lelkesedett. A betegség elvitte a reménységét és vele a kedvét is.

— Kérdezte tőlem, — folytatta Kampós — hogy eladna-e Makuska úr néhány darabot a pénzeiből, ha felutazna ide. Vagy legalább megmutatná-e neki a gyűjteményét?

Makuska apó sokáig nézett maga elé. Látszott rajta, hogy kemény harcot vív magában.

— A dupla példányokat el lehetne adni — javasolta Kampós — és azok árán újakat lehetne venni.

— Nem akarom elszietni a dolgot — válaszolta egy idő múlva az öreg. — Nagyon hirtelen vágódott hozzám ez a kérdés.

Estére aztán, amikor egyedül maradt a szobájában, elővette a pénzeit és nézegetni kezdte őket, mintha még sohasem látta volna. Aztán válogatni kezdett bennük. Egyet jobbra tett, egyet meg balra. — Ezt eladom, ezt meg nem — mondta, és úgy nézett rájuk, mintha sajnálta volna valamennyit és bocsánatot kért volna tőlük.

Aztán úgy kezdett hozzájuk beszélni, mint valamikor a lovaihoz, amikor hegynek föl kapaszkodtak és nehéz volt az előrehaladás.

— Nem sokáig vagytok már az enyéme, — suttogta — elmegyek és többé nem térek vissza. Új gazdát kaptok, más fogja a gondotokat viselni. De ez ne szomorítson meg benneteket, mert bizonyosan szebb helyre kerültök majd, mint nálam voltatok. Egy kis mai pénzt kell értetek szereznem. Nem tudom ugyan, hogy mennyit kapok értetek, de annyi mindenesetre lesz, hogy Annuska hozományát kiegészíthetem ötszáz forintra. Legyen szegénykének legalább annyi, ne kelljen majd szégyenkeznie a vőlegénye előtt, hogy garas nélkül lett a felesége.

Ekkor hirtelen a homlokához kapott, majd oda lépett a szekrényhez és kinyitotta. Reszkető kézzel a fehérenmű alá nyúlt és elővette a bádogdobozt, amely tavasz óta nem volt a kezében. Kinyitotta és

utána lerogyott a székre. A dobozból hiányzott a háromszáz forint. A szeme előtt elsötétedett a világ. Hallotta, hogy valahol kalapálnak és azt is, hogy közvetlenül mögötte vízesésként zuhog valami. De nem volt ereje megmozdulni, hogy megnézzze, mi az. Olyan lett, mintha aludt volna, csak a kezében lévő doboz remegett szüntelenül, mintha csak az maradt volna ébren. Egy idő múlva aztán felnyitotta a szemét. Nem tudta, hogy mi is történt vele. Körülnézett. Aztán felállt és támolyogva kinyitotta a szomszédos szoba ajtaját.

— Annus, gyere át hozzám, valamit szeretnék kérdezni tőled.

A kislány ijedten ugrott fel, mert Vendel apó olyan fakó volt, mint a fal.

— Rosszul vagy, nagypapó? — kérdezte és két tenyerébe fogta az arcát.

— Mondd csak, lányom, te vitted ki a szekrényből a háromszáz forintot, amit neked ígértem?

Most a kislányra került a meglepődés sora.

— Én nem vittem el, nagypapó, sőt még csak meg sem néztem, hogy ott van-e.

— Akkor csak Elvira vihette el, mert tavasszal, amikor itt volt, ő kutatott egyedül a szekrényemben. Ezért nem mer hát eljönni! Fél, hogy majd felelőségre vonom. — Apai szíve csordultig volt mardosó fájdalommal. Szegény öreg könnyezni kezdett. A keresés útát keresett magának.

A dobozt még mindig a kezében tartotta, mintha nem akarta volna elhinni, hogy az, ami történt, valóság lehetne. Ide-odacsoszogott, aztán ledőlt az ágyra és csak annyit mondott:

— Menj aludni, kislányom, egyedül akarok maradni. Nagyon rosszul érzem magamat.

Annuska azonban nem mozdult, leült az ágya szélére és vigasztalni kezdte az öregapót.

— Ne búsulj ezért, nagypapa. Majd megsegít minket a jó Isten. Ő ad majd nekünk az ellopott pénz helyett még többet.

Makuska apó azonban úgy feküdt a vánkosán, mint aki meghalt. Homloka viasz színű volt és ajka szederjes. Nehéz, zörgő harckocsik dübörögtek végig a lelkén és elpusztították benne mindazt, ami még éldegélt az öregség fehér takarója alatt.

Annuska vizet, hideg vizet csöpögtetett a szájába és addig rázta a vállát, amíg mégis csak kinyitotta a szemét.

— Orvost hozok, nagypapa — mondta gyors elhatározással, beküldte Liszka nénit a szobába, maga pedig elszaladt orvosért.

Az orvos szinte szaladva jött. Csillapítót adott, amittől az öreg, fáradt szervezet mély álomba merült. Annuska egész éjszaka mellette ült és imádkozott. Csak akkor tért aludni, amikor a beteg felnyitotta szemét és azt mondta, hogy kissé jobban érzi magát.

Este a karosszékekben ülve fogadta Kampóst. Olyan volt, mintha halottaiból támadt volna fel. Szeme mély üregekben ült és ajaka olyan kék volt, mint a szilva.

— Üzenje meg, tanár úr, annak a Wilkinsnek, hogy határoztam. Eladom neki a pénzeimet. Kell a pénz: szeretném, ha rendes temetésem lenne és fehér márványsírkő jelezné porladó testem helyét. Mert érzem, hogy a halál itt áll már kint a kapunk előtt és nemsokára magával visz.

Kampós sürgönyözött dr. Wilkinsnek s ez a legelső vonattal meg is érkezett. Egyenesen a pályaudvarról hajtattott oda és úgy lépett a szobába, olyan komolysággal, mintha végrendeleti végrehajtó lett volna.

— Először általános képet szeretnék magamnak az egész gyűjteményről — mondta és helyet foglalt az asztal mellett.

Makuska apó nehezen lélekzett és inkább a szeme beszélt, mint a szája.

— Ezeket adom el — mondta és nagy szakajtó pénzt húzott elő az ágy alól. — Itt van az arany meg az ezüst is.

Dr. Wilkins sastekintettel meredt a pénzekre. Majd turkálni kezdett bennük, mintha lencsébe keve-

redett babszemeket kellett volna megtalálnia. Aztán az aranypénzeknél nyugodott meg egy rövidke időre. Egyideig nézte őket, aztán kiszórta valamennyit a bádogdobozból az asztalra.

— Tizenkét darab — mondta elgondolkozva és ujjai remegtek az asztalon.

Wilkins nagyítóüveget vett elő, majd katalógust halászott ki a zsebéből és méregetni kezdte a pénzecskéket.

Halálos csend volt a szobában, csak Makuska köhögése hallatszott néha. Kampós idegességében egyik cigarettát a másik után szíta.

Wilkins közben az aranyakat szépen egymásmellé rakta egy ív papirosra és mindegyik alá odajegyzett valamit. Végül levette szemüvegét és így szólt:

— Mind a tizenkettőt megveszem. És a lehető legmagasabb árat fizetem értük: együttesen 500 koronát. Ez olyan tisztességes ár, aminőt régi pénz kereskedő sem adna meg érte.

Makuska Kampósra nézett, az meg biccentett, hogy odaadhatja.

— Legyen hát a magáé — mondta Makuska. — Bizom szavai igazságában.

— Rendben van — hagyta helyben dr. Wilkins és már az ezüstök között kezdett keresgélni. Hamarosan elkészült ezekkel is.

— Az ezüsből harmincöt darabot vennék meg. Adnék értük háromszáz koronát.

Makuska mester ezt is elfogadta. Mit is mondhatott volna, amikor megközelítőleg sem ismerte az eladásra kerülő pénzek árát. Odaadta hát annyiért, amennyit ígértek értük.

A vételár végül is ezerkétszáz koronára rúgott.

— Azért fizettem érte ilyen jó árat, — mondta Wilkins, mialatt a táskájába rakosgatta a pénzeket — hogy a többi is én kapjam meg, ha majd eladásukra kerül a sor.

Mikor egyedül maradtak, Vendel apó még egyszer megszámolta az előtte fekvő pénzt, aztán megszólalt. Hangjából ünnepélyesség csendült ki.

— Ebből a pénzből ezer koronát adok át neked, Annuska. Sírkövet csináltatsz nekem belőle és ami megmarad, az a tiéd lesz. Ne szólj erről senkinek, mert ez a kettőnk dolga, senki másé. Ha megtudnák, hogy ilyen sok pénz van nálad, még elvennék tőled.

Annuska tanácstalanul állt ilyen nagy csomó pénzzel a kezében.

— Hová tegyem, hogy meg ne találják? — kérdezte később.

— Varrd be egy zacskóba, az lesz a legjobb és dűgd el a szalmazsákodba, ott talán csak nem keresi senki. Vagy még jobb lenne, ha betennéd a takarékbába és a könyvet odaadnád valakinek megőrzés végett.

A vacsora után aztán így szólt Vendel apó:

— Menj aludni, kislányom. Hagyj magamra. Nagyon fáradt vagyok.

Annuska felállt, megcsókolta az öregapót, aztán lassan behúzta maga mögött az ajtót.

VII.

Másnap reggel Liszka néni sikongása verte fel a házat.

— Istenem, Istenem! Légy irgalmas!

Annuska ijedten ugrott ki az ágyból.

— Mi történt, Liszka néni?

— Meghalt, meghalt... kiáltozta, és kidülledt szemekkel a nyitva hagyott ajtóra meredt.

Annuska rémülten visszahanyatlott az ágyára. Szemét előntötte a könny. Úgy érezte, hogy menten meghal ő is. Nem tudta elhinni a szörnyű hírt. Azt hitte, hogy még mindig álmodik. Milyen gyötrő álmom, hogy Vendel apó elment. Felkelt és hogy saját szemével lássa a valóságot, odatámolygott az ajtóhoz.

A nyári nap besütött a szobába. Az ablakban muskátlik nyíltak, és Vendel apó úgy ült az asztalra borulva, mintha csak aludt volna.

— De hiszen nem halt meg — suttozta Annuska és közelébb merészkedett. Lábujjhegyen lépkedett hozzá és megérintette a vállát. De Vendel apó csak nem mozdult.

— Nagypapa! — sírt fel a kislány, de Makuska uram erre a neki olyan kedves megszólításra sem válaszolt. Annuska gyöngéden megrázta a vállát, mire a halott oldalt billent és két egymásba fonódó karja között felcsillant a nagy Apafi-arany, a százdukátos. E fölé hajolt, amikor a szíve megszűnt dobogni. Ezt védelmezte, mintha valaki el akarta volna ragadni tőle.

A barna óra hetet kakukkolt a falon. A nyitott ablak előtt megrakott szénásszekér döcögött méltósággosan.

Annuska lerogyott a földre és imádkozni kezdett. Észre sem vette, hogy lassan idegenekkel telt meg a szoba, akik sopánkodva nézgelődtek és sutogva siratták a jónevű mestert. A műhelyben aznap kialudt a láng a fűtatók előtt, és a legények ünnepölve öltözve kiültek a műhely bejárata elé.

Másnap szinte futva érkeztek meg Makuska mester gyerekei. Mindegyik szeretne volna megelőzni a másikat. Természetesen Elvira volt az első, utána Mátyás jött, a mészáros és legvégül Juliska.

— Szegény papa — mondta Máté, szemét törölgetve — elment a nélkül, hogy elbúcsúzott volna tőlünk.

Mátyás nagyokat szuszogott, de hiába dörzsölte a szemét, nem tudott sírni. Hatalmas mellkasából csak csuklásszerű hangok törtek elő.

Juliska asszony halkan sirdogált és megcsókolta a halott kihűlt, merev kezét, amely olyan sokat dolgozott, hogy ők egyszer boldogok lehessenek. Elvira szíve hűvös maradt. Törölgette ugyan a szemét ő is, de csak azért, hogy meg ne szólják az emberek.

A halott még ott feküdt a szobában, amikor Elvira már elkezdett rendelkezni. Lehozatta a kosarakat a padlásról és ami értékesebb holmi csak keze ügyébe akadt, azt mindjárt becsomagolta magának. Össze is veszték a nyitott koporsó előtt.

— Neked máris ilyenén jár az eszed, — kiáltott rá Juliska asszony — amikor jó apánk még itt van köztünk!

Mátyás a duplafedelű aranyórát és a szép gyémánt nyakkendőt zsebébe csúsztatta, hogy ne kerüljön az is Elvira kezei közé.

Kampós a konyhában ült és Annuskát vigasztalta, aki a nagy veszteségbe sehogy sem tudott bele-törődni.

A temetés után nyomban összeült a négy gyerek. Osztzkodni kezdtek. A bronzpénzt lemérték és négy részre osztották. Hasonlóképen cselekedtek az ezüsttel is. A néhány aranypénzen vitatkozni kezdtek, de

aztán elsimult az izgatott hangulat és mindegyikük bezsebelte az őt illető régi pénzdarabokat.

Kampós a konyhából később bemerészkedett a szobába.

— A régi pénzek értékesítésében szívesen lennék segítségükre — mondta és közelebb lépett az asztalhoz.

— Nincs szükségünk a maga segítségére — förmedt rá Mátyás, a verejtékét törölgetve. — Bízva csak ránk az úr, van nekünk is magunkhoz való eszünk.

Az Apafi-dukát pedig ott feküdt az asztalon. Nem tudták, hogy mit is kezdjenek vele.

— Én azt javasolom, — mondta Mátyás — hogy vágjuk négyfelé. Ez a legigazságosabb és legegyszerűbb eljárás.

Kampós, aki ekkor már az ajtó kilincsére tette a kezét, hirtelen megtorpant és visszafordult.

— Ilyen hallatlan könnyelműséget csak nem tesznek! — tört ki belőle a tiltakozás. — Ennek a ritka pénznek csak úgy van értéke, ha egész. Amint szétvágják, egy tizedét sem éri meg mostani értékének. Várjanak vele, kérem, hozok rá komoly vevőt.

— Már mondtam, hogy ne avatkozzék az úr a mi dolgunkba — förmedt rá Mátyás s szigorúan végigmérte tekintetével a fiatalembert.

Kampós azonban tovább beszélt. Hevesen tiltakozott és kérlelte őket, hogy legalább addig várjanak az osztzkodással, amíg megnézi, hogy dr. Wilkins nem tartózkodik-e még véletlenül a városban. Aztán fejére csapta a kalapját és elrohant.

Mátyás, mintha csak ezt várta volna. Többé nem kérdezte testvéreit, hogy mit szólnak hozzá, lement a műhelybe, felhozott onnan egy lombfűrész és négyfelé vágta a ritka és értékes pénzdarabot. A három testvér ellentmondás nélkül nézte a barbár munkát.

Mikor Kampós egy idő múlva visszatért, Mátyás éppen egy üveg sört nyitott ki magának.

— Elkésett, barátom — szólt rá mosolyogva. — A szétosztás megtörtént.

— Szétvágták?!

— Szét bizony, még hozzá testvériesen.

Kampós kimerülten rogyott le a székre. Egyideig maga elé meredt, aztán, mint aki megzavarodott, elkezdett kiabálni.

— Ha király lennék, bezáratnám magát, mert ezzel a kapzsi és gyalázatos tetteivel megkárosította a nemzetet.

Ekkor szólt közbe, zsíros száján a vacsora maradványaival Elvira asszony.

— Kicsoda maga tulajdonképen, Kampós úr, hogy folytonosan beleavatkozik a mi ügyeinkbe?

— Jó barátja voltam a háznak és segítségükre akartam lenni, mint ahogyan segítségére voltam megboldogult édesapjuknak is. De maguk nem fogadták el sem a segítségemet, sem a tanácsomat. Nagyon, nagyon megfogják ezt bánni!

Vette a kalapját és mint akit leforráztak, kiszédült a házból. A kapuban Annuska várta.

— Úgy érzem magam, mintha azt hallottam volna, hogy egy hitvány kéz Szent István koronájából klopott egy drágakövet — tört ki belőle a szó. Öklével belecsapott a levegőbe. — Tudja, Annuska, akit az Isten nem szeret, azt butává teszi. Ezt a népséget saját kapzsiságukkal büntette meg. Annak a pénznek, amit szétfűrészeltek, legalább húszezer korona volt a múzeális értéke. Így meg mit ér? Éppen csak annyit, amennyi a nyers arany értéke.

Annuska lelke a bánat magános útját járta.

Kampós dohogva lépkedett mellette.

— Magának mit adtak? — kérdezte aztán.

Annuska megállt, majd tekintetét a fiatalemberre emelte.

— A hentes nekem ítélte oda a földgömböt vagy micsodát. Legyen ez a magáé, — mondta — mi úgysem tudjuk, hogy mit kezdjünk vele. Magának pedig lesz egy emléke az apánktól. Még el is adhatja jó pénzért, ha akad bolond, aki megveszi. — Először nem

akartam elfogadni. Bántott a hang, ahogyan felkínálta. De aztán magára gondoltam és elfogadtam.

— Jól tette, Annuska — válaszolta a fiatalember. — Az első fizetésemből megveszem, ha eladja.

Egy idő múlva aztán újra megszólalt a kislány.

— Karcsi, mondanék magának valamit. Nem volna ugyan szabad beszélnem róla, de magában anyyira megbízom, mintha az édes bátyám lenne.

Kampós kérdően nézett a lányra, majd így szólt:

— Megbízhat bennem, Annuska. Inkább meghalnék, mintsem szomorúságot okozzak magának.

— Vendel apó érezte halála közeledését, és dr. Wilkins látogatása után ezer koronát adott át nekem azzal a megbízással, hogy állíttassak márványkövet a sírja fölé, a megmaradt pénzt tegyem el magamnak. Legyen valami a kezemben, amivel az új életet elkezdhessem. A pénz most nálam van, itt lóg egy zacskóba varrva a nyakamban. Nem mertem otthon hagyni, mert Elvira biztosan átkutatja a holmimat, ha nem vagyok otthon. Magánál szeretném elrejteni a pénzt. Senkiben sem bízom, csak magában.

Kampós meghatódottan nézett a lányra.

— Köszönöm a bizalmát, Annuska. Ígérem, hogy pénzének hű sáfára leszek.

Annuska kivette a blúzából a pénzes zacskót és átnyújtotta a fiatalembernek.

— Itt van. Most már aztán nyugodt leszek.

— Írást adjak róla? — kérdezte Kampós.

— Nem szükséges, mert még azt is megtalálnák nálam és akkor kiderülne a titkom.

Kampós gondosan eltette a pénzt kabátjának belső zsebébe. Néhány lépést szótlanul haladt előre. Aztán leültek egy padra. Jó volt egy kissé megpihenni a sok izgalom után a csendes nyári estében.

Annuska zsebkendőt szorongatott a kezében, mert szeméből folytonosan előbuggyantak a könnyek. Újra árva lett és ez az árvaság majdnem úgy fájt neki, mint évek előtt a másík.

— Mihez kezd most, Annuska? — kérdezte Kampós hosszú hallgatás után.

— A Makuska-házban nem tudnék megmaradni, ha tehetném, akkor sem. Inkább száraz kenyéren fogok élni, de Elvira- és Mátyás-féle alakok nem lesznek a közelemben. Varrni fogok. Gépem már van, egy kis szobácskát meg majd bérelek magamnak valahol. A munkától nem félek: hiszen szeretek dolgozni.

Mikor később Annuska hazaérve kamrácskájába lépett, Elvira asszony éppen kilépett onnan. A haja kócos volt, arca lángolt. Tekintete haragosan siklott le Annus arcáról, aki felháborodva nézett feldúlt ágyára és széttúrt szekrényére.

— A hatszáz koronát kereste, nagyságos asszony? — kérdezte, minden porcikájában remegve.

— Milyen hatszáz koronáról beszél, maga arcátlan? — rikoltotta az asszony, két kövér öklét a csípőjére téve.

— Arról a hatszáz koronáról kérem, ami akkor veszett el, amikor tavasszal itt tetszett lenni — válaszolta a leány a félelemnek legkisebb jele nélkül.

Elvira erre nem volt elkészülve. Válasz helyett csak hápogni tudott.

A lármára Mátyás is előjött a szobából.

— Miféle hatszáz koronáról beszél maga, kislány? — kérdezte és hol Annusra, hol meg a dühében majd szétpukkadó nővére nézett.

— Megboldogult édesapjuk panaszkodott nekem, — válaszolta a lány — hogy tavasszal, amikor itt volt Elvira asszony, eltűnt a fehérneműszekrényben őrzött bádogdobozból az összegyűjtött pénze. Nagyon bánkódott e miatt, keservesen sírt szegény. Orvost hívtam hozzá, mert azt hittem, vége.

— Saját gyermekeim lopnak meg, — panaszkodott — és még csak védekezni sem tudok ellenük.

Mátyás szemöldöke e párbeszéd alatt folyton feljebb vándorolt a homlokán.

— Hát így vagyunk? A rendőrségen nem tett jelentést?

— Nem. Szégyelte magát, mert biztosan tudta, hogy ki volt a tettes. Csak nekem szólt és Liska néni-
nek. Ha nem hiszik, kérdezzék meg tőle is.

— Mit szólsz te ehhez, drága, egyetlen hűgocs-
kám? — fordult Mátyás a felindulástól ziháló Elvirá-
hoz.

Az asszony összeszedte minden erejét, hogy nyu-
galmat erőltessen magára.

— Sejtlemem sincs róla, hogy ez a lány miről
beszél. A hatszáz koronát most hallom említeni
először — válaszolta és vállatvont.

— Akkor mit keresett a szobámban? — kiáltott
rá a lány. — És miért túrta fel az ágyamat? — Miért
hányta szét a szekrényemet?

— Ma... ma... maga arcátlan teremtés! —
rikoltotta az asszony, mintegy utat keresve izgalmá-
nak. — Vegye tudomásul, hogy azt néztem meg, nem
lopott-e el valamit az örökségünkből. — Az ilyen jött-
mentektől, mint maga, minden kitelik.

A szája habzott a dühtől, és kis híja, hogy neki
nem ment Annuskának. Az egyre fokozódó lármára
Juliska asszony is kijött a szobából.

— Nem értelek, Elvira, alighogy hazajöttünk a
temetőből, máris fellármázod az egész házat. Hát van
benned egy kis tisztességérzés?

— Mit gyanúsít engem ez a senkiházi? — Mit
mondja, hogy elloptam az apám pénzét?

— Nem én mondtam, — vágott a szavába
Annuska — hanem az apja, a tulajdon édesapja. Ott
van Liska néni, kérdezzék meg tőle. Ő nem fog az
én kedvemért hazudni.

— Én elhiszem! — hallatszott ekkor Máté hangja,
aki csak akkor bújt ki a szobából, amikor a láрма a
tetőfokára hágott. — Megoldódott a rejtély, — foly-
tatta tovább — hogy a mi kedves testvérünknek hon-
nan volt pénze egy új perzsaláb-bundára a tavasszal,
pedig hát az ő férjének sincsen több fizetése, mint
nekem, és én a feleségemnek nem tudok bundát venni,
akármennyire is szeretnék.

No, lett ebből olyan nekivadult veszekedés egész este, sőt még másnap reggel is, hogy csukva kellett tartani az ablakokat, nehogy a sok szép jelző kihalatlatszék az utcára, a szomszédok és a járókelők épülésére.

Annuska becsomagolta holmiját és mindjárt reggel elindult új lakást keresni. Ebben a házban, ahol úgy hadakoztak a testvérek, mintha ellenségei lettek volna egymásnak, nem akart még egy éjtszakát sem eltölteni. Elvira vizes törülközőt csavart a feje köré és olyan szenvedő arccal vonszolta magát, mint aki nagybeteg. Beteg is volt valóban, az önzés és a kapzsiság lelki nyomorékja.

Annuska már kint járt a piacon és ismerős arcot keresett, hogy tanácsot kérjen. Hiszen minden olyan hirtelen jött, hogy neki még gondolkozási ideje sem maradt.

— Mondja, lelkem, — hallotta egyszerre — nemde maga Zács Annuska?

— Az vagyok — válaszolta a leány és megfordult.

— Nem ismer meg, kedves? — kérdezte az idős hölgy, aki megszólította. Imakönyv volt a kezében és jóságos tekintete meleg fénnel nyugodott Annuska piruló arcán.

Annuska tágra nyílt szemekkel nézte a hölgyet, aztán egyszerre elmosolyodott.

— Bocsánatot kérek, nagyságos asszony, hogy nem ismertem meg mindjárt, de olyan nehéz a szívem, hogy se látok, se hallok. Ugy-e, Kampós tanár úr nagymamájának tetszik lenni?

— No, ugy-e, hogy megismert! Sok szépet hallottam magáról, kislányom. Sőt arról is értesültem, hogy lakást keres. Az unokám mondta. És kért, hogy ha csak lehet, szorítsak helyet magának a házunkban. Az éjjel gondolkodtam ezen és kisütöttem, hogy van nekünk egy csinos, egyablakos kis szobánk. Valamikor a férjem laboratóriuma volt, és most csak a fölösleges holmit tartogatom benne. Ezt rendbehozatom és szíve-

sen felajánlom magának, lányom. Nekem is jobb, ha nem élek olyan magamra hagyatva, mint eddig.

Annuska csak állt, állt szótlanul. Szeméből egymásután bújtak elő a könnyek és végigperegtek az arcán.

— No, elfogadja az ajánlatomat, lányom? — kérdezte az asszony mosolyogva.

— Nem is tudom, hogyan háláljam meg nagyságos asszony jóságát — suttogta Annus, könnyeivel küzdve, és már nyúlt is az öreg, finom kezecske után, hogy megcsókolja.

— Hát milyen keresztények lennénk mi, ha nem segítenénk az embertársainkon? — mondta az idős hölgy és megsimogatta Annuska boldogságban úszó arcát. — A csomagjaiért majd elküldöm a szolgálómat. Rábízhatja bátran, mert nagyon tisztességes leány.

Annuska egyszerre úgy érezte, hogy megváltozott körülötte a világ. Nevetés ingerelte. Szerette volna átölelni az egész világot.

Szaladva érkezett haza.

Kampós a konyhában ült és Liszka néninek tette a szépet, amikor Annuska berobogott.

— Beszéltem a nagymamával — hadarta.

— Én is — válaszolta Kampós, és a boldogság csak úgy sugárzott róla.

— Nagyon köszönöm szíves közbenjárását, Karcsi. Igazán, nagyon jó volt hozzám a nagymamája. Kampós úr nagymamájánál fogok lakni — fordult Liszka néni felé, hogy ő is megtudja a nagy hírt. Ezzel a szobájába lépett, hogy a még be nem csomagolt holmit is összeszedje.

Kampós utána ballagott, és amikor mind a ketten a kis szobában voltak, betette maga után az ajtót.

— Nagy tervem van, Annuska, de erről senkinek sem szabad tudnia, mert akkor dugába dől minden igyekezetünk. Meg szeretném szerezni a szétvágott Apafi-dukát mind a négy darabját. Ha ez sikerül, összeforrasztjuk a szétfűrészelt darabokat, úgyhogy senki sem veszi észre, még a szakértő sem, hogy

az a dukát valamikor négy darabból állott. Én eleget könyörögtem nekik, hogy ne vágják széjjel, de Mátyás kapzsisága ránehezedett a testvérek akaratára. Most aztán nyugodt lélekkel azt tehetjük, amit akarunk. De vigyáznunk kell arra, hogy szándékunkat idő előtt meg ne tudják, mert akkor olyan árat kérnének, amit nem tudnánk megfizetni.

— De hát hogy tudjuk mi ezeket a darabokat megszerezni? — kérdezte Annuska. — Hiszen azok színaranyból vannak és együttvéve kitesznek egy félkilót. Hol veszünk annyi pénzt?

— A pénz most másodrangú kérdés — felelte Kampós. — Ezer korona a rendelkezésünkre áll. Sírkövet meg úgyis csak egy év múlva lehet csináltatni a talajviszonyok miatt, addig a pénzzel azt csinálhatunk, amit akarunk. Ez se nem hűtlen kezelés, se nem sikkasztás, — vigasztalta magát Kampós — mert hiszen ha Makuska bácsi élne, biztosan maga is ezt tanácsolná. — Majd így folytatta: — Egy gramm arany ára körülbelül három korona, ötszáz grammé tehát ezerötyszáz korona. Nekem van kétszáz korona megtakarított pénzem, a többit meg majdcsak megszerezjük valahogy. Ha minden kötél szakad, valamit tán a nagymama is tudna nekünk kölcsönözni.

— És ha nem lesz neki, vagy ha lesz és nem ad, akkor mit csinálunk? — kérdezősködött Annuska. Egyszeriben olyan izgatott lett, hogy újra a sírás környékezte.

— E fölött ráérünk tanakodni akkor, — válaszolta Kampós — ha már csak a negyedik hiányzó részt kell megszereznünk.

Annuska tehetetlenül nézett a fiatalemberre és nem tudott mit válaszolni.

— Most nyakukra küldöm az ékszerészt — folytatta Kampós rendíthetetlen elhatározással. — Rá nem fognak gyanakodni. És ha ez az első darab a birtokunkban lesz, akkor már nem kell attól félnünk, hogy ők is össze akarják forrasztani a négy darabot. Közben mi is szerezhethénk egyet, mert így védve

lennénk az ékszerésszel szemben is. A pénzt az ékszerésznek én adom kölcsön, de olyan feltétellel, hogy nekem köteles átadni a megvásárolt aranyat.

— Én is megpróbálom — mondta Annuska. — Juliska asszony tán eladja nekem az övét, ha szépen megkérem. — De itt meghökkent. — Sajnos, nem tehetem, — folytatta — mert itt mindenki azt hiszi, hogy nekem nincsen pénzem, márpedig ha ilyen nagy összeget kifizetnék, joggal azt hihetnék rólam, hogy a hatszáz koronát mégis csak én vettem el a szekrényből.

— Akkor én veszem meg a maga nevében, Annuska, de arról nem kell nekik tudniok.

— Ebbe szívesen beleegyezem — mondta súgva a leány. — Mindjárt ide is hívhatom Juliska asszonyt.

Juliska asszony kint a kertben a kisfiával játszadozott, amikor Annuska elébe toppant.

— Búcsúzni jöttem, Juliska néni.

— Hát persze, itt nem maradhat. Mit is csinálna itt, ebben az elárvult házban? — bólogatott az asszony. — No, és hová megy lakni?

— Kampós tanár úr nagymamája hívott meg magához. Azt mondta, hogy lakjam nála, legalább nem lesz olyan egyedül. Jobb helyet nem is kívánhatam volna magamnak. Kampós úr most fent van a szobámban, — folytatta a leány — és kíváncsi volna arra, hogy Juliska néni nem adná-e el az Apafi-dukát negyedét. Ő szívesen megvenné az arany napi árán. Egyszer csak el kell adni valakinek, miért ne adná el most, ha van rá alkalom.

Juliska asszony gondolkodás nélkül válaszolt.

— Ha megadja az árát, szívesen odaadom neki. Nekem igazán nagyon mindegy, hogy ki veszi meg.

Annuska szívét megremegettette a könnyű siker. Ilyen gyors eredményre nem mert számítani.

— Akkor most mit csinálunk? — kérdezte az asszony.

— Elmegyünk a póstára és ott lemérjük az aranyat. A postai mérleg a legmegbízhatóbb, azt hiszem.

— Akkor mindjárt mehetünk is — mondta Juliska asszony és felállt.

Együtt mentek fel az emeletre és aztán a nélkül, hogy valakinek szóltak volna, a póstára.

Az arany háromszáznolcvan koronáért gazdát cserélt. Kampós nyugtát íratott vele alá és két tanúval is aláíratta, hogy az adásvétel megtörténtéhez ne férhessen kétség.

Kampós olyan boldog volt, hogy egeret lehetett volna vele fogatni.

— Maga, Annuska, most menjen szépen haza, — mondta a fiatalember — költözködjön át hozzánk. Én azalatt elmegyek az ékszerészhez és megbeszélem vele a teendőket. Talán még ma megszerezhetjük a hiányzó három darabot.

— Én valahogy félek most az ékszerészt beavatni a dologba — mondta aggódva Annuska.

— Ne féljen, — válaszolta Kampós — mi nem adjuk vissza az aranyunkat, a nélkül pedig semmire sem megy a három testvér. Sőt, még jobb, ha az ékszerész veszi meg, mert így elterelődik rólunk a gyanú.

Annuska bólintott.

— Magára bízom; tegye azt, amit jónak lát. Én úgysem sokat értek az egészhez.

Az ékszerész a megbeszélés szerint valóban be is állított ebéd után a Makuska-portára. Először mélységes részvétét fejezte ki, aztán elmondta, hogy milyen jóban volt az öreg úrral, aki élete utolsó napjáig nem szűnt meg fáradozni. És csak ilyen bevezetés után tért rá a tárgyra.

— Segítségükre szeretnék lenni — szólalt meg kis szünet után. — Hallottam, hogy akadna a háznál törmelék arany. Szívesen megvenném, mert tetszik tudni, nekünk, ékszerészeknek aranyra mindig szükségünk van.

Mátyás bizalmatlanul hallgatta. Látszott rajta, hogy kételkedik az ékszerész őszinteségében.

— Én a magam részét majd Pesten adom el. Ott van egy ékszerész barátom, aki a legelőnyösebben fog engem kiszolgálni.

Az ékszerész felnevetett, de nem sértődött meg. Úgyes kereskedőhöz illően jó arcot vágott.

— Teszek önnek egy ajánlatot — szavalta. — Hajlandó vagyok tíz százalékkal jobb árat adni, mint akárki más. Ha nem nekem adja el, ráfizet. Az arany-nak szabott ára van. Aki az értékénél többet ad, az könyörtelenül ráfizet. Én nem erőszakoskodom. Megtettem az ajánlatomat, ha uraságodék nem fogadják el, akkor üres kézzel távozom. De üzletem ajtaja mindig nyitva áll, s örvidenek, ha becses jelenlétükkel meg akarnák tisztelni apai örökségemet.

Ezzel vette kalapját és megindult az ajtó felé.

— Várjon egy pillanatig — kiáltott utána Elvira, aki eddig hallgatott. — Maga mit ad az arany gramm-jáért?

A kereskedő visszafordult.

— Először látnom kell az aranyat és meg kell vizsgálnom, csak aztán adhatok választ. Ha ékszeréről van szó, az más elbírálás alá esik, mintha például tallért vagy más aranypénzt akar venni az ember. Van olyan aranypénz, amelynek csak a teteje arany, belül réz vagy ólom. A török váltáságpénzek között, amelyeket a pasák a fogságba esett foglyaikért fizettek, akadtak ilyenek.

Elvira sietve hozta elő aranyait, és lerakta az ékszerész elé az asztalra.

Az ékszerész elővette táskájából a nagyítóját és megnézegette az előtte fekvő aranyakat. Aztán az Apafi-aranydukát darabján állapodott meg.

— Őszintén megvallom, hogy én csak törmelék aranyat vásárolok, nem pedig régi pénzt. Kivéve akkor, ha a pénzeket is megkapom a törmelék arany áráért. De, mint a család régi barátja, figyelmükbe ajánlom, hogy a pénzt sokkal jobb áron adhatják el.

Ezt a plakett-darabot, vagy micsoda ez, szívesen megvenném a napi áron.

Nézegette, forgatta, folyadékot csöpögtetett rá, végül kijelentette, hogy grammja megér két koronát, de ő ad érte kettő ötvenet.

— Adjon hármát, — mondta Elvira — akkor eladom.

— Hármát? Ugyan kérem, hát akkor mit keresek rajta én? Nekem ezt meg kell olvasztanom, akkor egy rész elvész belőle, aztán ékszert kell belőle csinálnom, amikor egy rész megint semmivé lesz, és csak aztán adhatom el. Tessék csak jól meggondolni. A sertés is sokkal olcsóbb élőszűlyban, mint feldolgozva és elkészítve.

Mátyás helyeslően bólingatott. Meglátszott rajta, hogy belül, a lelkében ő is viaskodik, hogy ne adja-e el a magáét.

— A végső határig megyek — mondta az ékszerész — és adok grammjáért kettőhatvanat, de egy fillérrel sem többet.

— Adjon kettőhetvenet, aztán vigye — és eléje tette a darab aranyat Elvira.

Az ékszerész nem alkudott többet, pontosan lemérte az aranydarabkát a magával hozott mérlegen és az érte járó összeget leszámolta az asztalra.

— Több eladnivaló arany nem akadna még a házban? — kérdezte és körülnézett, mintha bizony az eladásra váró arany ott feküdt volna szabadon a szobában.

— Én még nem adom el az enyémet — mondta Máté. — Az arany nem kér enni.

— Enni nem kér, az igaz, de viszont kamatot sem hoz — jegyezte meg az ékszerész s a kalapja után nyúlt.

Annuska egész idő alatt lent játszadozott Ferkével az udvaron és csak akkor állt fel, amikor az ékszerész eltávozott.

— Most aztán búcsúzom én is, kedves Juliska néni — mondta Annuska és kezettfogott a fiatalasszonnyal. — Köszönöm a hozzámvaló szívességét és kérem, tartson meg jó emlékezetében.

Özvegy Kampósné cselédlánya ekkor lépett be a kapun.

VIII.

Özvegy Kampós Szilveszterné házikója a vártemplom mögött állott, sűrű lombú fák alatt, egy kis kert közepén. Amolyan régimódi ház volt, amelyet első tulajdonosa, Kampós Gedeon kádármester épített saját ízlése szerint, vagy nyolcvan évvel ezelőtt. Halála után fia, Szilveszter örökölte, aki orvos volt. Ez rendbehozatta, kicsinosította, és fiatal feleségével ideköltözött. Boldog házasságuk hosszú ideje alatt egy fiúgyermekük született, aki tanár lett Pesten. Ennek a fia volt Kampós Karcsi, a fiatal tanár, aki a nagymamáját mindenkinél jobban szerette.

De a nagymamája is szerette őt. Minden félrerakott pénzecskéjét a Karcsi zsebébe csúsztatgatta, mert tudta, hogy ott mindig nagy szükség van rá. Ilyenkor nyáron meg alig lehetett őket elválasztani egymástól. Karonfogva jártak sétálni a girbe-görbe várhegyi utcákon és együtt ültek le pihenni az ereszek alatt lévő padokra. Megsüvegelték őket az emberek, néha jó szívvel meg is mosolyogták őket.

A csendes házba azon a napon először a két ruháskosár állított be, amely az árván maradt kislánynak minden vagyonát magában rejtette.

Annuska sírva búcsúzott el Liszka nénitől, aztán kezefogott a Makuska csemetékkal, és nem feledkezett meg a segédekről meg az inasokról sem. Végül felkapta az ő különös örökségét, a csillagos éggömböt, és megindult a kosarakat cipelő lány után.

Úgy ment szegényke, mint a szolgálatba lépő falusi lányok, alázatosan, szerényen, tudva azt, hogy minden, amit kap, ajándék lesz, amit sehoggy sem tud majd viszonzni.

A nagymama úgy fogadta, mint ahogy csak egy finomlelkű úriasszony fogadhat egy elhagyott árvalányt, akivel jót akar cselekedni.

Annuska kezét csókolt neki, özvegy Kampósné meg magához ölelte.

— Mindjárt meg is mutatom a szobácskáját — mondta aztán, amikor az üdvözlésen túlestek. — Azt hiszem, ennél megfelelőbb helyet nem találhatott volna magának az egész városban. Ide tettem be a varrógépét is, hogy kéznél legyen... Istenem, valamikor én is ilyen szegény lány voltam, — mondta elgondolkodva — azért tudom, hogy mit jelent idegenek között felnőni. Nem akarom, hogy azt, amit adok, kegyelemkenyérnek nevezhesse valaki, ezért azt szeretném, ha délelőttönként segítene egy kicsit a főzésnél, felügyelne a fehérneműre, ha mosás van a háznál, és elmenne néha a piacra is a lánnyal bevásárolni, hogy azt is tudja. Nálam mindent megtanulhat, amire majd egyszer mint háziasszonynak szüksége lesz.

Annuska hálás volt ezekért a jóságos szavakért és megígérte: tőle telhetőleg mindent megtesz, hogy kiérdemelje a nagyságos asszony sok jótéteményét.

Kampós tanár úr csak a vacsora idejére érkezett haza.

— Az ékszerész nagy kópé, — mondta, miközben gallérja mögé dugdosta a szalvétáját — leértékelte az aranyat. Elmentem a bányaigazgatóság laboratóriumába és megvizsgáltattam az aranyunkat. Ott azt a választ kaptam, hogy a lehető legtisztább arany: huszonhárom karátos és kilenc gränes. Ennek grammja pedig három korona huszonnyolc fillér. Juliska asszonynak tehát a különbözetet meg kell térítenünk, nehogy abba a gyanúba essünk, hogy meg akartuk rövidíteni. Az ékszerész tetteiért természetesen mi nem vagyunk felelősek.

A nagymama tejeskávét vacsorázott vajaskenyérrel és csak akkor szólalt meg, amikor Karcsi a csirkecombbal kezdett bajlódni s elhallgatott.

— És aztán, ha majd meglesz mind a négy darab, akkor mit kezdtek vele? Találtok-e rá vevőt? És ha találtok, olyan tisztességes lesz-e, mint ti vagytok? A csalódásra mindig elő kell készülnie az embernek.

— Károsodás minket nem érhet, nagymama, — válaszolta Karcsi — mert az arany értéke csak nő. Ha viszont nem tudjuk mind a négy darabot megszerezni, akkor egy álommal leszünk csak szegényebbek, ami alapjában véve nem nagy károsodás. Mindenesetre azon leszek, hogy a még hiányzó két darabot is megszerezsem. Egy felől biztosítva vagyok. A gondolatomat más már nem valósíthatja meg. Ez megnyugtató. Az elsőbbség joga a miénk.

— Mi a legközelebbi szándékod? — kérdezte a nagymama, lassan felcsipegetve a széthullott kenyérmorzsákat.

Karcsi cigarettára gyújtott.

— Figyelni és figyeltetni fogom a két Makuskát — válaszolta. — Utánuk utazom Pestre, és hogy sikeresebb legyen a munkám, segítségükre leszek pénzeik értékesítésében. Hasznos tanácsot mindig szívesen fogadnak az emberek. Rájuk menesztem dr. Wilkinst, ha megtalálom, és a hiányzó aranyakat megvétetem vele. Magam sem tudom még pontosan, hogy mihez kezdek. A jószerencsére bízom magamat.

Annuska közben leszedte a tányérokat és gyümölcsös kosarat tett az asztalra.

— Bátraké a szerencse! — mosolyodott el a nagymama. — De mit akarsz te tulajdonképpen azzal az arannyal, ha sikerül a négy darabot megszerezni és egybeforrasztatni?

— Értékesíteni akarom, hogy Annuska egy kis pénzhez jusson. Nem magamért fáradok én, nagymama — mondta Karcsi. — A pénz nem az enyém, amit befektetünk.

— Jó szíved van, kis unokám, — bólogatott a nagymama — olyan mint Istenben boldogult nagyapádé volt. Tán azért is szeretlek olyan nagyon.

Annuska ezalatt kint sürgölődött a konyhában.

Mikor visszatért, nem tudta mire vélni, hogy a nagymama simogatja az unokáját és a szeme könnyes.

Vacsora után Annuska egyedül maradt a szobájában. Leült kis asztala mellé és elgondolkozott. Nagyon nehéz volt a szíve. Dicsekedni szeretett volna az édesanyjának, hogy milyen jó helye van, és hogy megszerette őt ez a jóságos lelkű öreg hölgy, aki hozzá, idegenhez olyan, mintha az édesanyja lenne. Úgy érezte hirtelen, hogy megboldogult édesanyja melléje lép és hozzásimul. Ha nagyon elnehezült a szíve, sokszor támadt az az érzése, hogy édesanyja lejön hozzá az égből és szellemkezével megsimogatja a lelkét. Ilyenkor Annuska egészen összehúzódott és olyan boldog volt, amilyen csak rég nem látott édesanyja mellett lehet a gyermek. Az édesanyja most is a békesség csodálatos jóérzését küldte kislánya szívébe.

Szobája ajtaja közben nesztelenül kinyílt és belépett rajta özvegy Kampósné. Annuska nem hallotta halk lépteit, és csak akkor riadt fel álmodozásából, amikor az éltes hölgy megérintette a vállát.

— Miért sír, kislányom? — kérdezte meglepődve.

— Sok boldogság gyűlt össze a szívemben, nagyságos asszony.

— Boldogság gyűlt össze a szívében? De szépen mondta ezt. A boldogság pedig gyönyörű madár, csak az a baja, hogy nagyon ritkán keres fel bennünket. A maga szívébe azonban belopódzott most, kislányom, és fészket rakott benne. Kívánom, hogy sok időt töltsön rajta, és ha majd idővel köddé válik, ne hagyjon töviseket maga után. Mert az is igaz, hogy a boldogság madárfészke sokszor tövisekkel van ám kibéelve, és ha a madárka elröpül róla, akkor fájó sebet érzünk a helyén.

Özvegy Kampósné közben leült az asztal mellé, és megsimogatta Annuska kezét.

— Ez a szoba valamikor az én áldott jó uram kis dolgozója volt. Úgyis mondhatnám, hogy kis boldogság fészünk, — tette hozzá elgondolkodva. — Itt írta könyveit és véget nem érő cikkeit. Ilyenkor

csak nekem volt szabad hozzá belépnem, senki másnak. És volt úgyis, hogy még nekem sem. Akkor bizony szerettem volna szétrombolni ezt a fészket, mert úgy éreztem, hogy zavarja boldogságunkat. De nem panaszkodtam az uramnak soha, mert tudtam, hogy még csak ingerültebbé tenném amúgyis fáradt és kimerült lelkét. Bányaeorvos volt, a bányászbetegségek ellen küzdött tudományos kutatásaival.

— És én túrtam, mert a jó feleségnek túrnie kell, ha néha boldog akar lenni. Mikor elvett, szegény lány voltam, és bizony még többet kellett túrnóm. Így hát szépen belenyugodtam a változhatatlanba, és békés házaseletünknek ez lett a titka. És most mi maradt meg belőle? A tövisek és a megszépült emlékek. Az özvegyi sors és a bánatos egyedüliség.

Karcsi apja szakasztott olyan, mint a férjem volt. Ő is csak ír, ír, és megfélelkezik arról, hogy van még édesanyja, aki várja őt és számlálgatja a napokat, hogy mikor láthatja viszont. A lelkiismerete azonban néha felkiált benne, akkor felszalad hozzám, összecsókol, néhány napig itt lebzsel, de látom rajta, hogy már menni szeretne. Menni, haza, hogy írhasson és belebújhasson azokba az átkozott könyvekbe, amelyek életének legszebb éveit rabolják el. Mi, nők azt nehezen tudjuk megérteni, gyermekem.

Még szerencse, hogy ez a Karcsi kitart mellettem. Ő szívvel-lélekkel az enyém. Szegény gyerek korán elvesztette az anyját, ezért otthon nem érzi jól magát. Olyan egyedül van abban a nagy villában! Amint csak teheti, itt terem nálam. Szeretném, ha idekerülne tanárnak a gimnáziumba.

A nyitott ablakon halk fuvolaszó szűrődött be a szobába. Panaszos hangja lágyan simult az estéli csendbe.

— Ki fuvolázik? — kérdezte Annuska.

— Karcsi! — válaszolta a nagymama mosolyogva.

Aztán pihenni tértek.

De a fuvolaszó még sokáig hangzott a csendes éjtszakában.

IX.

Kampós tanár úr harmadnap hirtelen elutazott. Makuska mester egyik volt inasa jelentette neki, hogy az örökösök a lakást bezárták és egyszerre távoztak el mind a négyen.

Kampós az egész úton azon törte a fejét, mitévő legyen már most. Az első nehézségek mindjárt jelentkeztek.

— Felkeresem doktor Wilkinst, az talán segítségemre lesz — gondolta, és ebben a gondolatban állapodott meg. De milyen nagy volt a csalódása, amikor Pesten arról értesült, hogy dr. Wilkins éppen az előző napon utazott el a Felvidékre.

— Mikor tér vissza? — kérdezte az inast, aki zöld kötényben foglalatoskodott az előszobában.

Az inas nézte, nézte Kampóst, egyszercsak elnevette magát.

— Mondd csak, nem te vagy Kampós Karcsi, akivel együtt jártam a gróf Károlyi-utcai elemi iskolába? Én Hakiss Tommy vagyok.

Kampós végigmustrálta régi barátját, aztán vállára csapott és mindjárt beljebb is lépett az előszobába.

— Nagyon örülök, Tommy barátom, a viszontlátásnak. No, nem hittem volna, hogy itt találkozunk!

— Hát belőled mi lett? — kérdezte Tommy, miközben finom cigarettával kínálta meg a barátját.

— Tanár lettem, Tommykám.

— Tanár, ugyan jobb pályát választhattál volna!

— Én nagyon szeretem a tanári pályát.

— Most még igen, de várj csak, majd eljön a dolgozatjavítás ideje! Akkor nyilatkozz majd, fiam.

— Én történelem és földrajz szakos vagyok, — válaszolta Kampós — azon a szakon meg nem nagyon fordul elő dolgozatírás. De ha szabad kérdezni, honnan tudod te ezt olyan pontosan?

— Az én apám valamikor tanár volt, hát onnan, fiacskám. Magyarot tanított és németet, külön még angolt is, ami havonként háromszáz füzetet jelentett. Egy álló hétig mást se tett, csak dolgozatot javított, minden hónapban. De fíradj beljebb kérlek, csak nem állunk itt az előszobában!

Az ajtó kitárult Kampós előtt. Különlegesen berendezett szobába léptek. Első tekintetre olyan volt, mint valami régiségkereskedés. A falakon szorosan egymás mellett képek, az üvegszekrényekben mindenféle porcellán-, üvegedények, vázák, a szekrények tetején meg bronzok és más mindenféle műtárgyak egész halmaza.

— Hallod-e, Tommy, tulajdonképpen mi a foglalkozása ennek a te gazdádnak? — kérdezte Kampós.

— Dr. Wilkins jelenleg műkereskedő, numizmatikus és levelezője a csikágói, newyorki, londoni művészettörténeti intézeteknek. Él pedig az emberek hozzá nem értéséből. Olcsón összevásárol olyan tárgyakat, amikről nem is sejtik az emberek, hogy mi az értékük. Ő aztán leírja ezeket a holmikat, történelmet csinál nekik és végül jó áron túlra rajtuk. Néhány nappal ezelőtt hozott valahonnan a Felvidékről egy zacskóra való pénzt és keresett rajta három zacskóra való. Azt mondta, amikor hazajött, hogy ilyen jó üzlete már régen nem volt. Egy eukleidesi tetradrachmát, amelyért száz koronát adott, még aznap hatszázért adott el. Most meg állítólag még jobb üzletre számít. Tegnapelőtt azt a hírt kapta, hogy az, akitől a pénzt vette, meghalt, és a gyermekei még annyit sem értenek hozzá, mint az értett.

Kampós meghimbálta a fejét pirosra sült nyakán.

— Az egyszer hiába fárad, mert az örökösök már elutaztak, és jelenleg itt vannak Pesten.

Hakiss nagyot nézett.

— Hogyan, te talán ismered őket?

— Az elhunyt Makuska mester jó ismerősöm volt. Én rendeztem a gyűjteményét, úgy ahogy.

— Hát így állunk? — bökött a homlokára Hakiss.
— És mit akarsz most dr. Wilkinstől?

— Meg akartam neki épp mondani, hogy Makuska meghalt, és ha nem siet, akkor megveszik a hagyatékot mások.

Hakiss az állát simogatta és a földet nézte.

— Te Károly, — szólt egy idő múlva — nem mondanád meg nekem, hogy az illetők hol laknak?

— Nagyon szívesen, ha érdekel. Én dr. Wilkinsnek csak szívességet akartam tenni. Magam nem foglalkozom régi érmékkel.

Hakiss előbbre lépett és Kampós vállára tette a kezét.

— Arra kérnélek, Karcsikám, hogy egyelőre ne szólj Wilkinsnek. Először én szeretném megnézni, hogy mi az, ami eladó.

— Te értesz hozzá? — kérdezte Kampós.

Hakiss felnevetett.

— Ebből a témakörből írtam a doktori értekezésemet.

Kampós hanyatt vágódott a kereveten a csodálkozástól.

— És én meg azt hittem, amikor zöldkötényesen meglátalak, hogy te itt inas vagy.

— Az is vagyok, fiacskám — bólintott rá Hakiss.
— Inas, egyszerű inas vagyok és tanulom az értékesítés nagy művészetét. Mert venni mindig könnyebb, mint valamit jól eladni. A mesterem viszont ezen a téren nagy művész, azonkívül jó ember és — ami a legfontosabb — szeret engem. Én ugyanis az édes fia vagyok.

Kampós, aki már emelkedőben volt a kerevetről, erre megint visszahanyatlott.

— Te Tommy, igaz ez, vagy csak tréfálsz?
— Dehogy is tréfálok!
— Az apám a dr. Wilkins nevet csak azért használja, mert jobban hangzik. A külföldi cégek nagyobb bizalommal vannak hozzá, mintha Hakiss néven szerepelne.

— Aztán hol tanultál, hogy sohasem találkoztunk az egyetemen? — kérdezte Kampós feltápáskodva a kerevetről.

— Rómában végeztem, Károlykám. Róma a régiségek és a múzeumok hazája. Bejáratos voltam a vatikáni archeológiai intézetbe is, ahol a jó atyák szívesen álltak a rendelkezésemre. Felejthetetlen évek voltak! Hány éjszakát virrasztottunk át egy régi pénz vagy ismeretlen írás fölé hajolva, hogy megfejtsük, ami valamikor természetes jelzés lehetett. Heteken, hónapokon át dolgoztunk a katakombákban, és szinte megfeledkeztünk arról, hogy nappal is van a világon. Hajnalban bújtunk a föld alá és este másztunk megint elő.

Aztán elbeszélgettek. Hakiss ledobta magáról a zöld kötényt, aztán valódi angol whiskyt hozott be jégbehűtött szódavízzel.

— Tudod, Károlykám, még ebben is az angolt kell adni. Sok idegen fordul meg a házunkban, hát érezze magát otthonosan nálunk.

Aznap együtt ebédeltek, estére meg közösen keresték fel Makuska Mátyás hentesmestert a lakásán.

A hentesmester először nagyon hűvösen és bizmatlanul fogadta őket, de Kampós annál barátságosabb volt.

— A segítségére akarok lenni, uram, — szavalta — és előre kijelentem, hogy nem foglalkozok régi pénzek vásárlásával. Mint családjuk régi jó barátja, bátorkodtam idehozni a barátomat, hogy kössenek üzletet, ha lehet. Hakiss barátom szenvedélyes éremgyűjtő. Ha más többet ígért, adja el annak, itt kényszerrel sincsen szó.

Mátyás mester kedvetlenül legyintett.

— Nevetséges árat kínálnak értük — fakadt ki.
— De az aranyért négyszáz koronát kaptam. Tehát mégis csak érdemes volt várnom.

Kampós idegesen pattintott az ujjával.

— Ki vette meg?

A mészáros semmitmondóan emelte meg a vállát.

— Egy aranyműves barátom.

— Ejnye, ezt rosszul tette, uram — hadarta Kampós rosszul palástolt idegességgel. — Hát nem megmondtam, hogy jobb árat adok érte, mint mások? De úgy kell nekem. Éveken át feláldoztam a nyári szabadságomat, hogy a rendezés munkájában segítségére legyek az édesapjuknak, és most, amikor az első kérésemet adom elő, amely még hozzá nem is szíveségkérés, hanem igazán előnyös üzleti ajánlat, akkor ridegen elzárkóznak előlem. És még ezek után is fáradozom, hogy ne kerüljenek lelkiismeretlen emberek karmai közé és pénzeiket jól adhassák el. Gyerünk, barátom! — kiáltotta Kampós dühösen és megragadta Hakiss karját.

Makuska Mátyás ekkor elébük állt.

— És maga mit ad az aranyért, ha visszahozom? — kérdezte ravasz mosollyal a szemében.

— Négyszázhusz koronát adok érte. Az összes pénzemet.

— Miről beszéltek ti itt? — kérdezte Hakiss, aki eddig nem szólt közbe.

— Egy négyfelé vágott aranypénznek az egyik darabjáról — válaszolta Kampós.

— És miért akarsz te törmelékaranyért többet adni, mint amennyi a hivatalos értéke?

— Egyszerűen azért, mert az az arany Makuska mesteré volt, aki nagyon szerette azt, akinek meg akarom szerezni. Makuska apó e fölé az arany fölé hajolva halt meg.

Makuska Mátyás itt megköszönte a torkát.

— Megpróbálom, — dörmögte — tán még visszadja, ha ugyan be nem olvasztotta már.

A beállott csendben Hakiss a mészáros felé fordult.

— Megkérném, mutassa meg nekem azokat a pénzeket, amelyekért olyan keveset ígérnek.

— Most éppen nincsenek nálam — hangzott a válasz, de lehet, hogy néhány nap múlva megmutathatom valamennyit.

Kampós annyira felizgatta magát, hogy amikor kilépett az utcára, valósággal szédült.

— Nekem az a gyanúm, — szólalt meg Hakiss — hogy ez a Makuska nem adta el az aranyat. Nagyon számító és ravasz ember ez! Bizonyára azért nem akarta megmutatni a pénzeket, mert előbb végigházel velük, és majd annak adja el, aki legtöbbet ígér értük. Minél inkább ragaszkodsz ahhoz az aranyhoz, annál magasabbra értékeli majd. Ez az ember tudatlanul is tudja, hogy mi az az archimédesi csavar.

— Keressük fel az öccsét — ajánlotta Kampós. — Annál is van egy darab arany, sőt valószínűleg megvannak még a pénzei is.

Hakiss kapva kapott az alkalmon, hiszen a mai estét úgyis erre szánta. Odafütyentett egy taxit és Kampóssal együtt elhajtattott Makuska Máté végrehajtó lakására.

— Nagyszerű vevőt hoztam a régi pénzre! — kiáltotta már az ajtóban Kampós, hogy a kezdet nehézségén túl legyen.

Makuska Máté arca erre úgy megnyúlt, mint a szakajtóból kifolyó tészta.

— Elkéstek. Én már eladtam, és pedig az egészet egyben. Nem értek én az ilyesmihez, aztán meg, akinek csak kínáltam, az mind kinevetett. Mondok, hát vigye, aki veszi. Az aranyakat napi árfolyamon vették meg, a bronzpénzt meg úgy kilóra. Őszintén mondhatom, kár volt cipekedni vele.

Kampós nagyot nyelt.

— A szétvágott aranyat is eladta? — kérdezte.

— El én. Elvira vette meg. Nyakláncot akar csi-

nálatni magának belőle. Most jött rá, hogy mennyire szerette az apját, amikor már a föld alatt van szegény.

Itt bizony nem volt mit keresniök már, sietve elbúcsúztak hát és újra kocsiba ülve elhajtattak Elvira önagysága lakására.

Egy öszeressel alkudozott éppen, amikor Kampósék beléptek. Egy szakajtóra való pénz feküdt az asztalon, és a zsibárus fitymálva nézegette.

— Az ilyen holmi manapság nem cikk.

Mikor Elvira meglátta Kampóst, majdnem fel-sikoltott örömeiben.

— Éppen jókor jönnek, tanár úr. Nem tudom, hogy mit kezdjek ezzel az emberrel. Máté öcsém küldte a nyakamra. Képzeljék, kiló számra akarja megvenni a pénzemet. Ez lehetetlenség, ez képtelenség — nyögte kipirosodva.

Hakiss gúnyosan felnevetett.

— A pénzt ne adja el, asszonyom, — mondta aztán — mert úgylátszik, hogy ez az úr vagy csaló, vagy pedig éppenséggel nem ért hozzá.

Ezután a zsibárus felé fordult.

— Azt a régi pénzt, amit Makuska Mátétól vett, hajlandó vagyok magától ötven százalékos felárral megvenni.

A zsibárus mekegni kezdett.

— Az urak igen nagylelkűek, de legnagyobb sajnálatomra, én a pénzt csak darabonként adhatom el.

Elvira asszony erre úgy esett neki a hápogó férfinak, hogy az jobbnak látta menekülni.

— No lám, így jár az ember, ha ilyen lelketlen kufár kezébe esik — hangoskodott az asszony. — Istenem, milyen más emberek maguk! Tudom, hogy nem élnek vissza a helyzettel.

Míg Hakiss a pénzek fölé hajolt, hogy megvizsgálja a találomra kivett darabokat, Kampós oda-fordult Elvira asszonyhoz.

— Hallottam, hogy nagyságos asszony megvette öccsétől az Apafi-dukát darabját, hogy nyakláncot csináltasson belőle.

Elvira ebben a pillanatban rámeredt az asztalra, aztán eszeveszetten kiáltozni kezdett.

— Jaj, végem van! Az arany itt volt az asztalon, jól emlékszem, az előbb még itt volt! — A zsisbárus már alkudozni kezdett rá. És most nincs itt. Ezt nem lophatta el más, csak ő. Szent Isten! — sikította és kirohant a folyosóra, majd olyan gyorsan, ahogy csak a lábai bírták, leszaladt a lépcsőkön.

A szomszédok a szokatlan zajra kitódultak a folyosóra. Az asszony addigra már lent volt a kapuban és kezét tördelve sopánkodott. A zsisbárus nyomtalanul eltűnt, a tömegben teljesen lehetetlen volt megállapítani, hogy merrefelé inalt el. Félig ájultan hozták fel Elvira asszonyt a szomszédok, akiket a kíváncsiság utána kergetett. Közben rendőrt hívtak, az jegyzőkönyvet vett fel, de hát ez keveset használt. Az aranynak nyoma veszett.

— A régi pénz dolgában majd eljövök holnap — mondta Hakiss a siránkozó asszonynak, és karonfogva Kampóst, kivezette a szobából.

— Most elmegyünk egyenesen a zsisbárushoz — szólt oda Kampósnak, amikor leértek az utcára. — Ma, úgylátszik, hajnal előtt nem kerülünk ágyba.

— Te tudod a címét? — kérdezte elbámulva.

— Ha nem tudnám, akkor hogy mennék el hozzá?

— Nem értelek, — válaszolta Kampós méltatlankodva — ha tudod, akkor miért nem mondtad meg a rendőrnek?

— Csak azért, barátocskám, hogy előbb beszélhessek vele, mint a hivatalos emberek. Bíz csak rám, öregem, jobban értem én ezt, mint te. Inkább fütytyents egyet annak a kocsinak, hogy forduljon erre, mifelénk. Most kezd csak igazán érdekelni a dolog.

Ezt már a taxiban mondotta. Kényelmesen elnyújtózott az ülésen, elővett egy cigarettát és széles mozdulattal rágyújtott.

Az őszeres pislogó szemekkel dűgta ki fejét az ajtón, amikor Kampósék bezörgettek.

— Nem tudtak az urak holnapig várni? — kiáltott rájuk haragosan. — Éjfélkor nem szokás üzleteket kötni. Hát nem elég hosszú a nap?

— Holnap már késő — válaszolta Hakiss és egy erélyes mozdulattal beljebb nyomta az őszerezt.

— Miért lenne késő? — ellenkezett a kereskedő, kézzel-lábbal védekezve Hakiss erőszakoskodásával szemben.

— Azért, uram, mert magát keresi a rendőrség.

— Engem? Hát mit vétettem én?

— Makuska Elvira nagyságos asszony azzal gyanúsítja magát, hogy ellopta az ő Apafi-aranyát. Megesküszik rá, hogy a maga kezében volt utoljára, és már meg is tette a feljelentést.

Az őszeres reszkető kézzel simított végig a haján.

— Én láttam az aranyat, a kezemben is volt, de szépen visszatettem az asztalra, oda, ahonnan elvettem. Én nem loptam el! Hogy merészel engem gyanúsítani? Ez ellen tiltakozom!

— A tiltakozással nem sokra megy — mondta Hakiss és legyintett a kalapjával. — Maga ellen fog vallani Makuska Máté is, akit becsapott, mert kilóra vette meg a pénzeit. Ez nyilvánvalóan csalás. Maga visszaélt a becsületes kereskedőt megillető bizalommal.

Az őszeres egy lépést hátrált és két nyitott tenyerét pajzsként emelte maga elé.

— Én nem csaptam be senkit, vegye tudomásul az úr. Én szabályszerű üzletet kötöttem az úrral. Én annyit ígértem és ő ideadta. A kereskedőt nem lehet kötelezni arra, hogy a feleket kioktassa.

— Ez igaz, — hagyta helyben Hakiss — a kereskedő nem köteles kitanítani a feleket, de ha az a kereskedő, aki érti a szakmáját, azt meri állítani a régi pénzekről, hogy az ilyen holmi manapság nem cikk és csak kilóra lehet megvenni, az nyíltan belehágott a csalás bűnébe. Maga pedig azt mondta abban a pillanatban, amikor beléptünk Makuska Elvira asszony szobájába. Nem tagadhatja, saját fülünkkel hallottuk,

És mivel az ügy valószínűleg a bíróság elé kerül, nehezen fogja megúszni szárazon.

Az apró emberke megijedt. A bíróság emlegetése sehogy sem tetszett neki. Ide ment, oda ment, az állát simogatta, végül is megállt és szemüvege felett Hakissra nézett.

— Mondja meg, uram, őszintén és röviden, mit akar tőlem. Mert látom, hogy valamit akar.

Hakiss felnevetett.

— Én semmit sem akarok magától. De elvárom, hogy a kilóra vett pénzeket még ma, ugyanolyan áron, mint ahogy vette, visszaadja Makuska Máténak. Kampós tanár úr majd elkiséri magát, nehogy máshová tévedjen.

— És az elveszett arannyal mi lesz? — szólt közbe Kampós, mert őt csak ez az arany érdekelte, semmi más.

— Az a rendőrségre tartozik — jegyezte meg Hakiss.

Az őszeres izgatottan hadonászott.

— Hagyjanak nekem békét az urak azzal az arannyal! Nekem még sohasem volt dolgom a rendőrséggel és remélem, nem is lesz.

— Majd kitudódik a vallatásnál — kedveskedett Hakiss. — De siessünk azzal a pénzzel, nem szeretném, ha itt kellene időznöm, amíg a rendőrség ide-talál. Siessenek, én addig visszamegyek Elvira asszonyhoz és megvigasztalom egy kicsit.

Az őszeres kiemelte a zacsκό pénzt a szekrényből és nyomban megindult a sötét lépcsőházban botorkáló késői látogatói után.

Elvira asszony még mindig sírt, amikor Hakiss beállított hozzá.

— Száírtsa fel a könnyeit, asszonyom, mert jó hírt hoztam.

— Megkerült az elveszett aranyam? — rikoltott fel, két maszatos kezét egymáshoz szorítva.

— Az arany nem is vészett el. Itt volt egész idő

alatt a szekrény tetején, ahová egy óvatlan pillanatban biztonságba helyeztem.

Elvira nem tudta mire vélni az egészet. Csak kapkodott levegő után.

— Ez persze kettőnk titka marad — mondta Hakiss. — Tudja, asszonyom, ha valamivel rá nem ijesztünk, nem kaptuk volna vissza Máté pénzét tőle. Az ilyen emberekkel így kell elbánni. Én majd megveszem maguktól a pénzt, de olyan áron, mint édesapám vette meg az édesapjuktól.

Ezzel a szekrényhez lépett és a tetejéről levette a darabka aranyat.

Elvira percek alatt kivirult. Nevetni kezdett, helylyel kínálta meg Hakisst, majd bort hozott a konyhából. Mire Kampós odaért, már Hakiss zsebében volt az arany.

— Barátom, józan ész, tisztesség, becsület, kis furfang és nagy adag élelmesség kell, és akkor megvan minden — magyarázta Hakiss, amikor a késő éjjeli órában a lépcsőn lefelé tartottak. — Az aranyad különben itt van nálam. Át is adom neked, a pénzt hozd be holnap. Remélem, meg vagy elégedve velem.

Betértek egy kávéházba, hogy megigýák az áldomást. Hajnal felé vetődtek haza, amikor az utcákon már oltogatni kezdték a lámpákat.

X.

Másnap Elvira nagy békességgel a szívében éppen a pénzét számolgatta, amikor végigcikázott az agyán Hakiss tegnapi megjegyzése. — Én éppen olyan tisztességesen fizetek, mint apám fizetett a maguk apjának, amikor pénzeket vett tőle. — Ezt mondta! De ha fizetett, akkor pénznek is kell lennie valahol, pénz pedig nem volt a hagyatékbán, kivéve azt a száz egy-néhány koronát, amiből még a temetésre sem futotta.

Nagyon ideges lett. Rögtön el is rohant a bátyjához, hogy megtanácskozza vele a dolgot. Estére aztán együtt volt az egész család.

— Ennek a pénznek meg kell lennie valahol — kiáltozta Elvira magából kikelve. Ha nem találjuk, akkor joggal megvádolhatjuk Annust, hogy elvette. — És mindjárt hozzá is tette: — Látjátok, így jár az ember az ilyen ágról szakadt népséggel, mint ez is ni.

— És ha tagadni fog és megesküszik, hogy ő nem tud róla, akkor mit csinálunk? — kérdezte Máté.

— Az is meglehet, hogy az apánk dugta el valahol — kelt a lány védelmére Juliska asszony.

— Én mindent felforgattam, sőt még a padló deszkáit is megkopogtattam, — fontoskodott Elvira — de nem találtam semmit. Apánk a pénzét rendszerint a fehérneműje alatt tartotta a szekrényben.

— Ott, ahol a hatszáz korona volt, ugy-e? — kérdezte Máté ravaszkan.

Elvira elpirult és zavarában sírni kezdett.

— Most ne veszekedjete! — szólt rájuk Mátyás.
— A hatszáz koronára úgyis keresztet vethetünk.

Inkább állapodjunk meg abban, hogy közösen ügyvédet fogadunk, aki dr. Wilkins vallomását majd jegyzőkönyvbe foglaltatja és aztán megteszi a feljelentést ismeretlen tettes ellen.

— Majd meglátjátok, hogy mi fog még itt kiülni! — lihegte Elvira a szemét törölgetve.

Mátyás kövér ujjaival szakadatlanul himbálta az aranymalacot, amely az óraláncán függött.

— A költségen természetesen megosztozunk, éppen úgy, mint az örökségen — mondta.

— Tán ügyvéd nélkül is meg lehetne csinálni a dolgot — javasolta Máté. — Ha ügyvéddel kezdünk, könnyen rámehet néhány száz korona. Ide utazás, oda utazás, napi átalány, bélyegilleték...

— Máté, te hallgass! — kiáltott rá Mátyás. — Tőled nem kérünk tanácsot. Te még az ingedet is odaadnád, ha kérnék. Nekem van egy ügyvéd barátom, aki majd eligazítja az ügyet.

Annuska éppen akkor tért vissza a temetőből, amikor a négy testvér tanakodni kezdett. Friss virágot vitt a sírra és néhány Miatyánkot mondott el a nagyapó lelkiüdvéért.

Napi munkája után mindennap kiment a temetőbe. Ez volt az esti sétája és egyetlen időtöltése. Özvegy Kampósné ilyenkor már fáradt volt és legjobban érezte magát a nagy karosszékben, a nyitott ablak mellett.

Annuskát nagyon hamar megkedvelte. De nem is volt azon csodálkozni való, mert a kislány néhány nap alatt úgy kileste a nagyanyó szokásait, mintha már kiskorától fogva az ő házában élt volna.

Mielőtt a nagymama felkelt, már hozta a reggelit az ágyhoz. Mosolygott derülten és megkérdezte, hogy jól tetszett-e aludni, nagymama? Aztán kiment a konyhába, elszaladt a piacra, és olyan ételeket fundált ki, ami a nagymama öreg receptkönyvében bizony nem szerepeltek.

Egy hét óta volt a házban, de már mindenről tudott, ami ott történik.

Klinger ügyvéd megjelenése egy délelőtt aztán egyszerűbe megzavarta a békés hangulatot.

— Doktor Klinger ügyvéd vagyok, Pestről — mutatkozott be hivatalos hangon. — A Makuska-család megbízásából jövök — folytatta — és Zács Anna kisasszonyt keresem, akivel bizonyos örökösödési ügyben szeretnék néhány szót váltani.

Annuska kissé megijedt az ügyvéd hivatalos hangjától.

— Én vagyok Zács Anna — válaszolta zavartan.

— Tessék beljebb fáradni, ügyvéd úr — tette hozzá s a belső szoba felé mutatott.

Az ügyvéd leült, kopott aktatáskáját az asztalra helyezte, megigazgatta szemüvegét, aztán körülnézett a nemes egyszerűséggel berendezett szobában, amely csak úgy ragyogott a tiszaságtól.

Annuska nagyon kíváncsi volt, azért megszakította az ügyvéd szemlélődését.

— Tehát miről van szó, ügyvéd úr? Tán örökölttem valamit?

Az ügyvéd levette szemüvegét az orráról, megtisztította gondosan, aztán kivette táskájából a meghatalmazási iratot, amelyet Makuska Mátyás és Elvira írt alá, és átnyújtotta Annuskának megtekintés végett.

— Ezzel az irattal csak azt akarom igazolni, hogy jogosan járok el — mondta, majd kivette az iratot a leány kezéből és ismét a táskájába rejtette.

— Az ügy, amellyel engem megbíztak, röviden a következő: — Makuska Vendel élete utolsó napjainak egyikén ezerkétszáz korona értékű régi pénzt adott el doktor Wilkins úrnak, aki az összeget nyomban ki is fizette. Az örökösök nem találták ezt a pénzt a hagyatékbán, noha minden lehető helyet felkutattak. Én tehát tisztelettel azt kérdezem a kisasszonytól, hogy van-e tudomása erről a pénzről vagy nincs.

Klinger ügyvéd ezzel befejezte mondanivalóját visszahelyezte szemüvegét az orrára és úgy nézett a leánykára, ahogy a kobra nézhet az áldozatára, mielőtt lenyelné.

A kislány nyomban válaszolt:

— A megboldogult Makuska bácsi ezer koronát azzal a meghagyással adott át nekem ebből az összegből, hogy a tavasszal csináltassak a sírjára egy szép emlékkövet, a megmaradt pénzt meg tegyem el magamnak, mert a nekem félretett hatszáz koronát a lánya ellopta a szekrényből. A megmaradt kétszáz koronát, azt hiszem, a temetésre használták el.

Az ügyvéd nem volt elkészülve erre az egyenes válaszra. Ézéért köhögni kezdett.

— Mivel tudja állítását igazolni? — tette fel a kérdést.

— Az ellenkezőjét önöknek kell igazolniuk — hallatszott a másik szobából a nagymama hangja.

Az ügyvéd a hang irányába nézett, és a nélkül, hogy felállt volna, csak a feje biccentésével üdvözölte a belépő hölgyet.

— Ha a kisasszony a kérdéseimre nem válaszol, akkor a bíróságon kell majd válaszolnia, — csattant fel a hangja. Klinger ügyvéd úr haragos pillantást vetett a hölgyre, aki a jól indult kihallgatást így megzavarta. — Mert szinte hihetetlenül hangzik, hogy az apa nem a saját gyermekeit bízta meg a sírköve elkészítésével, hanem egy idegen személyt.

— A nagyapó engem jobban szeretett, mint saját gyermekeit, — szólt közbe Annuska — és éppen ezért bízta rám a pénzt. Nagyon jól tudta, hogy én nem fogom ellopni, hanem arra fogom felhasználni, amire szánta.

Az ügyvéd a ceruzájával játszott az asztalon.

— Ezt az állítást a bíróság dolga lesz mérlegelni. Én mindenesetre jegyzőkönyvet veszek fel az ügyről, amit ön, kisasszony, lesz szíves aláírni.

Özvegy Kampós Szilveszterné ekkor megint közbeszólt:

— Annuska lányom, te semmit sem írsz alá. Sőt az ügyvéd úr szavaira többé nem is válaszolsz. Ha a Makuska-örökösök pörösködni akarnak, ám tegyék, ehhez joga van minden igazságát kereső embernek. Te

ezentúl csak a bíróság előtt beszélj. Nincsen mit titkolnod, takargatnod, hát nincsen miért félned sem. Az ügyvéd úrnak meg azt mondom, hogy ezért kár volt Pestről ide felutaznia, mert ezt levélben is el lehetett volna intézni.

— A jó tanácsait mindenesetre köszönöm, — válaszolta Klinger — és mindjárt be is jelentem, hogy az ügyet peres útra terelem. Ügyfeleim érdeke megkívánja, hogy erre az esetre világosság derüljön.

Annuska még aznap négy hosszú oldalon megírta Kampósnek az ujságot és megkérdezte tőle, hogy most már mitévő legyen.

— Kár volt erről a vásárlásról említést tenned — mondta Kampós Hakiss barátjának, akivel azóta majdnem naponként találkozott. — A szegény kislánynak most nem lesz többé nyugta tőlük.

— Ha tudtam volna, hogy kellemetlenségek lesz belőle, titokban tartottam volna — mondta Hakiss mentegetődzve.

Kampós elkeseredve járt fel és alá a szobájában. Bántotta, hogy az ügy a helyett, hogy megoldódott volna, még zavarosabbá válik. Három darab aranyat megszerzett az Apafi-dukátból, a negyediket azonban már sehogy sem sikerült megvásárolnia. Mátyás, mintha csak sejtette volna, hogy Kampósnek különös tervei vannak vele.

— Makuska Mátyás ma felhívott telefonon — mondta később Hakiss — és tudtomra adta, hogy a pénzét eladná, de egyelőre az arany nélkül. Azt válaszoltam neki, hogy így nem tárgyalok vele. Adja el annak, akinek akarja.

— Ügy veszem észre, hogy vérmes reményei napról-napra gyengülnek, és ha egy-két pénzecskét el is ad néhány koronáért, csak azért teszi, hogy engem bosszantson. De rajtam nem fog ki. Én magam küldözgetek hozzá kispénzü gyűjtőket, amolyan numizborjúkat, akik végigmustrálják a pénzeket, egyetkettőt zsebrevágnak, aztán otthagyják faképnél. Már a múzeumban is próbálkozott, de ott azt a választ

kapta, hogy most nincsen módjukban vásárolni, különben is az egész gyűjteményben nincs olyan pénz, amit érdemes volna megvenni. A múzeumi gyűjtemény egyébként legnagyobbbrészt ajándékozások útján gyarapszik. Ha ingyen felkínálja a pénzeit, akkor az évkönyvben megörökítik majd a nevét.

— Ez az utóbbi ajánlat annyira feldühösítette, hogy aki múzeumot említ előtte, azt menten mellbevágja. Most úglátszik, én vagyok az utolsó mentsvára. Márpedig én nem veszek tőle egy kopott garast sem, ha az aranyat is ide nem adja.

— Mondja, uram, — szólt hozzám elgondolkozva — miért ragaszkodik maga annyira ahhoz az aranyhoz? Annak nagy értéke lehet, úgy látom.

— Értéke! — nevettem fel. Hát csak adja el, ha tudja. A törmelék arany értékénél nem kap érte többet. Különben nem is nekem kell. Kampós barátom vette a fejébe, hogy megszerzi. Valakinek örömet akar vele szerezni.

Mátyás mester ide-oda lóbálta a fejét.

— Nekem erős a gyanúm, hogy Kampós a négy darabot össze akarja forrasztani, és úgy látszik, még ez az egy darab hiányzik neki.

— Ez a legújabb — válaszoltam nevetve. — Hogy Makuska úr mit ki nem talál! De hát hol van a négy darab?

— Mindenki eladta már, csak én nem — jelentette ki a hentes. — Az egyik darabot megvette Kampós, a másikat az ékszerész, a harmadikat meg magának adta el Elvira, így hát csak az enyém van még hátra. Én pedig nem adom el az enyémet. Ha már nem lehetett enyém az egész, ne legyen az övé sem.

— Ön akkor cselekedett rosszul, amikor nem hallgatott Kampósra — mondtam. — Pedig összetett kézzel kérte, hogy várjon, ne vágja szét a pénzt négy részre. De maga nekiment és néhány perc alatt legalább húszezer korona kárt cinált. Érti? Húszezer koronás kárt! Én adtam volna érte annyit, mert olyan

ritka, hogy három darabnál nincs több belőle a világon. Amerikában tízezer dollárt is megadtak volna érte. De most nem ér többet a súlyánál.

Utánam szaladt, ki az udvarra. Látszott rajta, hogy izgalmában azt se tudja, mit csináljon.

— Ha ezt megtudják a testvérei, még bepörölik magát kártérítésért — így rémitgettem Mátyás barátunkat. Hadd szenvedjen egy kicsit a kapzsiságáért. — Ha egyszer bíróság elé kerül a dolog, nehezen fogja szárazon megúszni — biztatgattam.

— Nem bánom, mondja meg nekik! Miért nem fogtak le? Miért nem akadályoztak meg, amikor kiementem?

— De hiszen akarták! Hát nem megmondta Máté öccse, hogy várjanak? De magát akkor nem lehetett meggyőzni, olyan volt, mint aki az esztét veszítette — vágtam oda neki.

Kampós, aki minden idegszálával ezen a pénzen csüggött, félbeszakította Tommyt:

— Azt hiszed, hogy még megvan az arany és nem olvastották be?

— Ha az érzésem nem csal, akkor az arany nála van. Ravasz róka ez a Mátyás, arra les, hogy minél nagyobb hasznot húzhasson belőle. De tulajdonképpen mit akarsz te ezzel az ócska arannyal? Erdemes ennyit fáradoznod érte? Igazán az volna a szándékom, hogy összeforrasztod a négy darabot?

— Igazán az a szándékom — válaszolta Kampós. Hangja keményen csengett, mint az acél.

— Akkor kár minden fáradságért, mert az aranyat nem lehet úgy összeforrasztani, hogy a hozzáértő szem észre ne vegye. Márpedig a több darabból összeforrasztott pénz teljesen értéktelen. A nagyító alatt az ötvösök minden kópésága napfényre kerül.

— Komolyan mondod ezt? — kérdezte Kampós egészen belesápadva.

— A legkomolyabban, barátom. A római numizmatikusok megpróbálták, de a legügyesebb kezű ötvösök sem tudták úgy összeforrasztani, hogy ne lehetett

volna észrevenni. Ha ez volt a szándékod, akkor valóban sajnálom eddigi hiábavaló fáradozásodat.

Kampós úgy nézett Hakissra, mintha fejbevégták volna.

— És én kótyagos fejjel meg voltam győződve arról, hogy ez lehetséges! — Nagyot sóhajtott. — Ne is fáradozz tovább barátom, az úgy teljesen tárgytalanná vált.

Szentül hittem, — beszélte aztán kedvetlenül — hogy amint a karikagyűrűt egybe lehet forrasztani a nélkül, hogy az ember látná a helyét, hasonlóképen más arany darabot is lehet.

— Ha a karikagyűrűt nagyítóval nézed, — szólt közbe Hakiss — azon is meglátod a forrasztás helyét, mert az aranyat csak egy idegen fém közbeiktatásával lehet összeforrasztani. Mért nem kérdezted meg valakitől, aki felvilágosított volna — mondta Hakiss a fejét csóválva.

— Miért kérdeztem volna, — kiáltott fel ingerülten Kampós — mikor az egész eljárást természetesnek találtam. Honnan tudhattam én azt, hogy aranyat nem lehet tisztán arannyal forrasztani. Ennél az esetenél meg különösen fontos lett volna, mert hiszen egy milliméter széles hézagot is pótolnia kellett volna az ötvösnek, amit a fűrész fogai okoztak.

Könny csillogott a szemében és elkeseredésében az ajkát rágta.

Kampósra gondterhes napok következtek. Szemét elkerülte az álom. Kimondhatatlanul szégyelte, hogy tévedett. Nagy tervei semmivé lettek, mint a szappanbuborék. És még hozzá adósságba is verte magát. Annuska ezer koronájára még felvett ötszáz koronát, annyira biztos volt a dolgában. A másik baj az volt, hogy vak hitében túlfizette az arany árát és most nem tudja, hogy honnan pótolja a hiányt. Még szerencse a szerencsétlenségben, hogy Mátyás nem adta el az ő darabját, mert akkor még jobban ráfizetett volna.

Annuska közben szorgalmasan írt. Jelentette, hogy megidézték a törvényszékre és kihallgatták.

Makuskáék nem jelentek meg, ügyvédjük képviselte őket, akit kétszer rendreutasított a bíró úr, mert folyton közbeszólt. Végül is elnapolták a tárgyalást. Úgy látszik, a felpereseknek személyesen kell megjelenniök. Különbözik nagyon szépen éldegélünk, írta még Annuska. A nagymama egészséges és sokat emlegeti kedves tanár urat. Számolja a napokat, hogy mikor is lesz már karácsony. A zólyomi völgy fölött sötét, havas felhők gyülekeznek, és reggelenként már sűrű köd takarja el a hegyeket. Jelentgeti magát a tél. A temető — ahová még kijárok azokon a napokon, amikor nem esik — napról-napra szomorúbb lesz.

Kampós szerette ezeket a keresetlen szavakkal írt beszámolókat. Kétszer is elolvasta, mintha minden sorát mélyen be akarta volna vésni a lelkébe.

Minden levélre rögtön válaszolt. Sok ráérő ideje volt mostanában. Mindenről írt, csak az arany ügyét hallgatta el gondosan. Nem tudta, hogyan vallja meg kudarcát és hogyan rendezze a nagy kölcsönt. A még nála lévő pénzt hamarosan visszafizette, de az aranyat olyan áron, mint ahogy vette, senkinek sem tudta eladni, hiába magyarázta, hogy milyen finom, tiszta arany az.

Gondterhelten járta az utcákat és saját magával perlekedett, hogy hogyan tudott ilyen meggondolatlan és együgyű lenni. Miért is nem érdeklődött előzetesen a lehetőségek felől? A nagymama az megérezte előre, hogy baj lesz, de akkor ő megmosolyogta a jó asszonyt és azt gondolta, hogy nem ért hozzá.

Egyik ilyen barangolás közben Juliska asszonnyal találkozott az utcán. Tőle tudta meg, hogy Mátyás egy idő óta betegeskedik. Emberkerülő lett és az örökségről hallani sem akar. Egyre csak azt hajtogatja, hogy mindenki csak becsapja. Ül a pénzén és attól fél, hogy valaki elveszi tőle. Üzletét elhanyagolja, régi vevői egymásután elmaradoznak. Ha tudná szegény apánk, hogy mennyi bajt csinált az örökségével, biztosan másképen hagyatkozott volna. A pörös-ködésre is ráfizetett már eddig Elvirával együtt vagy

kétszáz koronát. Mi ketten Mátéval kimaradtunk akkor az ügyből, ezért most mind a ketten haragszának ránk. Miért bántsam én azt a szegény árvát, hiszen igazat mondtam! A sírkő gondja legalább nem minket terhel. Mátyás összeveszett az ügyvéddel is. Elvira kisírta a szemét bánatában. Az ügyük rosszul áll: a helyett, hogy kapnának valamit, rámegegy egy csomó pénzük a pörösködéssre.

Kampós türelmesen hallgatta végig az asszony elbeszélését, de az ügy már nem érdekelte. Haragudott saját magára, valahányszor csak eszébe jutott.

— Kapzsi voltam, — mondogatta — és mások hibáján akartam pénzt szerezni. Átkos örökség — mérgelődött. Sokszor álmában kiáltott fel, mert még akkor sem tudott megnyugodni. Egyszer azt álmodta, hogy Makuska Mátyás berontott a szobájába és nagy lendülettel eléje tette a negyedik aranydarabot.

— Itt van, legyen hát a magáé, ha annyira akarja. Négyszáz koronáért odaadom.

Karcsi eltolta magától az aranyat.

— Még háromszázötvenet sem adok érte — válaszolta. — Elviheti, már nem érdekel.

Mátyás dühösen támadt neki.

— Ráfizetéssel szereztem vissza, és most nem akarja átvenni. Miért erőszakoskodott akkor olyan nagyon?

— Akkor megvettem volna, miért nem adta el?

Dulakodni kezdtek. Ekkor a szomszéd szobából bejött az apja és felkeltette.

— Utazz el — tanácsolta neki aztán a reggelinél.

— Nem tetszel nekem az utóbbi időben. Mintha nyomná valami a lelkedet.

— Menjünk el együtt papa, — javasolta Karcsi — a nagymama majd kigyógyít engem. A hosszú tétlenség nem nekem való. Igazán szólhatnál megint valamelyik befolyásos barátodnak, hogy fogja pártját a kérvényemnek. Ha ilyen tétlenül állok, akkor sohasem jutok előbbre.

— Mindenre rákerül a sor — válaszolta az apja.
— Sokan vannak még előtted, akik hosszabb idő óta várnak és nem tudtak elhelyezkedni. Mikor én olyan idős voltam, mint te, mindig találtam magamnak munkát. Két évig nekem sem volt állásom, de nem is nagyon verekedtem érte. Boldog voltam, hogy azt tehetem, amit akarok. Egyik témát még fel sem dolgoztam, máris hajtott, űzött a másik. És most, amikor már átléptem az öregkor határát, még mindig érdekesnek találom az életet. Még most is újabb meg újabb tudományos kérdések megoldására szánom el magamat. De nem is birkózom ám álmomban és nem járok olyan savanyú képpel, mintha káposztáshordóból vettek volna ki.

Karcsi szerette az apját, és ha nagy néha beszélő kedve támadt, napestig elhallgatta volna.

— Volt nekem Selmecbányán egy kedves barátom, Maly Brúnó, az volt olyan álmában veszekedő, mint te. Szabadidejében faszobrászattal foglalkozott. Tele volt a szerszámos ládája vésőkkel, srófokkal, mutterekkel. Egyszer éjszaka hadonászni kezdett az ágyban. Öklendezett, levegő után kapkodott, végül felriadt.

— Mi bajod, Brúnó? — kérdeztem tőle, amikor verítékezve rámnézett.

— Srófokat nyeltem, barátocskám, rémes. Alig akartak lecsúszni a torkomon, és nekem nyelni kellett. Rettenetes érzés. És tudtam, hogy álmodom, mégis nyelni kellett.

— És ez az éjszakai kínlódás sokszor megismétlődött. Az orvos azt tanácsolta neki, hogy menjen ki a szabadba, sportoljon, vagy pedig kertészkedjen egy kicsit. Kapálja körül az almafákat és gyomlálgassa a kertet. Brúnó barátom megfogadta a jótanácsot és rákapott a kerti munkára. Este kimerülten vetődött haza, de boldogan jelentette, hogy ma éjjel úgy fog aludni, mint nagybőjtben a duda. Mindjárt le is feküdt vacsora után, mert szörnyen fájdította a derekát. A keze a munkától hólyagos lett. Éjjel aztán nagy nyögé-

sekre riadok fel. Átnézek a szomszéd ágyra, hát látom, hogy megint nyeldekel valamit s úgy tátoz a szájával, mint a csuka.

— Ébredj álmaidból! — szóltam rá és megráz-
tam. — Mi az, tán megint srófot nyeltél?

— Nem, barátocskám, ma kapát nyeltem. Kapát,
hát képzeld, azt hittem, szörnyethalok.

— Azóta meggyógyult a barátom, de egy másik
hiba gyötri. Most az a szokása, hogy ha este társa-
ságban van, akkor menthetetlenül elalszik, aztán
amikor hazamegy, reggelig nem jön álom a szemére.
Úgy látszik, hogy te hasonló leszel hozzá.

Karcsi fanyarul mosolygott, de egy szóval sem
árulta el apjának a titkot, amely most olyan terhesen
nehezedett reá.

XI.

Karácsony előtt egy héttel aztán mind a ketten hazautaztak a nagymamához. Fehér volt köröskörül az egész világ, és Annuska szánkóval jött ki eléjük az állomásra. Prémes főkötője volt és szép báránybőr bundája. Kampós tanár úr ekkor látta őt először.

— A kisasszony értünk jött? — kérdezte, hol a piruló lányra, hol meg a fiára nézve.

— Ő az az Annuska, papa, akiről a nagymama már olyan sokat írt neked — válaszolta Karcsi nevetve.

— Hogyne, hogyne, most már emlékszem — kapott a homlokához, és már ő is mosolygott. — Fogadja köszönetemet a fáradozásáért — mondta kezét fogva vele.

— A nagymama szeretett volna kijönni, — beszélt tovább Annuska — de én nem engedtem. Mondom neki, nagymama, kérem, szót kell fogadni. Most karácsony előtt úgyis annyit dolgozott, hogy folyton attól féltem, belebetegszik, aztán még odalesz a karácsony.

Karcsi nem győzte eleget nézni a kislányt, amíg beszélt. Szébb lett, és úgy csilingelt a hangja, amikor nevetett, hogy öröm volt hallgatni. A szeme csillogott, és a viselkedésében volt valami, amit eddig még nem vett észre soha, valami bujkáló kópéság, ami nagyszerűen illett fiatalos kedélyéhez.

Makuska apó egyszerű házában, a lakatoslegények és Liszka néni közelében nem tudta igazi lényét megtalálni. Hiányzott a környezetéből mindaz, ami életre keltette volna benne a mesék alvó királykis-

asszonyát. Vendel apó szótlanúsága és egyszerű jósága, a piacozás és vásárolások zsivaja alapján véve távolállott a lelkétől, de mivel a körülmények úgy hozták, hát beleszokott és hasznossá akarta magát tenni. A nagymama mellett azonban egyszerre minden megváltozott. Új szint kapott az élete, szélesebb távlatot a gondolatvilága, és a jövő képe több reménységgel kecsegtette. Érezte, hogy a nagymama világa közelebb áll hozzá. Az ő házában sokkal otthonosabban érezte magát, mint eddig akárhol.

A nagymama nézte, figyelte a kis vendégleánykát és közben észre sem vette, hogy lassan megszűnt az intézkedő személyiség lenni az ő kis házi királyságában. Csak az történhetett, amit Annuska akart, és a nagymamának akarva nem akarva bele kellett nyugodnia a változhatatlanba.

— Ugyan, édes nagymama, hát mit csinál megint? — szólt oda sokszor Annuska. — Ezt a munkát majd mi elvégezzük a Verkával, tessék addig szépen leülni.

Vagy:

— Ejnye, nagymama, igazán megharagszom, ki látott már ilyet, székre állni és a polcról leemelni a befőttet? Elcsúszik, leesik és akkor mi lesz? Jól összetöri magát... Nagymama, nagymama, szóljon kérem máskor, és mi nagyon szívesen levesszük.

A nagymama kezdetben hümmögött, még meg is haragudott, de belül a szívében örült ennek a Zács Annuskának, akit a jó Isten vezérelt a házába öregségére, hogy utolsó éveit megszépítse és elviselhetővé tegye.

Közben elindult a szán és a hevederek szíjain megszólaltak a csengők. Karcsi a bakon foglalt helyet, hogy hátul annál jobban essék az ülés a takarók és pokrócok között. De közben folyton hátrapassogott, mert Annuska szüntelenül beszélt. Az öreg Kampós-nak éppen csak a keménykalapos, morcos feje látszott ki a bundákból. Lábára jó meleg pokrócot terített Annuska, mert hát — mondotta anyáskodva — kocsin könnyen megfázhat az ember.

A két lovacska fürgén ügetett a könnyű teherrel, és a csengők vidáman csilingeltek a reggeli derengésben. A vastag hótakaró alatt békésen pihent a föld, és a párával küzdő napsugarak kristályos fényeket hímeztek tiszta fehér köntösére.

A szánkó percek alatt leért a völgybe, áthaladt a régi városkapun és a Szentháromság-téren felkanyarodott a vártemplom mögött szunnyadó Kampóskúria felé, ahol egy édesanya dobogó szívvel lesett ki az ablakon, hogy vajjon jönnek-e már, akiket olyan nagyon szeret.

Egész éjjel alig húnyta le a szemét, lelkével ott röpködött az éjtszakában dohogva rohanó gyorsvonat körül, amely a fiát hozza, meg az unokáját. Ugyan jól utaznak-e? Elég meleg van-e a kocsiban? És vajjon vittek-e magukkal elég ennivalót? Közben imádkozott. Mit is csinálhatott volna az éjtszaka olyan végtelenül hosszú óraiban, amikor a mutatók alig mozogtak a számlapon, és csak a lélek szárnyalt végig villámgyorsan évtizedeken, emlékeken, bölcsőkön és sírokon.

Néha megnedvesítette ajkát egy korty vízzel, amely kis korsócskában mindig ott állt mellette az éjjeliszekrényen.

Aztán figyelte az éj neszeit, a halkan, fáradtan dobogó szívét és a plébániatemplom órájának mély kongását, amely minden negyedórán végigrezgett a város hófödte háztetői fölött.

Végre hajnal lett. Annuska behozta a kávé, jóreggelt kívánt és üde, friss levegőt hozott be magával a nyitvahagyott ajtón.

— Nagy hó hullott az éjjel, nagymama — beszélt és nevetett. — Szánkóval megyünk értük. Fabricius Flórián szánkóján megyünk, a legényke itt járt és kérdezte, hogy jó lesz-e?

És most íme, már itt is vannak. A nagymama meleg, puha mamuszaiban belesüpped a hóba, amint kiaprózza lépéseit a kerítésig. Aztán magához öleli azt a keménykalapos, kopaszodó embert, majd át-

karolja remegő két kezével a Karcsi gyereket, és az örömtől csillog a szeme.

— Jól utaztatok? Nem fáradtatok el? Istenem, már úgy aggódtam értetek.

Ilyeneket kérdez és mond, és végigmennek a behavazott kerti úton. Belekapaszkodik egyszerre mind a kettőbe, így olyan könnyű járni.

Bent a szobában finom kávéillat, foszlós mazsolás kalács és az otthon áldott melege. Verka kitett magáért, hisz tudta ő, hogy minden esztendőben ez a legboldogabb nap, amikor a két gyerek egyszerre érkezett — haza.

A reggeli után Kampós tanár úr kissé lepihent. Egész éjjel le nem húnyta a szemét. Szabadságolt katonákkal, diákokkal és sportolókkal volt tele a vonat. Még jó, hogy legalább ülőhelyet kaphatott. Most aztán jólesett leheveredni a régi szobában, ahol minden öreg bútor édes emlékek levendulaillatát lehelte feléje.

Olyan volt ebben a szobában most is minden, mint huszonhat évvel ezelőtt, amikor végleg búcsút mondott neki és Pestre költözött a saját otthonába.

A régi függönyök az ablakok előtt és a kézi-szöttes pokrócok a fehérre sikált deszkapadlón.

— Istenem, mintha csak tegnap lett volna minden — sóhajtotta és nedvesedő szemmel a fal felé fordult.

Annuska közben megmutatta szobáját Karcsinak. Leültettek az egyetlen karosszékre, a földgömb alá, ő meg az ágy szélén foglalt helyet.

— Most aztán meséljen, Karcsi, — szólalt meg, amikor elhelyezkedett. — Mondja el, mi történt, mert leveleiből sehogy sem tudtam kihámozni a valóságot. Sokszor alig akartam elhinni, hogy maga írta. Most mondja meg világosan, sikerült-e megszereznie a négy aranydarabot?

Kampós Karcsi e pillanattól félt egész úton. De most hirtelen különös békesség lepte meg. Úgy érezte,

hogy nem kell félnie. Miért is félt volna, hiszen Annuska pénze biztonságban van, s ez a fő.

— Csacska álom volt az egész — felelte Karcsi fanyar mosollyal.

Annuska tágranyílt szemekkel nézett rá.

— Hát nem sikerült a négy darab aranyat megszereznie?

— Nem. És most örülök, hogy nem sikerült. Később tudtam meg, hogy nem lehetett volna úgy összeforrasztani, hogy észre ne vegyék. Márpedig ha valaki rájött volna, hogy félre akartuk vezetni, csak bajunk származott volna belőle.

— De hát akkor most mi lesz? — kérdezte Annuska, és ijedség bújkált a szemében.

— Hát semmi sem lesz — válaszolta Kampós. — Az aranyat újból eladtam, és a pénz a fiókomban van.

— Csak azért kérdezem — folytatta a leány, mert tavasszal meg kell csináltatni a sírkövet. Akkor aztán nem lesz okuk tovább pereskedni. Karácsony után lesz még egy tárgyalás, de az ügyvédünk azt mondja, hogy nincsen mitől tartanunk, mert a mi igazunk világos, mint a nap, és csak az ő ügyvédjük keveri a kártyát, hogy többet kereshessen. Ők semmit sem tudnak védelmükre felhozni, az ügyvédjük azonban folyton újabb bizonyítékok beszerzését kéri, s ezért a bíróság újra meg újra elnapolja a tárgyalást. Közben kikutatták az egész életemet, terhelő adatot szerettek volna ellenem szerezni, de hiába. Vagyis nem egészen hiába, mert az ügyvédjük újabb számlát nyújtott át nekik. Ők pedig fizettek. Elvira, úgy hal-lom, egészen lesoványodott, Mátyás meg neki adta magát az ivásnak.

Kampós Karcsi hátradőlt a karosszékekben és úgy figyelte a leányt. — Hogy megváltozott, amióta utol-jára láttam — gondolta. Elhallgatta volna délig is, ha közben a nyitott ajtón be nem kukkan a nagymama főkötös feje.

— Itt vagy hát, drága unokám? — Úgy látom, téged jobban érdekel Annuska, mint a nagymama.

Szeretettel mondta és hamiskásan mosolygott hozzá.

Karcsi felugrott.

— Tessék, nagymama, átadom a helyemet. — Aztán magyarázóan hozzáfűzte: — Annuska elmondta nekem a pör eddigi menetét, nagyon érdekelt engem.

— Látod, ilyen gonoszak az emberek — bólogtatt a nagymama és helyet foglalt a puha karosszékben. — Volna lelkük ezt a szegény leányt a jogos örökségétől megfosztani.

— A megboldogult Makuskának írásban kellett volna adnia az ajándékozásról és sírköemelésről szóló akaratát. Nem lett volna szabad az egészet a sorsára bízni — mondta Kampós. — Ki fogja például meghatározni azt, hogy milyen értékű legyen a készítendő sírkő, vagy hogy a pénzből mennyit tarthat meg magának Annuska. Én nem voltam ott a tárgyaláson, de szentül meg vagyok róla győződve, hogy Makuskáék ügyvédje, ha látni fogja, hogy a pénzt semmiestre sem tudja megszerezni, akkor kétségbevonja majd, hogy az összeg egy része Annuskát illeti. Követelni fogja, hogy ezerkoronás sírkövet állíttasson.

— Ez igazán nem okoz nekem gondot — szólt közbe a lány. — Ha a bíróság így rendeli el, akkor így is lesz. De nem hiszem, hogy a bíróság így határozná. Ilyesféléről már volt szó a tárgyaláson, és a mi ügyvédünk akkor előadta, hogy mivel alkalmazottként dolgoztam nagyapónál és nem volt fizetésem, hát egy rész törvény szerint is megillet engem. De hát ez nem is kell nekem. A pénz nem számít.

— No-no, — szólt közbe a nagymama — így nem beszélhet egy szegény lány, akinek semmije sincsen. Sohasem árt, ha néhány százkoronásunk bújik meg a szekrényünkben vagy a takarékkönyvecskében. Neked jogod van a pénzhez, hát véd meg magadat.

A mai világban az embernek még sokszor azért is verekednie kell, ami jogosan megilleti.

Karcsi közben a szekrény tetején lévő planétáriumra mutatott.

— Hát ezt a gömböt még nem sikerült eladni valakinek?

— Ez a gömb még nem eladó, — válaszolta Annuska — mert Kampós Károly tanár úr megígérte, hogy majd ő megveszi, ha kinevezik, és Zács Annuska megígérte, hogy megtartja a számára. Nem kér az ott enni, még letörölni sem engedi magát, annyira meg van elégedve saját magával.

A nagymama előrehajolt a karossszékében.

— Jó hogy említet a kinevezést, lányom. A multkoriban beszéltem Merényi tanfelügyelő úrral; tudod, valamikor itt járt a reálba és osztálytársa volt a fiamnak. Megismert és nagyon szíves volt hozzám. Többek között kérdezte, hogy mit csinálunk. Persze, mindjárt a te ügyeddel hozakodtam elő, s ő megígérte, hogy amint visszatér Pestre, nyomban utánanéz a minisztériumban és előbbre viszi a dolgot. Még arra is megkértem, hogy ha lehetséges, az itteni reálba osszanak be. Látjátok, vannak még jó emberek, akik nemcsak saját magukkal, hanem másokkal is törődnek. De most menjetek egy kicsit sétálni, ilyen szép, fagyos időben kár pesti embernek a szobában üldöggélni. No, menjetek, nekem még úgyis a konyhában van dolgom.

Karcsinak nem kellett kétszer mondani, hogy menjen, tüstént indult is. Annuska magára kapta a bundáját, fejére húzta prémes főkötőjét, és nem telt bele két perc, már kint is voltak a hóborította utcán.

— Merre menjünk? — kérdezte a lány csillogó szemmel.

— Vagy fel, vagy le, — mondta Karcsi, széles mozdulattal kísérve szavait — másfelé úgysem enged a hó. Menjünk talán a templom felé, arra biztosan eltakarították már a havat.

Lassan megindultak.

— Mennyivel jobb így kettesben menni — jegyezte meg Annuska. — Én reggelenként mindig egyedül teszem meg ezt az utat, a sötétben.

— Merre jár errefelé reggelenként a sötétben? — kérdezte a férfi.

— Most adventben rorátéra járok reggelenként. Nagyon szeretem ezt a karácsony előtti reggeli imádkozást. Ilyenkor különös erővel hat rám a templom titokzatos világa. A félhomály, amelyben csak sejteni lehet a körvonalakat. Olyan igazán ádventies minden. Az énekek olyan vágyakozva csengenek és mintha igazi mélységekből szállnának a magasságok felé. Még az emberek is mások ilyenkor.

— Maga szokott templomba járni, Karcsi? — kérdezte és hirtelen fordulattal a fiatalember szemébe nézett.

— Rorátén, őszintén megvallva, még életemben nem voltam, — hangzott a válasz — de templomba vásárnaponként rendszeren eljárok.

Néhány lépés után aztán Annuska megállt.

— Erre nem tanácsos tovább menni — mondta és a hóval borított útra mutatott. — Tán inkább amarra menjünk, ott jobban letiporták már az emberek a havat.

Kampós beleegyezett. Neki olyan mindegy volt, hogy hová és merre mennek, mikor az volt a fődolog, hogy csak menjenek, és a felszabadultság boldog érzése valahogy kiutat találjon magának. Jókedvű volt. Örült, hogy a legnehezebbjén már túljutott és nem kell többé tépelődni, hogy mit mondjon.

— Makuskáék házatájáról mi hír? — kérdezte később, amikor már lent jártak a vásártér körül.

— Az egyik régi segéd bérbevette a házat meg a műhelyt, olyformán, hogy két szobát az emeleten meghagyott a családnak. Legalább is egy időre, amíg az ügyek tisztázódnak — válaszolta Annuska. — Olyan árat kértek a házért, hogy azért újat lehetett volna építeni. Így aztán nem akadt rá vevő, és még örülniök kellett, hogy valaki elfogadható áron

bérbeveszi. Liszka néni meg gazdasszony lett a jános-hegyi új plébánosnál, ahol most nagyszerűen megy a dolga. Makuskáékról hallani sem akar. Megbántották nagyon. A holmiját Elvira asszony éppen úgy szétturkálta, mint akkoriban az enyémet. A néhány megtakarított koronájára meg ráfogta, hogy lopta a konyhapénzből. A vége az lett, hogy összevesztek. Sok igazság van abban a régi közmondásban, hogy aki korpa közé keveredik, azt megeszik a malacok.

Kampós közben jobbra-balra köszöngött az ismerősöknek. Annuskát is megsüvegelték már, és sokan jelentőségteljes pillantásokat vetettek rájuk.

Richter, a fűszeres odaszólt Rakovszkynak, a cipésznek, aki egy kiló csirizzel éppen indulóban volt hazafelé:

— Jó ízlése van ennek a Kampós gyerekeknek. A város legszebb lányának udvarol.

— Azért, mert együtt mennek, még nem lehet azt mondani, hogy udvarol is neki — válaszolta a suszter.

— Nézze, majsztram, ehhez már én jobban értek — válaszolta bajuszát pödörgetve a fűszeres. — Csak rájuk kell nézni, mindjárt látja az ember, hogy hányadán vannak.

Rakovszky a sapkájához bökött és elköszönt.

— Legyen magának igaza, ha már olyan nagyon ért hozzá — mondta és nevetett. — Ezen aztán igazán nem fogunk összeveszni.

A sarkon üdvözölte Kampóst és a csomag csirizt a hóna alá tolva mindkettőjükkel lekezelt.

— Nagy kópé ez a Richter, — beszélte hamiskásan — aszondja, hogy Kampós úrnak van a legjobb ízlése itt Körömcébányán.

— Olyanfajta lehet az, mint Richter úré — válaszolta kitérően a fiatalember, majd hozzátette: — Hát maga hogy van, Rakovszky úr? Régen volt, amikor nekem utoljára csinált cipőt.

— Élég baj, hogy a legjobb kuncsaftok lassan elmaradoznak — sóhajtott a cipész.

— Majd ha visszakerülök ide, akkor visszapártolok magához.

Még alig váltak el egymástól, amikor Zorkovszky, az ős akadémikus széttárt karokkal és nagy hanggal útjukat állta.

— Szervusz, Karcsi! — Kihúzta magát és fészesen szalutált Annuskának. — Veletek tarthatok? Amint látom, csak sétálgattok.

Együtt mentek tovább.

— Mikor érkeztél?

— Ma reggel.

— Én tegnap, de valahogy nem találom a helyemet. Ez a hirtelen hullott hó megakadályoz a szabad mozgásban. Különben, hogy vagy? Mi ujság Pesten? Hallom, megint verekedések voltak az egyetemen.

— Engem már nem érdekel az egyetemi élet — válaszolta Karcsi gőgös ajkbiggyesztéssel. — Az ifjúság mindig forradalom párti és nem fér a bőrében, mikor aztán révbe kerül, akkor meg átvedlik konzervatívá.

— Te persze már révben vagy.

— Csak szeretnék, de nálunk nem megy az olyan simán, mint nálatok. De hogy szavamat ne felejtsem, megjegyzem, hogy az egyetemen sohasem tartoztam a tüntetők közé. Hidd el, ők is okosabban tennék, ha tüntetés helyett tanulnának. Annak több hasznát vennék, mint a rendőrökkel való verekedésnek.

— Amint látom, nagyon jó családapa leszel.

Annuska önkénytelenül felnevetett.

— Hát nincs igazam? — kérdezte az akadémikus. — Máris úgy beszél, mintha legalább is három fia járna az egyetemre.

— Ti selmeciek, persze az ilyenfajta vandalizmusokban nagyon is otthonosak vagytok — mosolygott rá Kampós. — Hüen kitartotok a hagyományok mellett. Narancssal dobálództok hógolyó helyett és utána

száraz brúgót rágtok csendesen, titokban, mert szégyeltek bevallani, hogy elfogyott a menázsipénzetek.

— Hidd el, Karcsikám, hogy ebben nagyon sok a szép. Az ember csak egyszer fiatal. Hát mikor gyűjtse össze az emlékeket öregkorára, ha nem akkor, amikor még a mások kenyerét pusztítja, nem a sajátját?

Annuska megérintette Karcsi karját.

— Ne menjünk tovább. Azóta sem jártam még errefelé, amióta elkerültem innét.

Az utca végén már látható volt Vendel apó háza. A nyitott műhelyajtón kipirosodott a kohó lobogó lángja.

Ebben a pillanatban haladt el mellettük Makuska Mátyás. Télikabátja nyitva, nézése zavaros. A tekintetük találkozott. Néhány pillanatig farkasszemet néztek, aztán Makuska megbillentette a kalapját.

— Jó hogy találkozunk. Beszélnivalóm volna magával, uram — mondta rekedten és tárgyáló állásba helyezkedett.

Annuska Karcsi hátamögé húzódott és az akadémikussal kezdett beszélgetni.

— Az arany dolgát szeretném magával elintézni — mondta a mészáros.

Kampós egy lépést hátrált.

— Engem már nem érdekel az Apafi-arany. Elkésett veled, Makuska uram.

— De engem annál jobban érdekel — válaszolta amaz hevesen, különös csillogással a szemében. — Maga rábeszélte, hogy szerezzem vissza a kereskedőtől; és visszaszereztem, de nem adom ám el. Érti? Nem adom el! Hiábavaló minden fáradozása, hogy megszerezze a hiányzó darabot.

— Én már régen nem fáradozom érte — válaszolta Kampós. — Azt maga is észrevehette, Makuska uram.

— Tudom én, hogy miben töri a fejét az úr — folytatta a mészáros, mutatóujjával Karcsi orra előtt hadonászva. — Azt gondolja magában: — Várok

türelmesen, majd csak meggondolja magát az a hentes és eladja potom áron, mint a buta testvérei tették.

— Nagyon téved. Kivertem az aranyak dolgát a fejemből. Azóta már el is adtam a tulajdonomban lévő darabokat. Nem volt értelme a hiábavaló küzdelemnek.

Ezekre a szavakra Makuska Mátyás szeme vészjóslóan összeszűkült.

— Úgy? Tehát eladta? — és bólogatott hozzá. — Eladta! Dehát akkor miért akarta annyira megszerezni a hiányzó darabot?

— Már mondtam, hogy akkor volt vele valami tervem, — válaszolta Kampós — de azt később elvettem.

— Ez az utolsó szava?

— Értse meg, hogy ami aranytörmelékem volt, már mind eladtam. Ha tudtam volna, hogy meg akarja venni, szívesen magának adtam volna el.

Nem szólt többet, legyintett egyet és a nélkül, hogy köszönt volna, belegázolt a félméteres hóba. Látszott rajta, hogy gondolataiban már egészen más-hol kóborol.

— Ezt az embert megbolondítja az örökség — mondta Annuska, de olyan halkán, mintha attól félt volna, hogy még meghallja.

— A kapzsisága bolondította meg, — igazította ki a lány szavait Kampós — nem az örökség.

Makuska egy darabig gázolva ment előre a nagy hóban, aztán megfordult, felemelte öklét és vadul megrázta.

XII.

Zács Annuskának régesrégén volt olyan szép karácsonyi ünnepe, mint az idei. Szerető, őszinte szívek vették körül.

Egész napon át díszítették a karácsonyfát. Karcsi a cukrokat akasztgatta a fára, Annuska diót aranyozott, a nagymama kalácsot sütött Verkával, Kampós tanár úr pedig a karosszékben ült az ablak mellett és elmulasztott olvasnivalóit pótolgatta.

A kályhában lobogott a tűz, kint meg hóvihar dühöngött már hajnal óta és úgy befújta az ablakokat, hogy a konyhában már lámpát kellett gyújtani.

— Ez aztán a téli idő! — mondta Kampós tanár úr, a könyvet az ölébe hullatva. — Még az ablak mellett sem lát olvasni az ember.

— Ilyenkor nem illik olvasni, papa, azért van sötét — szólott le Karcsi a létra tetejéről. — Segíthetnél egy kicsit szaloncukrot kötözgetni, mindjárt gyorsabban menne a munka.

— Kinőttem én már ebből, fiacskám. Amikor olyan idős voltam, mint te, akkor elbabráltam veled én is, de most egyetlen karácsonyfa se lenne a világon, ha nekem kellene feldiszníten. Ez már tisztán az ifjúság dolga, az tud még lelkesedni, de én? . . .

— Papa úgy beszél, mintha legalább is száz éves volna — mondta Karcsi.

— Vagyok is. Annyit tanultam én már össze, hogy tíz embernek is elég volna. Belefáradtam, érzem. Pihenni kellene.

— De tanár úr még itt sem pihen — szólott közbe Annuska. — Még ide is könyveket hoz magával, pedig jobban tenné, ha velünk foglalkozna.

— Megígérem magának, Annuska, hogy máskor nem hozok magammal könyveket, — mosolygott a kislányra Kampós — hanem kirándulok magukkal a hegyek közé és segíteni fogok a konyhában.

— Isten ments! — nevetett Annuska. — Van itt, aki főzzön. Tanár úrnak itt sétálni kell sokat, jókat enni, nagyokat aludni, nekünk esténként szép történeteket mesélni. Nem pedig egész napon át a szemét rontani és végül fáradtabban hazautazni, mint ahogy idejött. Minden húr elszakad, ha állandóan ki van feszítve.

— Űgy-űgy, lányom, csak mosogasd a fejét — mondta a nagymama, aki éppen akkor lépett a szobába. — Rám úgysem hallgat már, hiába kérem. Egyszer eldugtam a könyveit, akkor úgy bosszult meg, hogy a következő nyáron meg sem látogatott. Azóta nem merek hozzájuk nyúlni, mert megint el talál maradni a drágaságom. Majd belátja még, hogy igazam volt, csak ne legyen akkor már késő.

Kampós tanár úr csak ült a székbem és hallgatott. Mit is csinálhatott volna egyebet? Érezte, hogy anyja szavaiban sok igazság van. Egy idő óta azt hangoztatta, hogy már nem megy úgy a munka, mint régen. Szédült és reggelenként fáradtabban ébredt, mint ahogy lefeküdt. Orvossal kellett volna megvizsgáltatnia magát már régen, ha engedték volna a könyvei, de azok beléje kapaszkodtak, vele mentek az ágyba, és ha néhanapján sétálni ment, akkor is bedugott egyet közülük a zsebébe. Pedig mi célja lehet már neki? — kérdezte sokszor magától. Mégsem tudott könyv nélkül élni. Minden könyvesbolt kirakata előtt megállt, és noha majdnem mindegyikben ugyanazok a könyvek voltak kiállítva, ő mégis újakat keresett. Ha talált olyat, amely érdekelte, nem volt nyugta többé. Éjjel, ha felébredt, eszébe jutott az a könyv és másnap, amint csak tehetette, meg is vette. Nem érdekelte se színház, se kártya. Csak olyan társaságban érezte jól magát, ahol tudományos problémáihoz hozzá tudtak szólni.

— Édesanyám, a könyv olyan szenvedély, mint a bor. Megrészegül tőle az ember. És néha olyan jó részegnek lenni — mondta fáradt mosollyal.

— De ha az ember az anyjánál van, akkor illene egy kicsit többet foglalkozni vele — mondta a nagymama és leült egy kevéskét pihenni az asztal mellé. — En várlak, várlak, éjjel rólad álmodom, gondolatban kísérem a vonatot, amely idehoz, és te aztán megölelsz, szólsz egy-két szót és azzal elintéztél engem. Megállj, Szilvi, szólnál te még egyszer hozzám, de akkor már nem fogok rád hallgatni. Üres lesz a régi ház és csak az emlékek kísértének majd benne.

A két gyerek egy szót sem szólt. Annuska a szemét törölgette, Karcsi meg az apját figyelte, akinek tekintete szeretettel pihent meg édesanyja jószágos arcán.

— Te nagyon jól tudod, mama, hogy mennyire szeretlek — szólalt meg halkan. — Nem tehetek róla, hogy ilyen a természetem. Ha látnád a szívemet, akkor nem panaszkodnál, úgy ég az a te szereteted olajában, mint az örökmécs az oltár előtt. Te mondtad, hogy olyan a természetem, mint az apámé volt, aki sírig szeretett téged, mégis mindig csak a foglalkozásának élt és sokszor megfélekezett kötelességeiről embertársai iránt.

— De ő állandóan itt volt, te pedig csak néhány napra látogatsz meg és akkor is máshol jár az eszed — panaszkolta a jó asszony bánatosan.

Kampós ekkor felállt, odament édesanyjához, megsimogatta az arcát, aztán szótlánul magához szorította.

Csend volt a szobában. Odakünn sívított a szél, idebenn szent karácsony ünnepére készültek az emberek.

— No jó, megbocsátok neked, — mondta a nagymama — csak ne fojts meg. Elhiszem, hogy szeretsz és azt is, hogy olyan vagy, mint apád volt. Vedd hát fel a könyvedet és olvass tovább. Nekem ez az ölelés elég lesz nyárig, ha ugyan megérem még. De most

megyek, meg kell nézni a mákospatkót, hogy oda ne égjen.

A nagymama kisietett a konyhába, Kampós tanár úr meg a könyv után nyúlt és fellapozta ott, ahol az előbb abbahagyta.

Mikor aztán este felgyúlt a karácsonyfa, az ünnepi pompával megterített asztalon felsorakoztak az ajándékok és a szemekben ragyogtak a karácsonyfa gyertyái. Megcsókolták egymást és könnyeztek. Annuska olyan piros lett, mint a nyíló rózsza, amikor Karcsi ajka szelíden megérintette az arcát. A nagymama törölgette a szemét és nem tudott szóhoz jutni a boldogságtól.

— Milyen jó, hogy karácsonyi ünnepeket adott nekünk az Isten — mondta halkan, amikor leültek a terített asztal mellé. — Nem a nagybőjt szomorú hangulatával zárjuk be az évet, hanem a születés öröm-ünnepével. Hogy feloldódnak ilyenkor a szomorúságok és milyen boldogsággal telik meg a szív.

Annuska küzdött a sírással. A sok jó, amit a nyár óta a nagymamától kapott, most akart könny alakjában utat törni magának. Szerencsére a nagymama másra terelte a szót.

— Ilyenkor karácsony este sokszor eszembe jut, de nem tudom, hogy elmondtam-e már nektek annak a rémes karácsonyestnek a történetét, amely olyan frissen él az emlékezetemben, mintha csak tavaly történt volna. Pedig hát te, Szilvikém, akkor még pólyás voltál. Azon a karácsonyestén elhívták az apádat beteghez.

Az orvos élete olyan, mint a papoké, akkor kell menniök, amikor hívják őket. Nincsen appelláta. Szegény jó apád éppen ott ült, ahol most te ülsz, amikor az ajtón beszólt Misztrik, az öreg kocsis.

— Tekintetes úr kérem, beteghez megyünk.

— Jobbkor nem is jöhettél, mint éppen karácsony estéjén — szólt rá ingerülten. — Aztán ki a beteg?

— Berggráf volna a halálán.

— Melyik Berggráf, csak nem a vadorzó?

— De az, instálom. Ma reggel állítólag megsörézte az erdész. Karácsonyi pecsenyét akart szerezni magának és rajtavesztett. Most aztán mi lesz az öt gyerekek és a beteg asszonnyal?

— De hiszen Berggráf bent lakik az erdőben! — kiáltottam fel kétségbeesve. — És az út ilyenkor veszedelmekkel van tele.

— Viszünk puskát, Rellikém, csak ne sírj — mondja nekem és máris indul, otthagya a félig elköltött vacsorát az asztalon.

— Én is veled megyek, — szoltam utána — és puskát viszek, hogy többen legyünk, ha megtámadnának a farkasok. Tiltakozni próbált, rámfogta, hogy elment az eszem, de én nem hallgattam rá.

— Karácsonyestén a farkasok elbújnak, nem támadják meg az embereket, — kísérletezett még, hogy itthon tartson, de én lekapva egy töltött puskát a szőgről, felkapaszkodtam a már induló szánra. Berggráf tizenhat éves fia Misztrik mellé ült a bakra, én meg apád mellé bújtam, be a takarók alá.

Szeles, hideg téli éjtszaka volt, amikor elsiklott a szánunk a kivilágított ablakok előtt. Öt perccel előbb még békességben ültünk a karácsonyfa alatt, a terített asztalnál, most meg a koromsötétségben puskát szorongatva, az elötörni akaró sírással küzdöttem.

Tizenegy óra felé járt az idő, mire elértük Berggráf szegényes kunyhóját, mélyen bent az erdőben, a szénégetők telepén. Ő is szénégető volt és a vadorzást csak kényszerűségből űzte szabad idejében.

Még most is összeszorul a szívem, ha rágondolok arra a szomorú képre, amely elénk tárult, amikor beléptünk a kunyhóba. Az egyik deszkaágyon a férfi feküdt mozdulatlanul, a másikon meg az asszony tehetetlenül. A gyerekek a vályogpadlón kuporogtak és sírtak az éhségtől. És mi üres kézzel állítottunk be.

Az apád előbb a férfit vizsgálta meg a nyomorúságos olajmécses pisla fényénél és megállapította, hogy nem a sörétek okozták a bajt, mert azok a lábát érték, hanem a kegyetlen hideg. Sokáig feküdt a lövés

után a hóban és átfázott. Sebtében kimosta és bekötözte sebeit, aztán orvosságot adott be mind a kettőnek és megígérte, hogy amint hazaér, helyet készít nekik a kórházban. A gyerekek közül a két legkisebbet mindjárt magunkkal is vittük, a többit pedig ismerősöknél helyeztük el másnap.

Soha életemben még olyan békeességes érzés nem ült meg a szívemet, mint azon az éjszakán, amikor azt a két éhes, maszatos gyereket pokrócba csavarva a lábaim mellé tettem le, a szánkó aljára. Akkor éreztem, hogy az Isten figyel minket.

— És a puskára nem volt szükség? — kérdezte Annuska.

A nagymama mosolyogva válaszolt.

— Nem volt szükség. Angyalok vigyáztak ránk és távoltartották a veszedelmeket.

Reggel lett, mire hazavetődünk — folytatta elbeszélését a nagymama. — A fáradtságtól alig álltam a lábamon, de a két éhes gyereket megittattam jó meleg tejjel, aztán bedugtam őket az ágyba a kályha mellé, hadd aludják ki magukat.

Nagyapád másnap két pótágyat tétetett a kórházba a két betegnek. Maga viselte gondjukat és a jó Isten segítségével meg is mentette őket. Berggráf meggyógyult, bár az egyik lábára sánta maradt. Az asszonyt megoperálták és így megmentették őt is az életnek. Berggráf a pénzverdében kapott állást, azon túl itt éltek a városban. Egyik fiából erdész lett, a másiktól pap, most, ha jól emlékszem, esperes itt a szomszédban valahol, a harmadik gyerek munkás lett a bőrgyárban, a negyedik vasutas, az egyetlen leány meg férjhez ment. Annak az erdésznek a fia vette el, aki azon a karácsony éjjelen megsőrétezte az apját.

Mikor évek múlva szegény jó férjem meghalt, a temetésén ott volt az egész Berggráf-család és úgy sírtak, mintha saját apjukat temették volna. Ez szép keresztényi cselekedet volt és ilyenkor karácsonykor eszembe jut minden esztendőben. Különösen ha nyílik az ajtó, úgy rémlik, mintha az öreg Misztrik nyitna

ránk és mondaná: — Tekintetes úr kérem, beteghez megyünk.

A nagymama a vörösborral telt pohárka után nyúlt és magasra emelte.

— Isten éltesen bennünket, gyerekek, és adjon még számos ünnepet!

Koccintottak. A nagymama aztán elbúcsúzott.

— Bocsássatok meg, gyermekeim, de én nagyon fáradt vagyok már, lefekszem. Éreztétek jól magatokat és az éjféli misén gondolatok rám is.

Mind a hárman kezet csókoltak neki, azután kiterítették egy társasjáték tábláját az asztalra és játszani kezdtek, mert az éjfél még messze volt.

XIII.

A szabadság napjai sasszárnyon repültek tova. Kampós tanár úr egyik nap aztán így szólt a fiához:

— Nekem mennem kell. Jövő héten már megkezdődik a munka. Velem jössz?

— Én még maradnék néhány napig, papa — válaszolta Karcsi. Jövő héten lesz Annuska pörének a tárgyalása, azt szeretném itt megvárni.

— En egy-két napra még felnézek a Tátrába — mondta később az idősebb Kampós. — Régen jártam arrafelé. Meg aztán ott gyógyítgatja magát egyik kedves barátom. Jól esik majd neki, ha meglátogatom.

Másnap aztán a tanár urat és a könyveit kikísérték a vasútállomásra és a boldog viszontlátás reményében búcsúztak el tőle. A nagymama néhány könnyet ejtett, de aztán napirendre tért az események felett.

A fiatalok így hát magukra maradtak. A nagymama élte az ő csendes, nyugodalmas életét, ők ketten meg nagy sétákat tettek a környéken. Meglátogatták Liszka nénit is, aki annyira megörült nekik, hogy haza sem akarta őket engedni.

Három nappal a tárgyalás előtt Karcsinak sürgőnyt hozott a póstás. Talán a kinevezés? Karcsi izgatottan tépte fel. Amint belétekintett, egyszerre még izgatottabb lett. A sürgöny így hangzott:

„Azonnal gyere haza. Távollétünkben betörték lakásunkra. Szükség van rád. Apád.”

A hír bombaként csapott közéjük. Karcsi elfehéredett és nyomban indult volna, ha lett volna vonata. De a legközelebbi vonat csak délután öt órakor indult.

A régi levertség pillanatok alatt hatalmasodott el rajta újból. Különös félelem kötötte gúzsba a lelkét. Rémképeket látott. Az ezer korona jutott az eszébe. Az ezer korona, amely nem volt az övé. A tárgyalás meg három nap múlva lesz.

— A tolvaj tudta, hogy nem vagytok otthon, — sóhajtott a nagymama — és így nagyon könnyű volt a dolga. Nem kellett félnie, hogy megzavarják. De hát a szakácsnétok sem volt otthon?

— Apám az ünnepekre hazaengedte őt is — válaszolta Karcsi, és az erek kitágultak a homlokán.

— Mit fogunk csinálni, ha az ezer koronát is ellopta? — kérdezte Annuska sírva, amikor a nagymama kiment a szobából.

— Remélem, hogy azt nem találta meg — vigasztalta a kislányt, pedig ő is ettől rettegett.

— Ki lehetett? — töprengett magában, mikor egyedül maradt. Futni szeretett volna, hogy minél előbb meggyőződhessék a valóságról.

— Irjon kérem, azonnal — kérlelte Annuska, amikor az állomáson elbúcsúztak egymástól. — Nem lesz addig nyugtom, amíg a valóságot meg nem tudom.

— Ha megvan a pénz, sürgönyözni fogok! — kiáltotta le az induló vonatról és meglobogtatta zsebkendőjét.

Annuska szívére akkor nehezedett rá egész terhével a gyötirelem, amikor egyedül maradt és nem volt kivel megosztania kínzó gondjait. A nagymamának nem mondhatta el, mert attól félt, hogy már úgysígyengülő szíve még meg találna állni a rémülettől. Várni kell hát és remélni.

Néha megállt munkája közben és ilyeneket kérdezett magától: — Miért gyötrődsz olyan nagyon? Mi történhetik? Az nincsen kikötve, hogy mikor csináltatod meg a sírkövet. Ha nem csináltatod meg ezidén, megcsináltatod majd akkor, ha meglesz a pénz. Arra nem is gondolt, hogy őt is nagy károsodás érhetne. Az egész éjszakát átgondolkozta, és mikor másnap délig nem érkezett meg a várva várt sürgöny,

valósággá vált a gondolat, hogy az ezer koronát is elemelte a betörő.

A nagymama figyelő szeme hamarosan észrevette a bajt és segíteni próbált.

— Miért nem eszel, kislányom? Olyan sápadt az arcod és a szemed olyan beesett, mintha beteg lennél. Nem tetszel nekem, biztosan megfáztál, amikor kikísérted Karcsit a vasútra. Akkor járt át a hideg szél biztosan.

Annuska meg csak nézett maga elé és nem tudta, mit válaszoljon. A nagymama azonban nem volt kíváncsi a válaszra. Magához vonta Annuskát és reszketős, öreg kezével simogatni kezdte a szőke fürtöket.

— Mondanék neked valamit, ha nem árulnál el — súgta Annuska fülébe, de olyan halkán, mintha éppen csak gondolkodott volna. — Karcsi nemsokára visszajön és akkor jó lesz minden. Mert megmondtam ám neked, amikor egyszer kettesben magunkra maradtunk, hogy ő bizony nagyon szeret téged, hogy tán egy kicsit még jobban szeret, mint engem. Ez nagy szó ám, kislányom, mert eddig én voltam a mindene szegény gyerekeknek.

Annuska szeme tágra nyílt, mint a virág kelyhe a nap melegétől, és egész gyöngye teste remegni kezdett. Aztán odaborult a nagymama keblére és úgy elkezdett sírni, hogy a nagymama szeme is tele lett könnyel.

— No látod, a boldogság is megrikatja néha az embert — csitítgatta az öreg hölgy és finom keze egyre csak simogatta a szőke fürtöket. — De aztán, ha megjön, el ne áruld, hogy én ezt elmondtam neked, mert ő csak akkor akar majd szólni, ha kinevezik. Addig csak én tudok a dologról és ő. Te legfeljebb csak sejtheted, de ahhoz nekem semmi közöm.

Igy beszélt a jóságos nagymama és a szíve tele volt őszinte, meleg szeretettel és megértéssel.

— Egyszer én is voltam fiatal leány, tudom, hogy mit jelent valakit reménytelenül szeretni — beszélt tovább. — Tudom én, hogy milyen nagy megváltás az,

ha vágyunk teljesül és azé lehetünk, akit szívünk szeret. Látom én, gyermekem, hogy te is szereted Karcst, csak nem mered kimutatni. Ez így is van rendjén, jólnevelt leánykától nem is vár mást az ember. Hát te nem vetted észre, hogy mennyire szeret téged? Nem láttad, hogy minden gondolata körülötteszálldos?

— Istenem, én erre gondolni sem mertem, — pihegte a kislány — hiszen én olyan nagyon szegény vagyok. Semmim sincsen ezen a világon.

— Nekem sem volt, leányom, és látod, mégis asszony lettem. Elegendő az, ha a férj keres és az asszony szorgalmával, takarékosságával beosztja azt, amit a férje elsején eléje tesz az asztalra. Kezdetben mi is szegények voltunk, de milyen szegények! Mégis megvolt mindenünk, ami kellett. Többet ér, ha a feleség szegény, de takarékos, szorgalmas, szerény, kisigényű, mint ha gazdag, és a pénz szétfolyik az ujjai között, mint a víz. A gazdag asszony ritkán lesz gazdagabb, de a szorgalmas asszony élete végére bizony sokszor megtakarít annyit, hogy az öregség napjaiban is van mit aprítani a tejbe.

Annuska szívét határtalan boldogság járta át. Fel szeretett volna ugrani, körül szeretett volna szaladni a szobán és mindent megölelni, ami itt körülveszi. De aztán egyszerre ólomsúlyként nehezedett lelkére az ezer korona sorsa. Miért kellett ennek a két ellentétes érzésnek egyszerre betörnie a szívébe? Mintha irigyelte volna valaki tőle a boldogságot. Vagy a boldogság nyomában mindig ott settenkedik a keserűség?

Gyöngéden kibontakozott a nagymama ölelő karjai közül, aztán ajkához emelte a két kis fonnyadt kezét és a nélkül, hogy lesütött tekintetét felemelte volna, beszaladt a szomszéd szobába.

A nagymama elgondolkodva nézett utána. Nézésében az anyai szeretet meleg fénye lángolt és ajka úgy remegett, mintha imádkozott volna.

XIV.

Annuska másnap tétován lépte át a járásbíróság épületének kapuját. Eddig a pör nem sok gondot okozott neki, mert hiszen tiszta volt a lelkiismerete, és ha vissza kellett volna adnia az ezer koronát, azt sem bánta volna, de most, hogy a pénzt elrabolták, elvesztette lába alól a talajt. Nem volt mit visszaadnia és nem volt miből megcsináltatnia a síremléket. Úgy érezte, hogy szédül, amikor leült a barnára festett székre. A szarukeretes szemüvegű bíró nagy figyelemmel hajolt az iratok fölé.

Elvira asszony balra ült tőle és dühös pillantásokat vetett rá. A pesti ügyvéd a torkát köszörülte. Annuska lehúnyta a szemét. Legszívesebben meghalt volna, oly elviselhetetlen volt a kín, amely eltöltötte a lelkét.

A bíró megnyitotta a tárgyalást és az aktákat forgatva beszélni kezdett, de olyan halkán és olyan gyorsan, hogy Annuska egy szót sem értett. A szavak összefolytak az agyában, és a hőség kibírhatatlan volt. Ájulás környékezte.

— Csak már vége lenne — sírt fel benne a kívánság, és az ügyvédjére pillantott, aki fejcsóválva nézte őt.

— Nagyon sápadt ma, kisasszony. Rosszul érzi magát? — kérdezte tőle egészen közel hajolva hozzá.

— Ha még soká tart, összeesem — súgta és az ajka remegett.

Közben múlt az idő. A pesti ügyvéd felállt és ceruzájával a levegőbe bögdösve, annyira beletüzésedett a beszédjébe, hogy a homlokán kigyöngyözött a veríték.

A bíró végül Annuskára nézett.

— Mit szól mindehhez, Zács Anna kisasszony?

Minden szem Zács Annuskára szegeződött, aki úgy tekintett a bíróra, mintha mélységes álomból ébredt volna.

— Az alperes, amint a tekintetes bíróság láthatja, — szólalt meg Annuska ügyvédje — ma nagyon rosszul érzi magát. Csak azért jelent meg a tárgyaláson, hogy a felperesnek ne okozzon újabb kiadásokat.

A bíró megértően bólintott, Elvira azonban gúnyosan felnevetett.

— A bíróság látja, hogy a kisasszony rosszul érzi magát, de azért talán meg tudna felelni arra az állításra, amely úgy hangzik, hogy Makuska Vendel sokkal fősvényebb és tapasztaltabb ember volt, mintsem hogy ezer koronát adott volna át valakinek a nélkül, hogy arról írást kért volna. A kisasszony pedig még csak rokona sem volt a megboldogultnak, hanem csak könyörületből befogadott árva leány, aki most visszaél a család bizalmával és olyan pénzt tartogat magánál, amihez semmi köze sincsen.

Annuska arcát elöntötte a vér. Az előbb értelmetlenül gomolygó szavakat csak most értette meg. Felállt és egy lépéssel a bírói emelvény felé közeledett.

— Már elmondtam multkor, hogy Makuska úr milyen körülmények között bízta rám a pénzét. Hogy végakarátát nem foglalta írásba, arról én nem tehetek. Biztosan azt is megtette volna, ha életben marad. Nem volt ideje az ajándékozást annak rendje s módja szerint befejezni. Fontosabbnak tartotta, hogy a pénz legyen nálam, mint az írás, mert a gyermekeiben nem bízott. Sokszor panaszkodott nekem, hogy nem tudja, kire ütnek azok a gyerekek. Különösen Elvira asszony, aki itt ül, meg Makuska Mátyás, a legidősebb gyermek a családban, aki jelenleg nincsen itt.

Elvira asszony magából kikelve ugrott fel és tiltakozni akart, de a bíró csendre intette.

— Most Zács Anna beszél — mondta. — Majd önre is sor kerül.

Annuska meg folytatta.

— Öt évig laktam Makuska bácsinál és ezalatt segitettem neki mindenben. Én vezettem a könyveit, én intéztem el az adóját, jártam vele városról-városra és segitettem eladni az áruját. Én ápoltam, amikor beteg volt és a gyermekei közül senki sem törődött vele. Csak akkor jelentek meg, ha valamit kapni lehetett. De nem hoztak egy pipa dohányt sem. És az én fáradozásomért soha egy fillér fizetést sem kaptam. Vajjon nem volt-e jogom nekem elfogadni, ha valamit felajánlott? És vajjon nem volt-e jogos és méltányos, hogy ennyi évi munka után valamit én is kapjak?

A bíró hallgatta. Tetszett neki az egyenes és okos beszéd. A ceruzájával játszadozott és bólogatott hozzá.

— Aztán milyen áron rendel sírkövet a kisasszony, — kérdezte aztán — ha itt lesz az ideje?

Annuska az ügyvédjére nézett, de az nem szólt, hagyta, hogy csak beszéljen.

— Én a bíró úrra bízom. Tessék meghatározni, mert Vendel apó csak sírkövet kért, azt nem mondta, hogy milyen legyen.

A bíró mosolygott.

— Ez nem a bíróság dolga.

A pesti ügyvéd közbeszólt:

— A felperes ezerkoronás sírkőhöz ragaszkodik.

Annuska nem tudta, hogy mit válaszoljon. Kinyílt a szája, de szó nem jött ki a torkán. És ekkor hirtelen úgy érezte, hogy a nagymama megrázza őt és rászól: — Ne hagyd magad. A pénz egyrésze a tiéd.

— Nos, halljuk a válaszát, kisasszony — mondta a bíró és a szemüvege fölött ránézett a lányra.

— Ötszáz koronát szának a sírkőre. Elég lesz?

Elvira asszony elnyikkantotta magát és méltatlankodva csapta össze a kezét.

— Hallatlan!

A bíró leintette, majd hivatalos hangon megszólalt.

— A bíróság ténynek fogadja el Zács Anna alperesnek azt az állítását, hogy Makuska Vendel ezer koronát adott át neki ama meghagyással, hogy a pénz egyrészből sírkövet készíttessen, a másik részt pedig ajándékképen fogadja el tőle. A felperes a tényállás ellenkezőjét nem tudta bizonyítani. Összehordott érvei nem elegendők az alperes állításainak megdöntésére. Az alperes viszont egy pillanatig sem tagadta, hogy pénzt kapott, pedig megtehetette volna. Így nyilvánvaló a jóhiszeműsége. Felszólítom azért Zács Anna alperest, hogy állítását esküvel erősítse meg.

Annuska megesküdü. Aztán a bíró még beszélt valamit, de ő megint nem értette, hogy mit. A szavak összefolytak és a tárgyalóterem jobbra-balra dülöngélt, mintha falai festett vászonból lettek volna.

Aztán érezte, hogy ügyvédje a kezét szorongatja és vezeti kifelé.

Elvira asszony a folyosón fenyegetődni kezdett. Egyik kezében esernyőjét emelgette, a másikban meg cekkernek beillő táskáját lóbálta a levegőben, hogy nagyobb nyomatékot adjon visongó szavainak. De Annuska nem válaszolt neki, a következő tárgyalásra várakozók tömegén át kifurakodott az utcára és szaladni kezdett, mintha félt volna, hogy valaki utoléri.

Szaladt, szaladt fel a hegynek, aztán hirtelen meg kellett állnia, mert elakadt a lélekzete. A szíve úgy dobogott, mintha ki akart volna ugrani a helyéből. Szédült. Az emberek közönyösen mentek el mellette. A kimerüléstől a falnak dőlt. Úgy tűnt neki, hogy feléje közelednek, a tárt kapuk meg mint széles szájak nevetnek rajta. Hirtelen fájni kezdett. A foga összeverődött és homlokát kiverte a veriték.

— Annuska, de hiszen te beteg vagy! — kiáltott rá a nagymama, amikor szinte bedőlt a szobába és úgy ahogy volt, levetette magát a pamlagra.

— Nagyon fádom, nagymama — csak ennyit tudott mondani, aztán elvesztette az eszméletét.

Szegény özvegy Kampós Szilveszterné megdermedve állott mellette és nem tudta, hogy hirtelenében mitévő legyen.

— Verka, siess orvosért! — kiáltotta ki a konyhába, mert a hangja előbb ért oda, mint a lába. — Mondd, hogy siessen, mert a kisasszony nagyon rosszul van.

Amíg Verka odajárt, ő ecetes ruhával dörzsölni kezdte az ájult leányt és folyton azt kérdezgette magától, hogy mi történhetett vele, mikor pedig reggel még semmi baja sem volt.

Az orvos tüdőgyulladást és ideglázat állapított meg, és elgondolkozva csóválta a fejét.

— De azért a reményt nem szabad feladni — mondta, amikor látta a nagymama kétségbeesését. — A fiatal szervezet sokat kibír. Reméljük, hogy ebben az esetben is győzedelmeskedni fog.

Özvegy Kampós Szilveszterné ettől az órától kezdve nem mozdult el Annuska ágya mellől sem nappal, sem éjjel. Régen nem imádkozott olyan áhítattal, mint ebben a szomorú időben. Megírta Pestre is a fiának, hogy mi történt Annuskával, és meghagyta Karcsinak, hogy ha teheti, jöjjön fel, mert ő már nem bírja soká a virrasztást.

— Verka is kimerült már — írta levelében reszketős kézzel. — Téged nagyon sokat emlegetett lázálmában. Ellopott pénzről is beszél, de olyan zavarosan, hogy nem tudtam megérteni, pedig minden erőmmel odafigyelek. Nekem az a gyanúm, hogy Annuskát valami titkos bánat vagy félelem gyötri. Gyere el azért, kis unokám, a te ittléted lesz számára a legjobb orvosság.

Harmadnapra sürgönyben jött meg a válasz.

„Édes nagymama, mond meg Annuskának, két nap múlva jó hírrel érkezem. Aggódalom felesleges, minden rendben van. Karcsi.”

A nagymama besietett a betegszobába, odaült az ágy szélére és Annuska szeme elé tartotta a sürgönyt.

— Nézd csak, Karcsi azt sürgönyzi neked, hogy két nap múlva itt lesz és hogy nincs ok az aggodalomra, mert minden rendben van.

Annuska pislogott, mintha nem értette volna meg, hogy miről van szó. Aztán halvány mosoly vonult át lázban égő arcán. A sürgöny után nyúlt, de elgyöngült keze lehanyatlott, ujjai közül azonban nem engedte ki többé a gyűrött papírlapot. Így is aludt el, kezében a sürgönnyel.

Éjjel felriadt. Le akart szállni az ágyról.

— Karcsi jön. Elébe akarok menni — suttogetta, miközben a nagymama visszafektette az ágyba.

— Mit fog mondani, ha leszáll majd a vonatról és én nem leszek ott.

— Fabricius megy érte a szánkóval, kislányom, — csitítgatta Kampósné — ne aggódj miatta. Meg hiszen úgysis tudja, hogy beteg vagy, nem mehetsz eléje. Inkább siess meggyógyulni, hogy minél előbb meglegyen az eljegyzés, mert elvesz ám feleségül. Nekem már megsúgta, amikor itt járt. Úgy bizony.

Annuska bágyadt tekintete a végtelent kereste, és cserepes ajka hangtalanul mozgott.

Egy idő múlva újra le akart szállni az ágyról.

— Ejnye, ejnye, drágaságom, — sóhajtott a nagymama — hát nem engedsz engem már egy kicsit sem pihenni? Miért kelsz fel megint, amikor az orvos megtiltotta.

— Nincs még menyasszonyi fátylam, nagymama, és én fátyolban akarok esküdni.

— Hát természetes, hogy fátyolban fogsz esküdni, kislányom, de azt még ráérünk beszerezni. Először csak gyógyulj meg, a többi már magától fog menni.

Reggel felé nyugodott csak meg. A lázrózsák elhervadtak az arcán és a szeme lecsukódott, mintha bántotta volna a jégvirágos ablakon beszűrődő világosság.

Mikor az orvos megérkezett és az alvó leány fölé hajolt, a megelégedés mosolya suhant át az arcán.

— Nagyon nehéz éjtszakánk volt, doktor úr — sóhajtott a nagymama.

— Úgy látom, ez volt az utolsó nehéz éjtszakája, nagyasszonyom. A beteg állapota a javulás jeleit mutatja. A jelek szerint ezen az éjtszakán volt a krízis tetőpontja. Most már igazán merem állítani, hogy Annuska szervezete legyőzte a gyilkos kórt.

A nagymama a szemét törölgette és ott ültében aludt el, olyan jólesett meggyötört testének a jó hír.

Verka benézett az ajtón és amikor látta, hogy mind a ketten alszanak, halkan visszament a konyhába. Olyan halkan járt-kelt egész délelőtt, mint ahogy a hópehely hull a felhőkből.

XV.

Két hét múlva Annuska már a karosszékben ült a kályha mellett és Karcsit nézte, aki olyan nagyon jó volt hozzá. Csendesen ültek. Kint sütött a nap és az ereszekről lelógó jégcsapokról folydogált a víz.

— Hogy is volt azzal a betörővel? — kérdezte Annuska, a térdeit takaró nagykendőnek a rojtjaival játszadozva. — Ugyan már elmondta egyszer, de akkor még olyan gyenge voltam, hogy nem tudtam odafigyelni.

— A betörő a konyhaablakon mászott be, feltörte a szekrényemet, az íróasztalomat, de mást nem vitt el, csak az ezer koronát. Mindent felforgatott, a szekrényemből mindent kidobált. Ebből a rendőrség arra következtet, hogy valamit kereshetett.

Azt kérdi tőlem a nyomozást vezető titkosrendőr, hogy nem gyanakszom-e valakire? Nem gyanakszom én, kérem, senkire. Fogalmam sincs, ki lehetett a tettes. A detektívek ujjlenyomatot kerestek és találtak is, de a bűnügyi nyilvántartóban nem tudták megállapítani, hogy kinek az ujjlenyomatai lehetnek azok.

Igy múlt el két vagy három nap. Kétségbeesve jártam-keltem és folyton azon töprengtem, hogyan szerezzem vissza az elvesztett pénzt. És ekkor nagy dolog történt. A szakácsné elém tesz az asztalra egy kis aranymalacot és azt kérdi, hogy nem én vesztettem-e el. Most találta a konyhában, a szekrény lábánál.

— De hiszen ez a malac Makuska Mátyás óraláncáról való! — kiáltottam fel. Abban a pillanatban megvilágosodott előttem minden. Makuska nem akarta

elhinni, hogy eladtam az aranydarabokat, kihasználta hát az alkalmat és rögeszméjétől üzetve betört hozzám. Aranyat nem talált, hát elvitte a pénzt. Hiszen olyan kapzsi a szerencsétlen, hogy nem tud az efféle kísértésnek ellenállni. A malac pedig bizonyosan akkor szakadt le az óraláncáról, amikor beerőszakolta magát a szűk konyhaablakon.

Feltevésemet mindjárt közöltem az apámmal, és megtanácskoztuk, hogy most már mitévők legyünk.

— Próbáld meg először szép szóval — tanácsolta. — Menj el a testvéréhez, mondd el a tényállást és azt is, hogy ha visszaadják az ellopott pénzt, nem fogsz ellene eljárni, mert magad is meg vagy róla győződve, hogy Mátyás beteg. Nyilvánvaló, hogy tetére csak az idegbaj vihette rá.

Úgy is tettem. A testvérek tanácskozásra gyűltek össze és együttesen felmentek a bátyjukhoz, aki közben felhagyott az üzlettel. Úgy látszik, igazán elment az esze. Nem tudom, hogy mi játszódhatott le közöttük, de másnap az ezer korona nálam volt. Így tehát most már nincs mitől tartanunk, kedvesem. A jó Isten megsegített minket.

Egyideig csendesen ültek, aztán Karcsi újra megszólalt.

— Nem vagyok bosszúálló. Ha megkaptam az igazamat, egyébbel már nem törődöm. A korszó úgylis addig jár a kútra, amíg egyszer csak el nem törik.

— Én is így cselekedtem volna — válaszolta Annuska, éledő tekintetét Karcsin nyugtatva.

Verka a konyhából ekkor csoszogott be a szobába. Nagy borítékot szorongatott a keze.

— Levelet hozott a posta, — ujságolta — biztosan jó hír lesz benne, mert a vallásügyi minisztériumból jött.

Karcsi szeme felragyogott. Kissé remegő kézzel tépte fel a borítékot.

— No végre! — kiáltotta nagy boldogan, miután átfutotta az írást. — Kineveztek.

Annuska felujjongott. Összecsapkodta a tenyerét, aztán kivette Karcsi kezéből a levelet és ő is elolvasta.

— Tehát mától kezdve Kampós Károly tanár úr a körmöcbányai reáliskola tanára. Fogadja legőszintébb szerencsekívánataimat — szavalta Annuska és mind a két kezét Karcsi felé nyújtotta.

A jó hír hallatára a nagymama is besietett a szomszéd szobából.

— Olvasd, nagymama! — lelkendezett Karcsi. — Körmöcre nevezett ki a miniszter.

A nagymama elolvasta a kinevezést, aztán se szó, se beszéd, két cuppanós csókot nyomott Karcsi két orcájára.

— A tanfelügyelő úr a szavát állta — mondta. Büszke volt arra, hogy unokája boldogságához ő is hozzájárult.

Karcsival aznap nem lehetett bírni. Összecsókolta a nagymamát, sőt — mi tagadás — Annuskát is. Aztán fejébe nyomta a kalapját és úgy elrobogott, mint akit kergetnek. Egyenesen a reáliskolába sietett és jelentkezett szolgálatért.

— Szopkó kolléga már hónapok óta beteg, — mondta az igazgató úr, amikor Karcsi bemutatkozott — vártuk már nagyon a helyettesét. Igazán örülök, hogy tanár úr hozzánk került, hiszen idevalósi. A helyét mindjárt el is foglalhatja.

— Egy hét múlva jelentkezem, ha megengedi, igazgató úr — válaszolta Kampós. — Addig elintézem függő ügyeimet, csomagolok, költözködöm. A könyveim Pesten vannak; azokat is ide kell szállíttatnom. De ígérem, hogy nagyon fogok sietni.

Az igazgató úr bevezette az új kollégát a tanári szobába és sorra bemutatta a tanári karnak.

— Im, átadom asztalfiókjának a kulcsát — mondta az igazgató úr, azzal a kis kulcsot átnyújtotta Kampósnak. — Ez a kis szertartás azt jelentette, hogy az új tanárt beiktatták hivatalába.

A hír percek alatt elterjedt a diákok között és osztatlan örömet keltett. A felsőbb osztályosok az új

tanár urat még abból az időből ismerték, amikor maga is diákja volt az intézetnek.

Annuskának a jó hír szemlátomást használt. Napról-napra jobban érezte magát, és amikor Karcsi egy hét múlva véglegesen felköltözött, már nem a karosszékekben ülve fogadta, hanem a kapuban. Mert hát az állomásra még nem engedte ki a nagymama.

— Régi igazság, — mondta az orvos, amikor látta Annuska rohamos javulását — hogy az öröm a legjobb orvosság. Nem hiába mondogatom én mindig a betegeknek, hogy minél többet nevéssenek.

Egy szép tavaszi napon aztán Kampós Károly tanár úr megkérte Zács Anna úrleány kezét. Nem esett ott sok szó. Csak elmondta egyszerűen, hogy kezdettől fogva szereti és most már nincs semmi akadály, hogy egybekeljenek.

Annuska válasz helyett Karcsihoz simult.

— Jól meggondolta, Karcsi, hogy mit tesz? — kérdezte boldog hallgatás után. — Nem fél, hogy egyszer majd megbánja? Mert nagyon szegény vagyok ám. Egész vagyonom ötszáz korona, egy varrógép és az a földgömb, amit Makuskáéktól kaptam az örökségből. Ha így is megfelelek . . . Én szívesen leszek a felesége, Karcsi.

Karcsi önérzetesen vágott a mellére.

— Amennyire szükségünk lesz, annyit majd megkeresek én. Beszerezni meg jóformán semmit sem kell, mert hiszen itt megvan a nagymamánál minden. Ő úgys nekünk szánta.

Egyelőre nem szóltak senkinek. Annuska néhány vég vásznat vásárolt és varrni kezdett, mert nem tudott belenyugodni abba, hogy semmit, de semmit ne hozzon magával a háztartásba. — Nem akarom, hogy egyszer szememre vesse valaki, hogy egy szál szoknyában vett el az uram — gondolta, és azért inkább elköltötte az egész ötszáz koronát, csak hogy mindene meglegyen, amire egy menyasszonynak szüksége van. Szép fehér selyemruhát varrt magának, a legújabb bécsi divat szerint és olyan fátyolt szerzett, aminőt

Körmöcbányán még nem is láttak az emberek. Egyenesen Lyonból hozatta, és olyan kevés pénzébe került, hogy nem is merte elárulni.

Varrás közben néha felpróbálta a ruhát és a nagy tűkőr előtt tetszelgett magának.

— Nagyon szép vagy, Annuska — mondta ilyenkor Karcsi és ragyogott a szeme a boldogságtól.

— Milyen kár, hogy nem láthat az édesanyám — sóhajtott fel Annuska. A nagy boldogságba megint csak belevegyült egy csepp üröm.

Estenként tervezgettek. Hogy miként lehetne egy kis utazással fűszerezni a mindennapi életet. Elmennni Olaszországba, vagy talán Párizsba, vagy egy kis tengeri utat tenni az Adrián.

Annuska csak hallgatta Karcsit, mert olyan jó volt őt hallgatni, de javasolni nem mert semmit, mert hiszen minden pénzbe került, nekik meg mindenük megvolt, csak éppen a pénz hiányzott.

— Talán ezzel a planétáriummal lehetne pénz szerezni — ábrándozott Karcsi és felnézett a szekrény tetejére, ahol hűségesen várakozott a régi idő e kivénhedt tanúja.

— Őszintén megvallva még nem is láttam közelről — jutott eszébe. Nyomban leemelte a szekrényről a különleges alkotmányt és az asztalra helyezte. Aztán nézegetni kezdte a mindenféle furcsa rajzot és írást, ami a felületébe volt bevésve.

— Úgy látom, ez a gömb piszkosabb a kelleténél — állapította meg Karcsi. — Nem szép, ha a régi tárgyak ragyognak, de az sem szép, ha évszázados piszok ragad rájuk. Mossuk meg, jó? Hozz be, Annuska, egy kis meleg vizet, egy darab konyhaszappant és egy puha, kopott mosdókefét. Talán felszínre csalog még róla valamit.

Annuska szó nélkül behozta a konyhából a kért holmit, és Karcsi ingujjra vetkőzve nekilátott a gömb megtisztításának. Könnyű munka volt. Először benedvesítette az egész felületét, aztán beszappanozta a kefét és azzal dörzsölni kezdte. A hatás meglepő

volt. A víz a mosdótálban percek alatt olyan lett, mint a tinta, a gömb meg egy árnyalattal világosabb. Itt-ott rajzok és írások tűntek elő, amelyek eddig a piszokréteg alatt rejtőzködtek.

— Annuskám, hozz még egy tál vizet! — rendelkezett Karcsi és még nagyobb igyekezettel látott neki a munkának.

— Ki hitte volna, hogy ennyire megváltozik a felülete — mondta a végén, amikor egy puha ronggyal törölgetni kezdte. — Nézd, Annuskám, ezek a pontok és dudorodások a bolygókat és a csillagokat jelzik. Ez itt a Nap, ez a Fiastyúk, ez az Aldebaran, ez meg a Saturnus. Ezek a cikornyás vonalak a görög állatképeket jelzik, amelyeket a csillagok állásából formáltak maguknak. Hát ez? Hiszen ez kínai írás! Úgy látszik, hogy régi kínai munka lehet.

A rongy, amellyel az egyre szépülő műszert törölték, ekkor megakadt az egyik kiálló csillagban. Önkénytelenül rántott egyet rajta, mire a csillag kicsúszott a helyéből, és a következő pillanatban a gömb két részre válva szétnyílt.

Annuska felsikoltott, Karcsi pedig elámulva nézte a képet, amely eléje tárult. A szétvált planétárium közepén aranyból készült Szentháromság-szobor foglalt helyet, melyet drágakövek szegélyeztek és elefántcsontból faragott tartó emelt a magasba.

— Szent Isten! — csak ennyit tudott mondani, aztán úgy nyúlt feléje, mintha attól félt volna, hogy az egész csodálatos kép egyszerre csak eltűnik a szeme elől. Megsimogatta, megrázogatta, mintha még mindig nem akart volna hinni a szemének.

Közben Annuska behívta a háznépét és közösen kezdték bámulni a ritka lelelet, amely itt állt közöttük, a nélkül, hogy csak valaki is sejtette volna, hogy mit rejt magában.

— Ez nagyon sok pénzt megérhet — mondta a nagymama.

— Nekem az a gyanúm, — válaszolta Karcsi — hogy Annuska közöttünk a leggazdagabb. De nem

ártana, ha Verka néni behozna még egy tál vizet, mert a Szentháromságot környező ötvösmunka nem örvend az őt megillető tisztaságnak.

A szappanos víz itt is csodát művelt. Az arany és ezüst, amelyet évszázadok pora fedett, ragyogni kezdett. Olyan tökéletes munka volt, hogy csodálatra ragadta még a hozzá nem értő embert is.

— Holnap sürgőnyzők dr. Wilkinsnek, — jelentette ki Karcsi — hogy jöjjön azonnal. Ő szaktekintély az ilyen dolgokban.

Egyideig még elnézegették a csodálatos kincset, aztán Karcsi újból összehajtotta a két féltekét, és minden olyan lett, mint volt. Aki ránézett, mégcsak gyanítani sem merte, hogy odabent valami rejtőzik.

— Most már nem vagy szegény leány — szólalt meg Karcsi, amikor egyedül maradtak. — Nagy a gyanúm, hogy Körmöc leggazdagabb lánya lettél. Milyen jó, hogy ezt akkor tudtuk meg, amikor már megkértem a kezedet. Így legalább nem mondhatod, hogy csak azért vettelek el, mert gazdag lány voltál.

— Ne légy csacsi — nevetett Annuska. — Különbösen is az egészet majd csak akkor hiszem el, ha Wilkinstől hallom, mert uraságod már egyszer felültetett minket a zöld reménység piros kakasára.

— Először is hasonló csalódás most nem érhet minket, — tiltakozott Karcsi — éspedig azért nem, mert ez a lelet nem szétvágott érem, mint az Apafidukát volt. Másodszor meg ez egy középkori, remek szobrászati munka, melynek nyersanyaga már magábanvéve is nagy érték. Arany, még hozzá tiszta arany, finom ezüst és akkora drágakövek, mint egy mogyoró.

Harmadnapra megérkezett dr. Wilkins.

— No mi az, fiatalúr? Mit akar mutatni? — kérdezte, amikor belépett a szobába. — Mi az a ritkaság, aminőt én még nem láttam?

Karcsi hamiskásan nevetett.

— Az a bizonyos gömb lenne az, kérem alássan.

— Csak nem a planétárium? — hördült fel méltatlankodva dr. Wilkins. — Azért csak nem hívott

engem fel ilyen pocsék időben! Különben is megmondtam már, hogy száz koronát adok érte. Egy fillérrel sem többet.

Annuska közben kinyitotta a másik szobába vezető ajtót és beljebb tessékelte a vendéget.

— Fáradjon át ide, Wilkins úr, és tekintse meg mégegyszer a mi kincsünket.

A planétárium az asztal közepén állt a lámpa alatt összecsukva, úgyhogy semmit sem árult el a titkaiból.

Dr. Wilkins közelebb lépett hozzá és rátette a kezét.

— Hát igen, ez az, azzal a különbséggel, hogy megmosták szappanos vízzel. De ezáltal az értéke egy fillérrel sem lett nagyobb.

Ekkor Annuska kihúzta a már ismert csillagocskát, mire a gömb hirtelen ketté vált és a lámpafényben felragyogott a Szentháromság szobra.

Dr. Wilkins felkiáltott. A szemöldöke táncot kezdett járni és a nézése olyan lett, mint a vadászkutyáé, ha vadat pillant meg.

Lesték, hogy vajjon mit fog mondani, ha megszólal. Ő pedig elővette a nagyítóját és aprólékosan végigvizsgálta az egész alkotmányt. Amikor ezzel elkészült, megtörölte verejtékező homlokát és csak ennyit mondott:

— Ezért érdemes volt feljönni. Ez egy XVII. század elejéről való kínai ötvösmunka, amelyet különös szeretettel készítettek a kínai császár udvarában tartózkodó jezsuita atyák. Ők a Buddha-szobrok helyére Szentháromság-szobrokat tettek. Mikor aztán a boxer-lázadások és egyéb forradalmak miatt az atyáknak menekülniök kellett, az ilyen munkáikat magukkal vitték. A páterek meghaltak és a titok rejtve maradt. Így történhetett valahogy. Most aztán a jó Isten hozományt akart adni egy kis árvalánynak és felfedte a titkot.

— Mi lehet az értéke — kérdezte a nagymama, akit most is a kézzelfogható valóság érdekelt a legjobban.

Wilkins megsimogatta borostás állát. Gondolkodott.

— Én felajánlok érte tízezer koronát — válaszolta egy idő múlva. — De azt tanácsolnám, hogy addig ne adják el senkinek, amíg valamelyik külföldi múzeum szakértője, vagy egy kiváló gyűjtő nem állapítja meg az értékét. Azt hiszem, hogy az én ajánlatomat többszörösen felül fogja múlni az övék. Mindenesetre gratulálok a szerencsééhez. Szébb és értékesebb ajándékot nem kaphattak volna a Makuska-örökösöktől, mint ezt. Azt hiszem, ha megtudják majd, hogy mit ajándékoztak el, — csupa kapzsiságból — akkor megint pörre viszik a dolgot.

— És akkor mi lesz? — kérdezte ijedten Annuska.

— Semmi. Ők adták közös elhatározással magának, tehát nem lehet semmi követelnievalójuk.

— Tehát mégis csak lesz valami abból a nyári utazásból — mondta Karcsi, amikor dr. Wilkins behúzta maga mögött az ajtót.

— Lesz bizony — válaszolta Annuska és ráborult a vőlegénye vállára.

Egy hónap múlva megvolt az esküvő. Fényes esküvő volt, sok virággal, koszorúslányokkal. A plébános olyan szép beszédet mondott, hogy mindenki megkönnyezte. Nászajándéku dr. Wilkins mint nász-nagy, a British-múzeum huszonötezer koronás ajánlatát nyújtotta át, a közben Londonba küldött planétáriumért.

Annuska másnap kiment a temetőbe Makuska bácsi sírjához. Sírt a boldogságtól, amikor letérdelt, hogy megköszönje a jó Isten után neki is mindazt a jót, amiben részesítette. És amíg imádkozott, egy aranyzárnyú lepke szálldosott körülötte.

